

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Terezie Lišková

Rozvoj čtenářství žáků na 2. st. ZŠ prostřednictvím
detektivního žánru v současné literatuře pro děti a mládež

Olomouc 2021

vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím pouze uvedených zdrojů.

V Olomouci dne

podpis

Děkuji vedoucí práce Mgr. Janě Sladové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a její rady.

Velké díky patří mému příteli a rodině, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	5
1 Detektivní žánr v četbě dětí a mládeže	6
1.1 Literatura pro děti a mládež.....	6
1.2 Detektivka.....	9
1.3 Detektivka pro děti a mládež.....	10
1.3.1 Vývoj české detektivky pro děti a mládež.....	12
1.3.2 Vývoj světové detektivky pro děti a mládež	19
2 Čtenářská gramotnost	24
2.1 Čtenářská gramotnost	24
2.2 PISA	25
2.3 Čtenářská gramotnost v RVP ZV	28
2.4 Čtenářské strategie.....	30
3 Vybraní současní autoři a jejich dílo	31
3.1 Petra Soukupová – Kdo zabil Snížka?.....	31
3.2 Vlastimil Vondruška – Fiorella a Bratrstvo křišťálu	34
3.3 Daniela Krolupperová – Zločin na Starém Městě pražském.....	38
3.4 Alan Bradley – Vražda není hra	41
3.5 Nancy Springerová – Enola Holmesová.....	44
3.6 Maureen Johnsonová – Křiváci	47
4 Didaktické využití vybraných textů	51
4.1 Petra Soukupová – Kdo zabil Snížka?.....	52
4.2 Vlastimil Vondruška – Fiorella a Bratrstvo křišťálu	58
4.3 Daniela Krolupperová – Zločin na Starém Městě pražském.....	62
4.4 Alan Bradley – Vražda není hra	66
4.5 Nancy Springerová – Enola Holmesová.....	70
4.6 Maureen Johnsonová – Křiváci	76
Závěr	82
Seznam použitých zdrojů	84
Seznam obrázků	89
Seznam příloh	91
Anotace	154

Úvod

Cílem této diplomové práce je vytvořit soubor metodických návrhů a pracovních listů pro práci v literární výchově na druhém stupni základních škol s využitím současných detektivek pro děti a mládež. Záměrem těchto metodických návrhů je podpora čtenářství žáků prostřednictvím rozvíjení čtenářských strategií.

Aktuálnost této diplomové práce potvrzuje doporučení, které vydala Česká školní inspekce v návaznosti na šetření PISA z roku 2018. Doporučuje do hodin literární výchovy zařazovat dobrodružný žánr, do kterého se detektivka řadí, aby podpořil čtenářství především u chlapců, jejichž úroveň čtenářské gramotnosti je nižší než u dívek.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretické poznatky jsou zpracovány v prvních třech kapitolách práce, praktické části je věnována kapitola čtvrtá.

V teoretické části diplomové práce se zabýváme detektivním žánrem v četbě dětí a mládeže. Po stručné charakteristice žánru nastíníme jeho vývoj jak v českém prostředí, tak ve světě, zmíníme nejvýznamnější autory a jejich dílo. Pokračujeme kapitolou o čtenářské gramotnosti, jejím současným stavem zkoumaném mezinárodním šetřením PISA, zařazením do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a způsobem jejího rozvíjení pomocí čtenářských strategií.

Následuje kapitola, ve které představujeme šest současných detektivek pro děti a mládež. Zastoupeny jsou rovnoměrně knihy českých i světových autorů. Po úvodním slovu o autorovi dané knihy následuje její analýza, ve které se soustředíme především na představení nejdůležitějších myšlenek knihy, hlavní dějovou linku a autorský styl.

V praktické části práce navrhujeme didaktické využití ukázek z vybraných detektivek. V úvodu každé z podkapitol stručně uvedeme, které čtenářské strategie budou v daném metodickém návrhu nejvíce využity a popisujeme vybraný text, zdůvodníme jeho výběr a zasadíme do kontextu celé knihy. Dále detailně popisujeme plán čtenářské lekce a práci s pracovním listem. Texty spolu s pracovními listy jsou obsaženy v příloze.

1 Detektivní žánr v četbě dětí a mládeže

1.1 Literatura pro děti a mládež

Snahy o definici pojmu literatura pro děti a mládež (LPDM) se začaly objevovat až v průběhu 20. století. Čeňková uvádí, že je to „literatura přímo určená dětem a mládeži“¹, která „zahrnuje tvorbu záměrně jim věnovanou a texty, které děti a mládež přijímají jako svou četbu“². Lederbuchová ji definuje jako literaturu, která „vychází vstříc dětským čtenářským zájmům, potřebám a schopnostem – jak tematickým zaměřením do světa dětství a mládí (tematicky není omezena, ale svět dospělých je zobrazován jako blízký dětské zkušenosti, nebo přímo ve stylizovaném pohledu dítěte), tak jednoduchou kompozicí a jazykem – v souhrnu jde o tzv. dětský aspekt literární struktury zaručující dobrou komunikovatelnost významů textu pro děti určitého věku“³.

V odborné literatuře⁴ můžeme nalézt také konkrétní věkové vymezení příjemců této literatury a to 3-16 let. Peterka přisuzuje literatuře pro děti a mládež tyto funkce: funkci socializační, která podporuje čtenářovu „schopnost být sám sebou a žít s druhými lidmi“⁵, funkci vzdělávací, která má zastoupení např. v dětských encyklopediích, a funkci imaginativní, která podněcuje čtenářovu fantazii, hravost a tvořivost.⁶ Čeňková přidává do výčtu funkcí LPDM navíc ještě funkci relaxační a didaktickou (výchovnou).⁷ V historii byl kladen důraz právě na didaktickou funkci, LPDM tedy měla recipienta především vychovávat a poučovat. Moderní literatura na výchovnou funkci nezanevřela,

¹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 12. ISBN 80-7367-095-x.

² Tamtéž.

³ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002, s. 179. ISBN 80-7319-020-6.

⁴ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7.

⁵ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007, s. 276. ISBN 978-80-239-9284-7.

⁶ Tamtéž.

⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x.

důležitější pro ni ale je zároveň funkce estetická, hra a humor.⁸ Důležitou složkou LPDM je také ilustrace, u žánrů jako je leporelo nebo komiks je dokonce rovnocenná nebo i nadřazená samotnému textu.⁹

Literaturu pro děti a mládež můžeme podle zamýšleného recipienta rozdělit na intencionální a neintencionální. Intencionální tvorba je přímo adresována dětem a mládeži a její „autor je poučen o psychologii, čtenářských zájmech, kompetenci a potřebách dětského čtenáře určitého věku a vědomě tvoří pro určitou věkovou skupinu čtenářů“¹⁰. Převažuje v četbě dětí a mládeže až od 2. poloviny 20. století.¹¹ Žánrově je intencionální LPDM poměrně specifická, preferované žánry velmi úzce souvisí s určenou věkovou skupinou čtenářů. Z žánrů LPDM můžeme jmenovat autorské adaptace lidových pohádek, moderní autorské pohádky, prózu s přírodní tematikou, poezii pro děti a mládež od jednoduchých říkadél až po složitější básně, beletrizovanou uměleckonaučnou literaturu jako například příběhy o významných osobnostech i divadelní hry určené dětem a dospívajícím. Poměrně rozsáhlou odnož LPDM tvoří próza s dětským hrdinou. V ní autoři často narážejí na aktuální společenské problémy nebo zařazují dobrodružné motivy, prvky sci-fi nebo fantasy. Specifickým žánrem je pak dívčí román, ve kterém se objevuje tematika prvních milostných zkušeností.¹²

Neintencionální LPDM je všechna ostatní literatura, která původně určená dětem nebyla, ale stala se trvalou součástí četby dětí a mládeže. Tato neintencionální literatura se do povědomí dětí a mládeže dostává mnoha způsoby, ať už je to spontánně, vlivem různých adaptací nebo z velké míry vlivem literární výchovy a volbou ukázek v čítankách.¹³ Z neintencionální LPDM jmenuje Lederbuchová především lidové kouzelné pohádky, pověsti, báje, bajky, dobrodružnou, historickou a sci-fi prózu, faktografickou literaturu jako je např. cestopis, písňové texty nebo tvorbu divadel malých forem. Tuto tvorbu děti

⁸ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

⁹ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7.

¹⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002, s. 179. ISBN 80-7319-020-6.

¹¹ ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x.

¹² LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

¹³ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7.

a mládež přijímají zejména proto, že její poetika odpovídá potřebám méně zkušených čtenářů. Pomáhají tomu konkrétní aspekty, jako je např. jasné rozlišení dobra a zla, postavy jednoznačně rozdělené na kladné nebo záporné s nekomplikovaným charakterem, hrdinové poskytující čtenáři možnost identifikovat se s nimi, zaměření na jednu dějovou linii vedoucí ke šťastnému konci a v literatuře faktu nebo sci-fi to navíc může být i uspokojení čtenářovy poznávací potřeby.¹⁴

¹⁴ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

1.2 Detektivka

Název detektivka pochází z latinského slova *detegere*, které znamená odkrývat, odhalovat. Jedná se o žánr kriminální literatury, který provází čtenáře odhalováním zločinu. Detektivku řadíme k žánrům populární epiky a má zábavnou funkci. Fiktivní detektiv spolu se čtenářem v průběhu vyprávění směřuje k odpovědi na otázku kdo je viníkem zločinu, zaměřuje se na stanovení hypotetických podezření a jejich verifikaci.¹⁵ Za zakladatele žánru je považován Edgar Allan Poe s jeho povídkou *Vraždy v ulici Morgue* (1841).¹⁶

Detektiv je centrem epického dění, od kterého je však emočně distancován. V tradičním pojetí jeho charakteristika nebývá komplexní, ale objevují se u něj rysy typické pro tuto postavu, jako je například výjimečné nadání pro pozorování a jiné, velmi dobře rozvinuté intelektuální schopnosti. Současně je však také polidštěn a postaven do role podivína nebo outsidera, aby se s ním čtenář dokázal snadněji identifikovat. Postavu detektiva může provázet jeho méně chápavý partner, který zastává roli prostředníka mezi detektivem a čtenářem. V průběhu 20. století se pojetí této klíčové postavy mění, setkáváme se s typem „obyčejného detektiva“. Nemusí se jednat jen o příslušníka policie nebo soukromého detektiva, detektivem se stává i člověk, kterému zločin výrazně zasáhne do osobního života.¹⁷

Detektivka je žánrem s výrazným dějovým spádem směřujícím k závěrečné řešící scéně, přičemž důraz je kladen na dialog. Naopak zde nenajdeme rozsáhlé popisné nebo úvahové pasáže. Autor staví na principu retardace, tedy oddaluje odhalení viníka trestného činu, kterého už zná, až na téměř samý konec. Detektivka má velmi blízko k thrilleru, na rozdíl od něj však až tak výrazně neklade důraz na stupňování napětí a vzbuzování hrůzy, ale je pojata jako intelektuální hra se čtenářem využívající logickou analýzu a dedukci.¹⁸

¹⁵ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

¹⁶ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

¹⁷ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

¹⁸ Tamtéž.

1.3 Detektivka pro děti a mládež

I přes to, že detektivka má díky hravosti a hře se čtenářem předpoklady k tomu, aby děti a mládež zaujala, vyvíjela se o poznání později a pomaleji než detektivka adresovaná dospělým. Detektivní prvky spolu s prvky zločinu nebo tajemna však byly a jsou důležitými a oblíbenými složkami četby dětí a mládeže. Často je najdeme i tam, kde bychom je prvoplánově nečekali, například už v lidových pohádkách. Dětské hrdinové se v nich často setkávají s nebezpečnými cizími lidmi a ocitají se v nebezpečných nebo dokonce život ohrožujících situacích. Tyto příběhy se, mimo jiných výkladů, dají interpretovat i jako příběhy o dospívání, ve kterých schopnosti řešit záhady, hádanky a jiné složité situace vedou ke svobodě.¹⁹

Z historického hlediska se detektivka pro děti a mládež vyčlenila z dobrodružné literatury, ve které parta dětí zažívala dobrodružství při odhalování zločinu. Až později začaly vznikat detektivky, ve kterých logické usuzování a kladení i ověřování hypotéz získalo převahu. Ani tak však současné detektivky neupouštějí od dobrodružství a napětí. Někdy autoři přidávají i humorný nadhled, který můžeme sledovat například v sérii *Fiorella dcera alchymisty* (2006-2016) nebo v detektivce *Vražda není hra* (2013).

Od 90. let 20. století se v detektivce pro děti a mládež setkáváme s kontaminací jinými žánry. Kromě již zmiňované dobrodružné literatury, pod kterou bývá detektivka pro děti a mládež v odborných publikacích většinou zařazena, se velmi často jedná o kontaminaci prózou historickou, můžeme se setkat i s kontaminací pohádkou.²⁰

Zločin v detektivkách pro děti a mládež často není tak závažný jako v detektivce pro dospělé, je zmírněn v krádež nebo zmizení, v současných titulech se však setkáváme i s vraždou. Roli detektiva obvykle přebírají dětské hrdinové, velmi zřídka se setkáváme s detektivem dospělým.²¹ Dětské detektivové jsou také velmi často distancováni od vlivu rodičů nebo jiných dospělých autorit.²²

¹⁹ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331. ISBN 978-1-4051-6765-9.

²⁰ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. *Ladění*. 2002, 7(1), 2–6. ISSN 1211-3484.

²¹ Tamtéž.

²² ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331. ISBN 978-1-4051-6765-9.

Routledge pak vidí zásadní rozdíl mezi detektivkou pro dospělé a děti a mládež v přesahu detektivního pátrání dětských hrdinů do jejich vlastního života. Pro dospělé detektivy (jako je například Sherlock Holmes) není vyšetřování osobní výzvou, ale zakládají především na umění dedukce. Dětské detektivové však kromě odhalování stop a pátrání po zločincích zároveň zkoumají a přehodnocují své vztahy k dospělým, snaží se porozumět okolnímu světu a hledají svou vlastní identitu.²³ Motiv hledání identity je výrazný například v knihách *Křiváci* (2019) nebo *Enola Holmesová* (2008), ve kterých se hrdinky snaží najít smysluplnou činnost, které by se chtěly ve svém budoucím životě věnovat. V knize *Kdo zabil Snížka?* (2017) se pak hrdinka snaží porozumět světu dospělých a jejich vztahům.

²³ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331.

1.3.1 Vývoj české detektivky pro děti a mládež

Počátky české detektivky pro děti a mládež mají kořeny v dobrodružné literatuře 30. let 20. století. V té době se setkáváme s dobrodružnou prózou určenou především chlapcům, ve které nacházíme v menší či větší míře detektivní prvky. Protagonisty jsou chlapci či spíše chlapecké party, které se při svých dobrodružstvích setkávají s kriminálním jednáním a snaží se o dosažení spravedlnosti. Ve většině případů autoři kladou důraz na zajímavý příběh a akci, k dopadení pachatele hrdinům výrazně dopomáhá náhoda, nepoužívají detektivních postupů ve velké míře. Významným zdrojem inspirace pro počáteční českou detektivní literaturu je německý autor Erich Kästner, který svou knihou *Emil a detektivové* (1928) ovlivnil především Václava Řezáče a Josefa Věromíra Plevu. Dalšími autory tohoto raného období jsou František Langer a Eduard Fiker.

Detektivka pro mládež *Kluci, hurá za ním* (1933) byla vůbec první publikovanou knihou spisovatele, novináře a divadelního kritika Václava Řezáče, známého především svou tvorbou pro dospělé. Je v ní patrná inspirace knihou *Emil a detektivové* Ericha Kästnera.²⁴ Hlavními hrdiny jsou tři chlapci, kterým bylo ze skrýše ukradeno rádio. Vydávají se tedy pátrat po zloději, kterého sice dopadnou, ale zjistí, že kradl jen z nouze. Zloděj Nyklíček je využíván k páchání trestných činů jeho nadřízeným, hamižným hostinským Ferbusem. Nyklíček se mu podřizuje, protože se bojí ztráty zaměstnání a neschopnosti zaopatřit svou malou dceru.²⁵

V jeho prvotině se Řezáč snaží především o co nejzajímavější příběh. Poukazuje na to důraz na vypjaté situace, volba neobvyklého prostředí – muzea exotických předmětů, které bylo původně starým šlechtickým sídlem,²⁶ využití záměny osob, využití tajemství nebo komplikací děje.²⁷ Velkou roli v tomto díle hraje náhoda, která děj plný zvrátů

²⁴ MENCLOVÁ, Věra a Václav VANĚK. *Slovník českých spisovatelů*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-179-5.

²⁵ STEJSKAL, Václav. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962.

²⁶ PETRÁČKOVÁ, Anna. První Řezáčovy knihy pro děti a jejich význam pro vývoj autorovy tvorby. *Česká literatura* [online]. 1959, 7, 391-401 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43320987>

²⁷ STEJSKAL, Václav. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962.

posouvá kupředu, když není jiné východisko. Autor k urychlení děje dokonce využil i nadpřirozeného prvku – věštící koule.²⁸

V knize *Poplach v Kovářské uličce* (1934) se Řezáč nechává inspirovat svými vlastními vzpomínkami na dětství v chudé uličce v Praze.²⁹ Hlavním hrdinou je zde Frantík Severýn, který žije se svým dědečkem. Chlapec si přivydělává u hokynáře Bočana, který je ale hamizný a nečestný. Frantík odhalí, že Bočan okrádá své zákazníky a už tak chudým lidem do knihy dluhů připisuje další částky. Chlapci se podaří knihu zabavit a usvědčit hokynáře z podvodu. *Poplach v Kovářské uličce* je kritikou přijímán lépe než kniha *Kluci, hurá za ním*, je považován za věrohodnější a realističtější vyobrazení života ve staropražské uličce.³⁰

Obě Řezáčovy knihy se odehrávají v době jejich vzniku a jejich problematika je ovlivněna velkou hospodářskou krizí a s ní související nezaměstnaností. V knize *Kluci, hurá za ním* se setkáváme se zlodějíčkem Nyklíčkem, který ze strachu o své zaměstnání krade pro záporného hrdinu, hostinského Ferbuse. V knize *Poplach v Kovářské uličce* je to obchodník Bočan, který okrádá své zákazníky, kteří už tak nemají mnoho peněz. Knihy mají společné to, že v obou případech dětští hrdinové s touto nespravedlností bojují, a nakonec je spravedlnosti dosaženo.³¹ Řezáč je obeznámen s dětskou psychikou a apeluje tak na chlapeckou čest a smysl pro spravedlnost.³²

Josef Věromír Pleva je dalším autorem ovlivněným tvorbou Ericha Kästnera a to konkrétně v knize *Hoši s dynamitem* (1934).³³ Pleva byl povoláním učitel a zaměřoval se především na tvorbu pro děti a mládež. V povídce *Hoši s dynamitem* se „pokusil skloubit

²⁸ PETRÁČKOVÁ, Anna. První Řezáčovy knihy pro děti a jejich význam pro vývoj autorovy tvorby. *Česká literatura* [online]. 1959, 7, 391-401 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43320987>

²⁹ Tamtéž.

³⁰ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury IV: Literatura od konce 19. století do roku 1945*. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-85865-48-3.

³¹ STEJSKAL, Václav. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962.

³² MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury IV: Literatura od konce 19. století do roku 1945*. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-85865-48-3.

³³ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu): vysokoškolská učebnice pro studenty filozofické fakulty studijního oboru moderní filologie*. Praha: SPN, 1984.

romantiku chlapeckého dobrodružného románku s realistickým vyličením údělu nezaměstnaných.³⁴

Děj je zasazen do prostředí horského městečka a okolních vesnic, hrdinové jsou chlapci z chudých rodin a kraj se, stejně jako v Řezáčových knihách, potýká s nezaměstnaností. V tomto prostředí se odehrává dobrodružný příběh, ve kterém chlapci zjistí, že v městečku chce loupit mezinárodní skupina zločinců. Aby od sebe lupiči odvedli pozornost, chystají se dynamitem vyhodit do povětří hráz rybníka. Chlapcům se však podaří zločinný plán překazit, a i přes to, že si sám autor uvědomuje, že náhoda (opět stejně jako v knihách Řezáče nebo Langerera) měla na děj výrazný vliv, klade důraz především na důmyslnost a odvahu hlavních hrdinů.³⁵

Jiným, taktéž meziválečným dílem, ve kterém nacházíme prvky detektivky, je *Bratrstvo bílého klíče* (1934) Františka Langerera. František Langer byl známým českým dramatikem, prozaikem, kritikem a publicistou. Věnoval se jak tvorbě pro dospělé, tak v menší míře tvorbě pro děti a mládež.³⁶ Od Řezáčových knih nebo Plevových *Hochů s dynamitem* se *Bratrstvo bílého klíče* liší tím, že zde hlavní hrdinové neřeší reálné životní situace, ale vystupují pouze ve hře.³⁷ Hrdiny této knihy je sedm chlapců, děj se odehrává na okraji Prahy v opuštěné zahradě strýčka jednoho z nich. Stejskal uvádí, že Langer se zde inspiroval romantismem, který ovšem převrací naruby. Jako jeden z příkladů uvádí setkání chlapců s uprchlým medvědem, který sice vypadá nebezpečně, ale jedná se o krotkého medvěda z cirkusu, nebo zkoumání předmětů v tajuplné chodbě, ze které se nakonec stane bývalá kantýna.³⁸

Bratrstvo bílého klíče můžeme převážně klasifikovat jako dobrodružnou prózu, Langer vytvořil nový typ klukovského románu, ve kterém překonal schematičnost a nízkou kvalitu dosavadní tvorby.³⁹ Prvky detektivky pro děti a mládež můžeme nalézt v páté

³⁴ MENCLOVÁ, Věra a Václav VANĚK. Slovník českých spisovatelů. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2005, s. 535. ISBN 80-7277-179-5.

³⁵ STEJSKAL, Václav. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962.

³⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

³⁷ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu): vysokoškolská učebnice pro studenty filozofické fakulty studijního oboru moderní filologie*. Praha: SPN, 1984.

³⁸ STEJSKAL, Václav. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962.

³⁹ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

kapitole nazvané *Bratrstvo působí jako detektivní ústav*. Hned v úvodu Langer naráží i na jiné slavné detektivky, včetně již zmiňované Kästnerovy knihy *Emil a detektivové*. „Přečetl tolik detektivek, všechny cliftonky měl v malíčku, četl Emil detektivem, Sherlocka Holmese a potají i Wallacea a Vachka. Co by v takovém případě dělal Clifton, Emil, Vachek nebo jiný slavný mistr? Nuže, řekl by panu Koníčkovi totéž, co vyhrkl nyní Štědrý: „Přijímáme tento případ.““⁴⁰

Strýc jednoho z chlapců je seznámí se spisovatelem Koníčkem, kterému se ztratil pes. Pachatele sice zná, ví, že pes odešel s jistým panem Novákem, nedaří se mu jej však vypátrat. Proto se obrací na chlapce, aby mu s hledáním pomohli. Nejprve se „hlavní detektiv“ snaží o dedukci, když usuzuje, že pachatel už jednou musel být trestaný. Následuje detektivní práce a chlapci neúspěšně navštíví všechny podezřelé – tedy všechny pány Nováky, kteří už za sebou mají kriminální historii. I když hrdinové pátrali po psovi svědomitě, k vyřešení případu dopomohla náhoda, stejně jako tomu bylo v Řezáčově *Kluci, hurá za ním*.

Eduard Fiker, spisovatel, který se věnoval především detektivnímu a dobrodružnému žánru pro dospělé, napsal i několik detektivek pro děti a mládež. Tato jeho tvorba je výjimečná tím, že se pokusil o „čistou detektivku“ pro děti, na rozdíl od dříve jmenovaných českých autorů, jejichž dílo můžeme klasifikovat spíše jako dobrodružnou literaturu s detektivními prvky. Znalost principů detektivky využíval i při tvorbě pro děti, látku a hrdiny však přizpůsoboval mladšímu čtenáři. Z tvorby pro děti a mládež můžeme jmenovat knihy *Tajemný dům* (1937), *Černý blesk* (1937), *Společnost věčné punčochy* (1939), *Lovci pramenů* (1941), *Jeníkovo dobrodružství* (1943) nebo *Tříoký jezdec* (1970). Tyto jeho knihy naplňují především relaxační funkci literatury, nesnažil se v nich postihovat hlubší významy.⁴¹

Po druhé světové válce je dobrodružná literatura včetně detektivky upozaděna, od roku 1948 až zhruba do poloviny 50. let 20. století byla dobrodružná četba dokonce nežádoucí.⁴² Druhá světová válka způsobila obrat dětské literatury zpět k tradičním

⁴⁰ LANGER, František. *Bratrstvo bílého klíče*. Praha: Albatros, 1975, s. 69.

⁴¹ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: /od začátku 19. století po současnost/*. 2. Praha: Albatros, 1984.

⁴² JANOŮŠEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: II. 1948–1958* [online]. Praha: Academia, 2007 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1528-0. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/II/dejiny_II_celek.pdf

hodnotám jako je domov, vlast a národ, žánrově se také obrací zpět k pohádkové tradici.⁴³ Těsně po válce se literatura pro děti a mládež ubírala dvěma směry. První tendence směřovala k vytvoření umělecky plnohodnotné literatury přizpůsobené dětskému čtenáři, druhá tendence měla literaturu za nástroj výchovy v socialistickém duchu. Obě tyto tendence však odmítaly zábavné komerční dívčí nebo chlapecké romány.⁴⁴

60. léta 20. století přejí rozvoji literatury pro děti a mládež více, mimo jiné se literatura obrací zpět k dívčím a chlapeckým románům, které se objevují ve dvou obměnách. Buďto dochází k jejich zvažnění a hrdinové zažívají tragické životní situace, nebo autoři volí cestu hravé parodie. Z parodií, které mají svůj základ postavený na detektivce, můžeme jmenovat *Prázdniny s Sherlockem Holmesem* (1966) Jaroslava Tafela nebo parodický detektivní seriál *Tajemství oranžové kočky* (1968), který je počínem Z. K. Slabého. Na tomto seriálu se korespondenčně podílelo devět zahraničních autorů.⁴⁵

V tvorbě detektivních parodií pokračuje i velmi úspěšný autor knih pro děti a mládež 70. a 80. let Vojtěch Steklač. Jedná se o tituly *Detektiv Bondybej 001* (1972), *Žlutý Robert* (1974) a *Dobrodružství tajného agenta Pankráce Tangenta* (1985), ve kterých přizpůsobuje detektivní žánr dětskému čtenáři. Pro jeho tvorbu je typický slovní a situační humor. V této dobrodružné sérii rovněž využívá možností detektivky nebo příběhů s tajemstvím.⁴⁶

Detektivka pro děti a mládež nebo její humoristické obměny se postupem let stávají rozšířenějšími a oblíbenějšími. Z dalších titulů, které vznikaly od 60. let můžeme jmenovat *Tajemství Černé rokle* (1960) Jiřího Brabence, *Sedm kolem Tomáše* (1961) Hermy Svozilové-Johnové či *Případy pana Bábobky* (1962) Pavla Hanuše. Z let 70. a 80. jsou to *Komisař Bambus a fantom banky* (1986) Vladimíra Příbského nebo *Strašáci a Poustevníci* (1989) Davida Jana Novotného. Detektivními náměty se nechal inspirovat

⁴³ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury IV: Literatura od konce 19. století do roku 1945*. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-85865-48-3.

⁴⁴ JANOUŠEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: I. 1945–1948* [online]. Praha: Academia, 2007 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1527-3. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/I/celá%20kniha.pdf

⁴⁵ JANOUŠEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: III. 1958–1969* [online]. Praha: Academia, 2008 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1583-9. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/III/dejiny_III_celek.pdf

⁴⁶ JANOUŠEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: IV. 1969–1989* [online]. Praha: Academia, 2008 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1631-7. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/IV/dejiny_IV_celek.pdf

i Miloslav Švandrlík v sérii anekdotických povídek nazvané *Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka* (1973).⁴⁷ V roce 1986 přispěla k detektivnímu žánru pro děti a mládež knihou *Povídky s tajemstvím* také Eva Kačírková, známá především svou tvorbou pro dospělé.⁴⁸

Dětské detektivce se od 70. let 20. století věnuje i Svatopluk Hrnčíř. Tento autor se tvorbě pro děti a mládež věnoval celý svůj život, publikoval v dětských časopisech, tvořil scénáře k dětským komiksům nebo spolupracoval s rozhlasem při přípravě pořadů pro mládež. Z jeho knih, které mají detektivní zápletku, můžeme jmenovat *Ostrov uprostřed města* (1976), *Únos krále hádanek* (1977), *Klub dobrodruhů* (2004) a *Sedm sněhuláků* (2006). Často dětského čtenáře směřuje k poznávacímu úsilí a aktivizuje jej hádankami a rébusy.⁴⁹

V 90. letech nové detektivky pro děti a mládež vznikaly jen velmi zřídka, vydávaly se spíše starší tituly. Z nově vzniklých titulů můžeme uvést *Zmizení hradu Karlštejna* (1996) Čenka Pražáka, ve kterém navazuje na humoristickou linii detektivek. Tato kniha obsahuje tři detektivní příběhy, které se žánrově mísí s pohádkou. Detektivy se stávají pohádkové bytosti, které využívají kouzelných prvků k dopadení zločince, který je taktéž fantastickou bytostí. Další pozoruhodnou detektivkou 90. let je *Společnost správných romantiků* (1996) Jiřího Hogana, ve které dvě sourozenecké dvojice řeší záhadu ukradených obrazů. Autor zvolil pro tuto detektivku romantické prostředí tajemného zámku, které je předzvěstí dalšího dobrodružného vývoje. V roce 2000 vychází kniha *Dobrodružství starého Brna* Lenky Vašíčkové a Romana Juránka, kterou autoři zasadili do doby 19. století. Tato tři díla spojuje kontaminace detektivky jinými žánry a tato tendence v detektivce pro děti a mládež přetrvává dodnes.

Z autorů, kteří na literárním poli působili již dříve a pokračovali až do velmi nedávné minulosti můžeme jmenovat Vojtěcha Steklače. Parodii využil v díle *Žlutý Robert a James Bond* (2008), klasickou detektivkou pro děti ve které jsou pátrači dětské hrdinové

⁴⁷ JANOUŠEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: IV. 1969–1989* [online]. Praha: Academia, 2008 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1631-7. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/IV/dejiny_IV_celek.pdf

⁴⁸ DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. *Ladění*. 2002, 7(1), 2–6. ISSN 1211-3484.

⁴⁹ JEDLIČKOVÁ, Alice a Milena ŠUBRTOVÁ. Svatopluk Hrnčíř. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 18. 12. 2019 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=709>

je pak série *Dvojčata v akci* (2006–2011).⁵⁰ Identifikace se sourozenci a zároveň detektivy je pro čtenáře snadná, protože autor použil formu deníkových zápisků, navíc se děj odehrává ve známém prostředí. Tato série má širokou cílovou skupinu čtenářů, protože Steklač v deníku střídá dívčí i chlapecký pohled.⁵¹

⁵⁰ HEMELÍKOVÁ, Blanka a Milena ŠUBRTOVÁ. Vojtěch Steklač. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 18. 2. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=436>

⁵¹ SIEGLOVÁ, Naděžda. Dvakrát dva detektivové. *Ladění*. 2007, **12**(3), 11–12. ISSN 1211-3484.

1.3.2 Vývoj světové detektivky pro děti a mládež

Dle Routledgeho sahají kořeny detektivky pro děti a mládež až do Viktoriánské éry, konkrétně uvádí, že vyobrazení dětství v románu *Oliver Twist* (1838) autora Charlese Dickense mělo vliv na pozdější formování postavy dětského detektiva. V *Oliveru Twistovi* se Faginovi dětští zloději vydávají do ulic Londýna, aby nepozorovaně okrádali bohaté dospělé. Děti jsou zde v tomto případě méně podezřelé, někdy dospělými dokonce téměř nepozorované. Na tomto předpokladu jsou později vystavěny postavy dětských detektivů, které jsou všeobecně jinými postavami podceňované. Tento jev se vyskytuje od Kästnerovy knihy *Emil a Detektivové* (1928), přes *Správnou pětku* Enid Blytonové (od r. 1942) až po podceňování „všetečných děcek“ v animovaném seriálu *Scooby Doo* (od r. 1969). Zdánlivá nedůležitost dětských hrdinů tak může přispět k tomu, že si jich dospělý pachatel nevšimne nebo jim nepřikládá význam. Často jim také tato jejich „neviditelnost“ dává možnost nepozorovaně nahlížet do vyšetřování.⁵²

Oblibu detektivních příběhů mezi anglicky mluvící mládeží podpořil zakladatel skautingu Robert Baden-Powell z Velké Británie. Ve své skautské příručce *Scouting for Boys* (1908) pojímá detekci jako praktickou a stimulující aktivitu, která spolu s četbou detektivních románů pomáhá zlepšovat pozorovací schopnosti. Baden-Powell v příručce vybízí mládež k četbě detektivek, byť neintencionálních jako je například série o Sherlocku Holmesovi Arthura Conana Doylea, jelikož tehdy ještě nevycházely žádné detektivky primárně pro dětskou cílovou skupinu. K této výzvě pak přidává i praktické návody k postupům při vyšetřování zločinu. Klade důraz na pečlivé pozorování místa činu a zapisování poznámek i na hledání dalších stop. Jeho cílem bylo touto atraktivní formou naučit skauty lépe pozorovat a analyzovat lidi i situace a naučit je získané informace zpracovávat a referovat o nich.⁵³

Detektivka intencionálně tvořená pro děti a mládež se těšila všeobecné oblibě nejvíce ve 20. a 30. letech 20. století. Za průkopníka dětské detektivky v Evropě je považován německý spisovatel Erich Kästner s knihou *Emil a detektivové*.⁵⁴ Ta poprvé vyšla v roce

⁵² ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331. ISBN 978-1-4051-6765-9.

⁵³ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331. ISBN 978-1-4051-6765-9.

⁵⁴Tamtéž.

1928, v češtině pak roku 1933, a líčí dobrodružství malého chlapce Emila, který cestuje sám vlakem k babičce. Ve vlaku však usne, je okraden a vydává se pronásledovat podezřelého muže, kterého posléze s pomocí nových přátel dopadne a usvědčí. Navíc se ukáže, že se zároveň jedná o bankovního lupiče, a tak Emil nakonec získá i slávu a finanční odměnu.⁵⁵

Můžeme se setkat i s názorem, že kniha *Emil a detektivové* není detektivka v pravém slova smyslu. Najdeme v ní sice kriminální zápletku, pachatel je ale znám, a tak hlavní hrdina Emil nemusí řešit žádný logický úkol, který by vedl k odhalení identity pachatele. Nicméně je jisté, že toto dílo významně ovlivnilo další spisovatele, z českých můžeme jmenovat Václava Řezáče nebo Josefa Věromíra Plevu.⁵⁶

Kromě dobrodružství nám zde autor také předkládá vztah mezi světem dětí a mezi světem dospělých. Emil je dítětem, zároveň se však staví do role detektiva, tudíž se v určitých ohledech chová jako dospělý. Tuto tendenci můžeme sledovat i u jiných dětských detektivů, kteří přebírají typické vlastnosti dospělých, například zodpovědnost nebo způsob uvažování, jinak ale zůstávají dětinskými.⁵⁷

Důvodů, proč tato kniha byla a je oblíbená, můžeme najít hned několik. Může to být samotná detektivní zápleтка, ale také to, že se autor svým vyprávěním nesnaží čtenáře moralizovat. Dalším faktorem může být realističnost a autenticita prostředí nebo mluvy postav.⁵⁸ Že kniha dokáže zaujmout čtenáře i po bezmála sto letech dokazuje fakt, že se stále a znovu vydává. Naposledy ji u nás vydalo nakladatelství Albatros roku 2018 v překladu Jitky Fučíkové a za doprovodu ilustrací Galiny Miklíkové.

Dalším evropským průkopníkem nejen detektivky, ale současně také komiksu, je belgický ilustrátor Hergé (vlastním jménem Georges Rémi). Jeho komiksy začaly vycházet od roku 1920 nejprve jako příloha belgických novin *Le Vingtième Siècle*,

⁵⁵ DOROVSKÝ, Ivan et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1.: Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

⁵⁶ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu): vysokoškolská učebnice pro studenty filozofické fakulty studijního oboru moderní filologie*. Praha: SPN, 1984.

⁵⁷ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331. ISBN 978-1-4051-6765-9.

⁵⁸ DOROVSKÝ, Ivan et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1.: Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

později knižně. Vytvořil postavu mladého reportéra Tintina, který pronásleduje kriminálníky po celém světě a nakonec i ve vesmíru. Hergé kombinuje tradiční detektivní postupy s dobrodružstvím a akcí, v jeho díle nechybí humor a zároveň mají komiksy i informační hodnotu.⁵⁹ Hergého dílo je přeloženo i do češtiny, česky vyšly například tituly *Tintin v zemi Sovětů* (1930), *Tintin v Kongu* (1931) a mnoho dalších.⁶⁰

Ve Velké Británii se od 40. let 20. století stává populární spisovatelkou Enid Blytonová. Tato autorka byla původní profesí učitelka a vychovatelka, což ovlivnilo i její literární dráhu. Z jejích detektivních sérií můžeme jmenovat *Tajemství*, *Správnou pětku* a *Tajnou sedmu*. Mimo zmiňované detektivní série je také autorkou komerčně velmi úspěšného cyklu o dřevěném panáčkovi Noddym a autorkou řady dalších dobrodružných cyklů. Všechny její dobrodružné série však mají společné tyto rysy: „zajímavou zápletku, srozumitelný příběh, humor a napětí, jednoduché charaktery postav, ale také snahu předkládat dětem jasné mravní hodnoty.“⁶¹

Další významnou evropskou autorkou příběhů pro děti a mládež byla švédská spisovatelka Astrid Lindgrenová, která napsala i tři detektivky pro děti a mládež: *Detektiv Kalle má podezření* (1946), *Svěřte případ Kallovi* (1951) a *Kalle Blomkvist zasahuje* (1953)⁶². „Lindgrenová dovedně spojuje kriminální motiv s dětskou hrou. Právě hra totiž dovede její dětské hrdiny na stopu zločinu, který pak děti pomohou odhalit svým postřehem a pozorností k detailům, které unikají dospělým.“⁶³

Ve Spojených státech amerických měl na vývoj detektivky pro děti a mládež zásadní vliv spisovatel Edward Stratemeyer. Sám napsal okolo 150 knih a stál v čele sdružení spisovatelů známém jako Stratemeyer Syndicate, které má na svém kontě několik v USA nejznámějších dětských detektivních sérií. Stratemeyer publikoval od roku 1899, jednalo se však spíše o dobrodružné příběhy s důrazem na napětí a záhady, ve kterých se

⁵⁹ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331.

⁶⁰ DOROVSKÝ, Ivan et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1.: Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

⁶¹ ŘEŘICHOVÁ, Vlasta et al. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 282. ISBN 978-80-7409-019-6.

⁶² ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-019-6.

⁶³ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu): vysokoškolská učebnice pro studenty filozofické fakulty studijního oboru moderní filologie*. Praha: SPN, 1984, s. 105.

objevovaly detektivní prvky.⁶⁴ Čistě detektivní série pro mládež začaly vznikat až ve 20. letech 20. století, neupouštěly však od dobrodružných prvků jako jsou tajné průchody, skryté poklady nebo přestrojení.⁶⁵

Nejpopulárnější z detektivních sérií vzniklých v Stratemeyer Syndicate je série *Hardy Boys* (česky vyšlo deset dílů v sérii s názvem *Stopy zločinu – Hardy Boys*). Tato série začala vznikat v roce 1927 a pokračovala až do roku 1975, vydávána byla pod pseudonymem Franklin W. Dixon. Hlavními postavami, které vytvořil sám Edward Stratemeyer, jsou bratři Joe a Frank Hardyovi, synové slavného detektiva, kteří s pomocí přátel řeší záhady. Na celé sérii se podílelo více autorů a *Hardy Boys* se stali inspirací pro televizní pořady i animované seriály.⁶⁶

Další, velmi populární detektivní sérií pro mládež z produkce Stratemeyer Syndicate, je *Nancy Drew*, která vycházela pod pseudonymem Carolyn Keene v letech 1930-1979 (česky jako *Stopy zločinu – Nancy Drew*). Šestnáctiletá Nancy je jednou z prvních dívčích hrdinek dobrodružných knih vůbec. Tato nezávislá, odvážná a téměř až nepravděpodobně dokonalá hrdinka využívá svou inteligenci k odhalování záhad a vyšetřování zločinů. Celá původní série čítá 56 knih, přes 100 dalších knih vyšlo v navazujících sériích. V 80. letech 20. století a v roce 2007 dokonce vycházela série, kde se Nancy Drew setkávala s partou ze série *Hardy Boys*. *Nancy Drew* se těší oblibě i v současné době, stala se inspirací pro filmové adaptace a počítačové hry.⁶⁷

Zatímco Stratemeyer Syndicate vyzdvihuje dobrodružný aspekt detektivní literatury, následující dvě série vznikající taktéž v USA od 60. let 20. století těží spíše z umění logického usuzování.⁶⁸ Jsou jimi *Alfred Hitchcock and the Three Investigators* (od r. 1964) Roberta Arthura (česky vyšly 2 díly v sérii s názvem *Alfred Hitchcock a tři pátrači* v roce 1993) a *Encyclopedia Brown, Boy Detective* (od r. 1963) autora Donalda Sobola (česky nevyšlo). V této Sobolově sérii je detektivem chlapec Leroy “Encyclopedia” Brown, spolu s kterým se čtenář může aktivně zapojit do řešení případů. Řešení je na konci knihy

⁶⁴ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331.

⁶⁵ O'SULLIVAN, Emer. *Historical Dictionary of Children's Literature: Historical Dictionaries of Literature and the Arts, No. 46* [online]. Lanham: Scarecrow Press, 2010 [cit. 2021-01-31]. ISBN 978-0-8108-7496-1.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

prozrazeno až po tom, co čtenář dostane všechny indicie k tomu, aby mohl případ vyřešit samostatně.⁶⁹

Od konce 80. let 20. století se můžeme setkávat se zajímavým fenoménem, a to s propojením literárního detektivního díla s počítačovou hrou. Detektivka by měla být koncipována jako hra se čtenářem, takže přetvoření v počítačovou hru, ve které se hráči interaktivně podílejí na řešení zločinu, se zde přímo nabízí. Nové technologie umožnily propojení detektivky s jinými médii, a tak se populární Hergého komiks *Tintin* (od r.1920), stejně jako Higsonova série *Young Bond* (od r. 2005) nebo například *Nancy Drew* (od r. 1930) dočkaly moderního přepracování do podoby počítačové hry.⁷⁰

⁶⁹ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331.

⁷⁰ ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331.

2 Čtenářská gramotnost

2.1 Čtenářská gramotnost

Definice pojmu čtenářská gramotnost se neustále vyvíjí. Autoři dokumentu *Gramotnosti ve vzdělávání* (2010) vytvořili komplexní definici, která říká, že „čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech“⁷¹. Pojem čtenářská gramotnost může být taktéž rovnocenně zaměněn pojmem čtenářství.⁷²

Zároveň autoři výše zmíněného dokumentu uvádějí, že se ve čtenářské gramotnosti prolínají následující rovnocenné roviny. První rovinou je vztah ke čtení a potěšení z četby, které je předpokladem k dalšímu rozvoji čtenářské gramotnosti. Druhou rovinou je důležitost doslovného porozumění, tedy dekodování psaného textu. Dalšími důležitými schopnostmi čtenářsky gramotného jedince jsou vysuzování závěrů z přečteného textu a jeho kritické hodnocení nebo metakognice, tedy dovednost volit texty a čtenářské strategie na základě záměru vlastního čtení. Čtenářsky gramotný člověk je také schopen sdílet své zážitky a porovnávat je s jinými interpretacemi téhož textu a využívat četbu v dalším životě.⁷³

⁷¹ ALTMANOVÁ, Jitka et al. *Gramotnosti ve vzdělávání: Příručka pro učitele* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2021-04-18], s. 7. ISBN 978-80-87000-41-0. Dostupné z: <http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2010/02/Gramotnosti-ve-vzděláván%C3%AD1.pdf>

⁷² ALTMANOVÁ, Jitka et al. *Gramotnosti ve vzdělávání: Příručka pro učitele* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-87000-41-0. Dostupné z: <http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2010/02/Gramotnosti-ve-vzděláván%C3%AD1.pdf>

⁷³ Tamtéž.

2.2 PISA

PISA je zkratka pro Programme for International Student Assessment, česky by se dala přeložit jako Program pro mezinárodní hodnocení studentů. Tento projekt zaštiťuje Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), která sdružuje celkem 36 států, včetně všech zemí Evropské unie. Česká republika se do projektu zapojuje od roku 2000.⁷⁴ PISA zkoumá schopnost patnáctiletých žáků využívat nabyté poznatky z oblasti čtenářství, matematiky a vědy v reálném životě.⁷⁵ Je jedním z nejobsáhlejších a nejspolehlivějších šetření schopností žáků ve světovém měřítku. V návaznosti na toto šetření mohou jednotlivé země sdílet a upravovat své školské systémy tak, aby všechny země měly možnost poskytnout svým žákům to nejlepší možné vzdělání.⁷⁶

Aby žáci v šetření PISA uspěli, nestačí jim jen pouhá reprodukce poznatků, které se ve škole dozvěděli. Musí být schopni odvozovat informace ze svých dosavadních znalostí, přemýšlet v širších souvislostech, tedy nejen v mezích testovaného předmětu, a inovativně své znalosti a dovednosti aplikovat při řešení nových a neznámých problémů. Žáci tak dokazují, že umí efektivně využívat osvojené učební strategie.⁷⁷

Testování probíhá každé tři roky na reprezentativním vzorku žáků a škol a ověřuje čtenářskou, matematickou a přírodovědnou gramotnost. Pokaždé je větší důraz kladen jen na jednu z těchto oblastí.⁷⁸ Čtenářská gramotnost získala větší pozornost v letech 2000, 2009 a 2018.⁷⁹

⁷⁴BLAŽEK, Radek et al. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Národní zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinarodn%C3%AD%20setren%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

⁷⁵ PISA (OECD PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT). In: *Česká školní inspekce* [online]. 2020, 17. 1. 2012 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Informace-o-setreni/PISA---\(OECD-Programme-for-International-Student-A](https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Informace-o-setreni/PISA---(OECD-Programme-for-International-Student-A)

⁷⁶SCHLEICHER, Andreas. *PISA 2018: Insights and Interpretations* [online]. OECD, 2019 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

⁷⁷Tamtéž.

⁷⁸ PISA (OECD PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT). In: *Česká školní inspekce* [online]. 2020, 17. 1. 2012 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Informace-o-setreni/PISA---\(OECD-Programme-for-International-Student-A](https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Informace-o-setreni/PISA---(OECD-Programme-for-International-Student-A)

⁷⁹ BLAŽEK, Radek et al. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Národní zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinarodn%C3%AD%20setren%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

Nejnovejší výzkum čtenářské gramotnosti z roku 2018 stejně jako v minulých letech zkoumá schopnost žáků textům porozumět, interpretovat je a přemýšlet o nich, nově však také bere ohled na digitální média a elektronické texty. PISA tak reaguje na prudký rozvoj elektronických informačních technologií, který na současného čtenáře klade vyšší nároky. „Současný koncepční rámec zařazuje do čtenářské gramotnosti nové činnosti jako posuzování věrohodnosti textů, dohledávání potřebných informací, čtení z většího počtu zdrojů a propojování informací z různých zdrojů. Zařazením těchto čtenářských procesů zdůrazňuje jejich rostoucí význam, třebaže zároveň obsahuje i dříve hodnocené procesy, aby bylo možné sledovat vývojové trendy.“⁸⁰ Mimo to se PISA také prostřednictvím dotazníků zajímá o motivaci čtenářů, jejich čtenářské postoje, zvyklosti a využívání vhodných čtenářských strategií.⁸¹

Česká republika má výsledky v oblasti čtenářské gramotnosti z let 2000, 2012, 2015 a 2018 srovnatelné, v roce 2006 a 2009 se mírně zhoršily. Významně se však neodlišuje od průměru všech zapojených zemí, v rámci Evropské unie je dokonce v pásmu nadprůměru. Česká republika se v roce 2018 s průměrným skóre 490 nachází ve třetí úrovni čtenářské gramotnosti z celkových šesti.

Kromě srovnání s ostatními zeměmi však PISA nabízí i hlubší analýzu gramotností v rámci jedné země. Z posledního šetření vyplývá, že v České republice se na nejnižší úrovni čtenářské gramotnosti nachází asi pětina studentů, která může mít později problém s uplatněním ve společnosti. Významné rozdíly jsou ve výsledcích žáků různých druhů škol, střední odborná učiliště bez maturity jsou o dvě gramotnostní úrovně níže než víceletá gymnázia. Na nejnižší gramotnostní úrovni se nachází téměř polovina žáků učilišť a necelých 30 % žáků základních škol. Žáci ze škol s lepším výsledkem se v hodinách českého jazyka také častěji setkávají s aktivitami podporujícími práci s texty v širších souvislostech a častěji si také všimají radosti učitelů z výuky. Problematictější pro všechny české žáky bylo porozumění samostatnému textu, lépe dovedli zpracovat

⁸⁰POTUŽNÍKOVÁ, Eva, Zuzana JANOTOVÁ a Radek BLAŽEK. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Koncepční rámec hodnocení čtenářské gramotnosti* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-04-18], s. 6.

Dostupné z:

https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinarodn%C3%AD%20šetřen%C3%AD/ID_99_Koncepcni-ramec-PISA-2018_pro_web.pdf

⁸¹POTUŽNÍKOVÁ, Eva, Zuzana JANOTOVÁ a Radek BLAŽEK. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Koncepční rámec hodnocení čtenářské gramotnosti* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z:

https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinarodn%C3%AD%20šetřen%C3%AD/ID_99_Koncepcni-ramec-PISA-2018_pro_web.pdf

soubor více textů. Velmi výrazné rozdíly jsou mezi úrovní čtenářské gramotnosti dívek a chlapců, vyšší je u dívek. Tento trend je znatelný nejen v ČR, ale také v ostatních zemích OECD. Česká školní inspekce tak doporučuje rozvíjení čtenářské gramotnosti všemi dostupnými prostředky a podněcování zájmu o četbu právě u chlapců. Doporučuje využívat populárně-naučnou nebo dobrodružnou literaturu, která je chlapeckým čtenářům blízká.⁸²

⁸²BLAŽEK, Radek et al. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Národní zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinárodn%C3%AD%20šetřen%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

2.3 Čtenářská gramotnost v RVP ZV

I přes to, že čtenářskou gramotnost lze rozvíjet v téměř všech oblastech vzdělávání, nepochybně největší vliv na čtenářství žáků mají hodiny českého jazyka. Celkově se RVP ZV čtenářskou gramotností příliš nezabývá, rozvíjení čtenářské gramotnosti je kromě oblasti jazyka a jazykové komunikace zmíněno pouze ve dvou dalších oblastech vzdělávání, a to v etické výchově a filmové/audiovizuální výchově. Z povahy předmětu český jazyk však vyplývá neustálý kontakt s textem, proto je většinou téměř všechna zodpovědnost za rozvíjení čtenářské gramotnosti žáků kladena právě na učitele českého jazyka.

Z RVP ZV lze vyčíst, že pro dosažení některých klíčových kompetencí, cílů a výstupů z oblasti jazyka a jazykové komunikace je vyžadována určitá čtenářská zdatnost žáků. Vzdělávání v oblasti jazyk a jazyková komunikace by mělo vést k rozvoji klíčových kompetencí vedením žáka k „vnímání a postupnému osvojování jazyka jako prostředku k získávání a předávání informací, k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů, [...] k samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření, [...] k individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založeným na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání“⁸³.

Z očekávaných výstupů žáka na 2. stupni ZŠ, ke kterým je potřeba určitá úroveň čtenářské gramotnosti, můžeme jmenovat následující: „Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji; rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj; využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát; uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text dodržováním pravidel mezivětného navazování; uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla; rozpoznává

⁸³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-04-18], s. 17. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

základní rysy výrazného individuálního stylu autora; formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo; rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty; vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích.“⁸⁴

⁸⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-04-18], s. 22-24. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

2.4 Čtenářské strategie

Je chybné domnívat se, že si žáci sami od sebe osvojí schopnost plně porozumět čtenému textu. Někteří to sice dokážou, není to ale samozřejmostí. Proto by měl učitel v rámci výuky žákům představit tzv. čtenářské strategie a vést je k jejich zdokonalování, čímž by pomohl zlepšovat úroveň čtenářské gramotnosti.⁸⁵

Čtenářské strategie jsou postupy, které čtenáři umožňují lepší porozumění textu.⁸⁶ Radíme mezi ně hledání souvislostí, ať už je to souvislost mezi textem a čtenářem, textem a jiným textem nebo textem a okolním světem, kladení otázek k textu a následné nacházení odpovědí, vytváření smyslových představ, usuzování, hledání nejdůležitějších myšlenek a témat textu, syntézu, čtení s předvídáním, shrnování, skimming, tedy zběžné prohlédnutí textu a scanning, což znamená cílené vyhledávání konkrétních informací v textu nebo hodnocení.⁸⁷

Je potřeba tyto strategie vyučovat postupně, počínaje modelací přes řízené procvičování až po samostatnou aplikaci. Důležitou součástí tréninku čtenářských strategií je metakognice, tedy nutnost vést žáky k tomu, aby si uvědomili, jak s danou strategií pracují.⁸⁸

⁸⁵ WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie – 1. díl – Co jsou čtenářské strategie. *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Abeceda, o.s., 2021, 21. 10. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie – 2. díl – Co vše sem patří & trocha historie. *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Abeceda, o.s., 2021, 21. 10. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/ctenarske-strategie-2>

⁸⁸ WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie – 3. díl – Jak učit strategie (obecný popis jednotlivých fází). *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Abeceda, o.s., 2021, 21. 10. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/ctenarske-strategie-3>

3 Vybraní současní autoři a jejich dílo

3.1 Petra Soukupová – Kdo zabil Snížka?

Petra Soukupová je českou spisovatelkou, scénáristkou a dramaturgyní. Scenáristiku a dramaturgii studovala na FAMU v Praze, kde současně i žije a tvoří.⁸⁹ Zatím napsala sedm knih pro dospělé a tři knihy pro děti: *Bertík a čmuchadlo* (2014), *Kdo zabil Snížka?* (2017) a nejnovější *Klub divných dětí* (2019).

Kniha *Kdo zabil Snížka?* vyšla v roce 2017 v nakladatelství Host a ilustrovala ji Tereza Ščerbová. Tato detektivka pro děti a mládež se mísí i s jinými žánry dětské literatury. Jedná se zároveň o prózu s dětskou hrdinkou, která v první části knihy řeší problémy odpovídající jejímu věku – konkrétně velké přání mít psa a následně její zkušenosti s ním, ve druhé části ale autorka rozvíjí spíše dobrodružný příběh a detektivní pátrání.

Autorka bravurním způsobem nahlíží i na mezilidské vztahy, ať už se jedná o vztahy kamarádské nebo rodinné. Svě si proto v tomto díle jistě najdou i dospělí, pro které může být kniha zajímavou sondou do života lidí na současné vesnici. Autorka ve zkratce vystihuje různé typy rodin, dětskýma očima nás seznamuje se střípky z jejich života, jako by symbolicky dávala čtenářům nahlédnout do rozsvícených oken rodinných domů. Více se pak o některých postavách můžeme dozvědět v její knize určené dospělým nazvané *Nejlepší pro všechny* (2017), která se odehrává v úplně stejném světě jako *Kdo zabil Snížka?*, jen se zabývá osudem jiné rodiny.

V první části knihy se setkáváme s hlavní hrdinkou a vypravěčkou, čtvrtáčkou Martinou, její rodinou a nejlepším kamarádem Faňou. Martina si přeje psa. Přeje si jej více než cokoli jiného, více než mobil, i když ho jako jediná ze třídy ještě nemá, protože její rodiče nemají moc peněz. Kniha se začíná odehrávat v období před Vánocemi, proto čtenář očekává, že psa dostane pod stromeček. Stejně jako Martina však zažije zklamání, když hrdinka na Štědrý večer rozbalí nový mobil. Nakonec však psa dostane o několik měsíců později, ale ani pak se, překvapivě, nedočkáme šťastného příběhu. Druhé

⁸⁹ Petra Soukupová. *Petra Soukupová* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.petra-soukupova.cz/zivotopis.html>

zklamání přichází v okamžiku, kdy Martina zjistí, že její nový pes Snížek neslyší, navíc na všechny vrčí a když vyroste, často utíká. I přes to všechno je šťastná, že má psa, a přebírá za něj zodpovědnost.

Podle Drahoňovské je právě přebírání zodpovědnosti hlavní myšlenkou knihy. I když Snížek není dobrý pes, Martina se o něj stará, krmí a venčí ho, dokonce se po několika nešťastných příhodách snaží vymyslet způsob, jakým by psa mohla zachránit, a on by pak nemusel z domu. Její zodpovědnost nekončí ani tehdy, když najde mrtvého Snížka u silnice. Vlastními silami dopraví mrtvého psa domů, vykope mu hrob a pohřbí ho. A rozhodně se nenechá přesvědčit o tom, že Snížkova smrt byla jen nešťastná náhoda.⁹⁰ Tímto začíná druhá část knihy.

Martina se pouští do detektivní práce, pečlivě si do sešítka zapisuje všechny podezřelé osoby a klade si otázky důležité pro další pátrání, vytrvale sleduje stopy. K vyšetřování přizve nejlepšího kamaráda Faňu, přidává se i jeho mladší bratr Kája a později Viktor, který je ve vesnici nový a postupně si k Martině a Faňovi nachází cestu. Děti nakonec po několika dobrodružných i napínavých příhodách vlastními silami vypátrají, kdo Snížka nešťastnou náhodou zabil, dokonce se jim i podaří odhalit proč se tak stalo.

Po odhalení „pachatele“ autorka věrohodně podává myšlenkové pochody hrdinky Martiny, která se musí nejen vyrovnávat se smrtí svého psa, ale také se snaží chápat vztahy mezi dospělými. Dozvídáme se, že psa srazila paní Seidlová, která jela v noci roztržitá, protože se dozvěděla o nevěře svého manžela. Ten ji podváděl s matkou Viktora, tedy s matkou Martinina nového kamaráda. Tyto informace musí Martina postupně zpracovat, zažívá silný vztek a ze smrti Snížka viní nejprve paní Seidlovou, potom Viktorovu matku, nakonec i samotného Viktora a zlobí se i na Faňu, který se Viktora zastává. Její pocity dodávají příběhu autentičnost, hlavní hrdinka není dokonalá a ke konečnému odpuštění se musí dopracovat krok po kroku, stejně jako by to pravděpodobně udělalo skutečné dítě jejího věku.

Zároveň autorka dává čtenáři možnost přemýšlet o zodpovědnosti i jiným způsobem – tedy je někdo zodpovědný za Snížkovu smrt? Čtenáři, který není tak silně citově

⁹⁰ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Soukupová, Petra: Kdo zabil Snížka? *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39569/soukupova-petra-kdo-zabil-snizka>

angažovaný jako hrdinka je jasné, že Snížkova smrt by se neměla dávat nikomu za vinu, že to byla nešťastná náhoda. Proč to ale Martina odmítá uznat? Kniha má potenciál vyvolávat ve čtenáři otázky, které vedou k empatii a porozumění. Proč chtěla Martina za každou cenu nalézt viníka? Existoval by pro viníka vůbec adekvátní trest? A co by v této situaci dělal sám čtenář, měl by vůbec sílu zachovat se jinak?

Autorka ukazuje čtenáři, že k odpuštění vede složitá cesta, a že není špatné, když člověk chybuje. Mnohem důležitější je to, jak se ke svým chybám staví. Ať už se jedná o paní Seidlovou, která srazila psa, ale bylo jí to upřímně líto a Martině se nakonec přiznala a omluvila, nebo o Martinu, která uznala, že nemá smysl zlobit se na Viktora, a tak si své kamarády získala zpět.

Autorka zůstává realistická i v závěru knihy, nedočkáme se přehnaně šťastného konce, život hrdinů plyne dál, stejně jako předtím. Tato zkušenost však byla důležitou životní lekcí pro hlavní hrdinku, která od začátku knihy prošla značným vývojem. „[...] a já si říkám, že i když Sníh umřel, což je sice pořád špatný, aspoň ho nikdo nezabil schválně, takže víme, že tu s náma nežije žádný fakt zlej člověk, což je dobře. A navíc se ukázaly nějaký další dobré věci, třeba že pan Zelenka je docela milej pán a taky že Viktor je fajn. Jasně že bych byla radši, kdyby Sníh pořád žil, ale když už musel umřít, tak to aspoň k něčemu bylo.“⁹¹

Autentičnosti a syrovosti celého příběhu nahrává prostředí, ve kterém se odehrává. Většina děje se odehrává v zimě, není to však žádná pohádková zasněžená krajina, jak by mohl čtenář od knihy pro děti očekávat. Zima je to šedivá, holý les, ve kterém se hrdinka často pohybuje, působí nehostinně. „Je sedmýho ledna, ale nemrzne, v posledních pár dnech se udělalo teplo, sníh taje a všude teče a kape voda, na poli jsou jen bílý fleky.“⁹² Tání sněhu zase evokuje bláto a mokré chladivé nohavice, čtenář s Martinou soucítí, když při pátrání umíněně leží na podmáčené zemi a sleduje podezřelé. Chlad prostupuje celou knihou, ať už je to ten opravdový, nebo například ten, který Martina zažívá doma, když jí rodiče nevěnují dostatek pozornosti a nesnaží se ji pochopit.

⁹¹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017, s. 146. ISBN 978-80-7577-226-8.

⁹² SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017, s. 57. ISBN 978-80-7577-226-8.

3.2 Vlastimil Vondruška – Fiorella a Bratrstvo křišťálu

Vlastimil Vondruška je českým historikem a spisovatelem narozeným v roce 1955. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze vystudoval historii a etnografii, pracoval v Národním muzeu v Praze a později svůj zájem o historii uplatnil i v podnikatelské sféře, když založil sklárnu, ve které se vyráběly kopie historického skla. Napsal kolem padesáti vědeckých studií, spolu se svou ženou vydali dvacet populárně-naučných knih o historii. Jeho hlavní činností je však publikace čtenářsky velmi oblíbených historických románů a historických detektivek.⁹³

V roce 2006 získala Zlatou stuhu v kategorii literatura faktu a uměleckonaučná literatura pro mládež Vondruškova kniha *Významná sídla české šlechty* (2005)⁹⁴, ve které čtenářům představuje celkem dvanáct českých hradů prostřednictvím vyprávění o životě rytířů.⁹⁵ Dětem je určena i jeho encyklopedie *Život ve středověku* (2007), která obsahuje přes 200 hesel doplněných obrázky a přibližuje čtenáři každodenní život lidí ve středověku. Nalezneme zde hesla z rozmanitých okruhů, od bydlení, vaření, hospodaření a oblékání přes zábavu, řemeslo a umění až po hesla z okruhu náboženského života, písemnictví nebo vojenství.⁹⁶

Většina Vondruškovy beletrie je určena dospělým čtenářům, pro děti a mládež však napsal sérii s názvem *Fiorella dcera alchymisty*. První kniha z této série, *Fiorella a bratrstvo křišťálu*, vyšla v roce 2006 v nakladatelství MOBA Brno. Následovaly tituly *Fiorella a záhada mrtvého netopýra* (2007), *Fiorella a hřbitov upírů* (2012) a *Fiorella a dům ztracených duší* (2016).⁹⁷

Hrdinka této série, Fiorella, je třináctiletá dívka, která se přestěhovala z italských Benátek do Prahy se svým otcem, který přijal práci na dvoře císaře Rudolfa II. jako alchymista.

⁹³ O autorovi. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/o-autorovi> 2006 - Zlatá stuha, výsledky. *Česká sekce IBBY* [online]. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20171204111637/http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha-historie/51-2005-zlata-stuha-vysledky>

⁹⁴ 2006 - Zlatá stuha, výsledky. *Česká sekce IBBY* [online]. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20171204111637/http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha-historie/51-2005-zlata-stuha-vysledky>

⁹⁵ Slavná sídla české šlechty. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/kniha/slavna-sidla-ceske-slechty>

⁹⁶ Život ve středověku. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/kniha/zivot-ve-stredoveku>

⁹⁷ *Fiorella dcera alchymisty*. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/knihy/fiorella>

Fiorella si je se svým otcem blízká, její matka zemřela, a tak nikoho jiného nemá. Navíc spolu sdílí nadšení pro alchymii. Fiorella se dokonce s otcem učí jeho řemeslu, i když to má jistá úskalí popsaná v následující ukázce z knihy: „Cechovní předpisy však nedovolovaly vyučit řemeslu dívku. Proto Giovanni da Ponte udělal ze své dcery učedníka Rafaela. Zasvětil ji do všeho, co musel alchymistický učedník znát. Kdykoli odcházel pracovat do laboratoře, musela se Fiorella převléknout za chlapce. Stal se z ní obratný alchymistický tovaryš, zato hospodyně byla mizerná.“⁹⁸ V přestrojení za Rafaela se pak Fiorella vydává i do ulic Starého Města pražského, kde se setkává se svými budoucími přáteli, Martinem a Lukášem. Dívku Fiorellu pak Rafael prezentuje jako svou sestru.

Za postavy v této knize hovoří především jejich činy. Autor se nezabývá vnitřním světem hrdinů, klade důraz na akci, vývoj děje a dialogy. Martin i Lukáš jsou chlapci, kteří ctí spravedlnost. Hned v úvodu knihy se s nimi čtenář seznamuje, když zrovna dokazují svou odvahu tím, že dopadnou zlodějíčka, který se chystá okrást bohatého měšťana.

Mladší čtenáři pak jistě ocení i absenci zdlouhavých popisů. Autor navozuje dobovou atmosféru především častým používáním historismů, čtenář si je tak nenásilnou formou ukládá do paměti. Některé historické pojmy jsou objasněny v slovníčku na konci knihy, jiné autor vysvětluje přímo v textu: „Zemské desky jsou knihy, kam se zapisuje šlechtický majetek. Hrady, tvrze, panství, vesnice, statky a tak podobně. A také se do nich zapisuje, co kdo komu odkázal nebo prodal. Když většina desek před sedmdesáti lety shořela, byl mezi šlechtou takový zmatek, že si to nedokážeš představit.“⁹⁹ Je individuální, zdali tyto historismy čtenáře od čtení spíše odradí, nebo naopak povzbudí jejich zájem o historii a dobové reálie.

Lehce tajemnou atmosféru dokresluje prostředí, ve kterém se hrdinové pohybují. Často před protivníky utíkají křivolakými a kamenem dlážděnými uličkami, schovávají se v podloubí, scházejí se v tajné chodbě starého špitálu nebo prozkoumávají tmavá, několikapatrová sklepení starých domů. Tyto tmavé prostory pak kontrastují s horkým létem venku, které čtenáři může evokovat prázdninová dobrodružství. Kromě zmíněných

⁹⁸ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006, s. 23. ISBN 80-00-01841-1.

⁹⁹ Tamtéž, s. 186.

míst se však hrdinové dostávají i do reálných historických budov a čtenář tak spolu s nimi prozkoumává například Staroměstskou radnici nebo Pražský hrad.

K ozvláštnění knihy přispívá kromě tajemného období středověku i motiv alchymie. Sama Fiorella má z tohoto odvětví spoustu znalostí, které využívá i při svém detektivním pátrání a ohromuje tak zbylé členy bratrstva. S pomocí chemie dokáže rozdělat oheň, kterým si posvítí v temné chodbě, nebo umělým dýmem oklame strážce šatlavy a omráčí je vonnými bylinami, aby měli chlapci příležitost vyzpovídat uvězněného Martina otce. Fiorella přebírá názory a postoje svého otce, a i když je alchymii fascinována, spíše než v zázraky věří v poctivou práci a vytrvalé zkoumání substancí. Staví se tak k celé alchymistické profesi racionálně a vědecky. „Mnohokrát jsem slyšel, že alchymie je povolání nepoctivé. Ale alchymie za nic nemůže. Nepoctiví jsou jen lidé, kteří se alchymii věnují. Třeba magistr Kelly. Anglickému králi nasliboval já nevím co, vylákal z něj hrůzu peněz, a nakonec utekl. Teď slibuje císaři Rudolfovi II. Víš, Fiorello, i já věřím v transmutaci, tedy že jde nějakou látku proměnit v jinou, třeba ve zlato. Ale nevěřím, že by to dokázali lidé jako magistr Kelly.“¹⁰⁰

Detektivní pátrání začíná, když je otec Martina, Fiorellina nového kamaráda, křivě obviněn z krádeže peněz z radnice. Je uvězněn v šatlavě a má být mučen, aby se doznal. Vyšetřování má na starost Lukášův strýc, rychtář Přibík, který má však k celé věci spíše pasivní přístup. Pátrání po penězích, které by dosvědčili nevinu Martina otce, tak bere do rukou Fiorella převlečená za Rafaela, Lukáš a Martin samotný. Svou partu pojmenují Bratrstvo křišťálu, podle přívěsku symbolizujícího čistotu, který nosí Fiorella na krku.

Pátrání zintenzivní, když je ve městě nalezeno tělo mrtvého venkovana. Bratrstvo se do řešení zločinu pouští velmi houževnatě, hrdinové obhlížejí místo činu, hledají nesrovnalosti, vypyávají se sousedů a zkoumají důkazy, jako je například podezřele vyhozený trakař. Nebrání se ani radám dospělých, které si berou k srdci: „Kdo potřebuje peníze ještě víc než člověk, kterému chybějí?“ „Netuším,“ zavrtěla Fiorella hlavou. „Člověk, který jich má dostatek! Proč nutí císař alchymisty, aby vyrobili zlato?“

¹⁰⁰ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006, s. 179. ISBN 80-00-01841-1.

Myslíš, že turecký sultán bojuje v Uhrách kvůli mohamedánské víře? Chce pouze naloupit co nejvíce majetku. Tak to máš se vším. Zámožný člověk nemá nikdy dost.“¹⁰¹

Lukáš s Martinem po tajném průzkumu sklepení skutečně zjistí, že peníze ukradl zámožný zlatnický cechmistr Bartoloměj. Také jsou svědky další vraždy, když se schovávají ve sklepním tunelu, autor navíc graduje napětí, když se strop tunelu zřítí a chlapci jsou v tajné skrýši, o které nikdo neví, uvěznění. Nezávisle na Martinovi s Lukášem odhaluje svým důvtipem pravdu i Fiorella a spolu s rychtářem nastraží na cechmistra Bartoloměje past, která pomůže zloděje a vraha dopadnout. Zároveň také přispěje k tomu, že jsou její přátelé nalezeni a zachráněni. Bratrstvo křišťálu tak získá nejen finanční odměnu, ale především zadostiučinění a uznání dospělých.

I přes to, že autor zasadil děj detektivky do historie, dotýká se témat, která jsou pro cílové čtenáře stále aktuální. Sledujeme vývoj postojů hrdinů k opačnému pohlaví, z dětského škádlení a odmítání se pomalu stává náklonnost, Fiorella zažívá první pocity žárlivosti a Lukáš se o Fiorellu taktéž zajímá, i když zatím jen tajně. Přátelství v příběhu také hraje zásadní roli, Fiorella i Lukáš musí prokazovat hodně odvahy a vynakládat velké úsilí proto, aby pomohli svému příteli očistit jméno otce. Na konci příběhu přátelství projde zkouškou, když se Fiorella rozhodne chlapcům odhalit pravdu, tedy že ve skutečnosti není pomocník Rafael. Zažívá pocity strachu z odmítnutí, nakonec si však uvědomí, že pokud je jejich přátelství upřímné, nezáleží na tom, jestli je chlapec nebo dívka.

¹⁰¹ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006, s. 245. ISBN 80-00-01841-1.

3.3 Daniela Krolupperová – Zločin na Starém Městě pražském

Daniela Krolupperová, narozená v roce 1969, je česká autorka knih pro děti a mládež, zároveň také překladatelka a soudní tlumočnice finského a norského jazyka. Studovala nordistiku a finštinu na Karlově univerzitě v Praze, ale také žurnalistiku v Norsku a jazyky v Oslu a Helsinkách.¹⁰² Literární kariéru začala populárně-naučnými knihami *Proč mluvíme česky* (2003) a *Viropis aneb Jak bacit bacila* (2004). Píše hlavně pro děti mladšího školního věku, několik knih je ale určeno dětem starším. Z knih pro mladší čtenáře můžeme jmenovat *Atlas strašidel* (2006), *Josífek Sedmilhář* (2008), *Policejní křeček* (2013) a mnoho dalších, z díla pro starší pak například *Společenstvo klíčníků* (2012), *Zločin na Starém Městě pražském* (2014) nebo nejaktuálnější *Past na korunu* (2018).

Kniha *Zločin na Starém Městě pražském* vyšla v roce 2014 v nakladatelství Albatros, ilustrace vytvořila Barbora Kyšková. Kniha je určena čtenářům od 11 let. Tento detektivní román v sobě nese i kus prózy historické, autorka nenásilným způsobem čtenáře seznamuje s Prahou druhé poloviny 19. století. V roce 2015 kniha získala Zlatou stuhu v kategorii beletrie pro mládež.

V úvodní kapitole se setkáváme s chlapcem Kubou, nadšencem do kreslení, který se vydává za inspirací do města. Stane se svědkem nešťastné události, když vidí dopadnout tělo mladé ženy z pavlače na dvůr mezi domy. Vyděšeného Kubu někdo ve zmatku srazí k zemi a on se s otřesem mozku vydává domů. Na hrůzný obraz ani události toho dne si nevzpomíná, až do dospělosti ho však trápí úzkostné sny, ve kterých po čase začne vídat onu mrtvou ženu a hlouček lidí kolem ní. Protože se vydal na dráhu malíře, rozhodne se se svým tíživým snem vyrovnat tak, že jej přenesení na plátno a doufá, že sen potom ztratí svou zlou moc. Uvědomuje si, že sen možná bude stará zapomenutá vzpomínka zasunutá hluboko v podvědomí, a po dokončení obrazu pátrá po tom, co vlastně ve skutečnosti viděl.

¹⁰² Životopis: Daniela Krolupperová. *Daniela Krolupperová* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.danielakrolupperova.cz/o-mne/>

Tato dějová linka se střídá s jinou, ve které započalo vyšetřování Anežčiny smrti. K případu byl přivolán komisař Zastávka, nejedná se tedy o dětského detektiva, ale skutečného policistu. Má za úkol prozkoumat, jestli za Anežčinou smrtí nestojí někdo cizí, protože jednu z žen na dvoře slyšeli křičet „vražda“. Komisař se tedy pouští do vyšetřování, obhlíží místo činu, ale jeho hlavní náplní detektivní práce jsou rozhovory se svědky. Komisař postupně vyslýchá přihlížející a čtenář se tak seznámí s chudým švecem, vdovou, která zažila bohatství i obyčejný život, italskou kuchařkou nebo vystrašenou stařenkou. Prostřednictvím krátkých rozhovorů se čtenář ve zkratce seznamuje s jejich životními osudy a autorka tak tvoří mozaiku různorodého obyvatelstva tehdejší Prahy.

K výsledku přichází i stará domovnice, která celý zmatek a podezření z vraždy zapříčinila. Sama přišla na to, že takový rozruch vyvolala pravděpodobně podvědomě, aby se vymanila z nudného koloběhu a připoutala na sebe pozornost. „Kdyby mlčela nebo volala něco jiného, možná by si v domě prostě řekli, že Anežka přepadla z pavlače. Pohřbili by ji a všechn tenhle humbuk by nikdy nenastal. Domovnice znejistěla. Cítila se hloupá, stará a unavená. Moc unavená.“¹⁰³ Zároveň se za sebe ale začíná stydět a uvědomuje si, že by měla nejprve přemýšlet, než začne něco prohlašovat. I když se kniha odehrává v historii, některé charakteristiky určitých typů lidí jsou platné také dnes. Nadčasovost charakterů zmiňuje ve své recenzi i Zítková, která dále poukazuje například na bezcharakternost a ctižádost senzacechtivého reportéra Kachny.¹⁰⁴

V závěru knihy se čtenáři dostane objasnění okolností Anežčiny smrti. Při vyšetřování se všichni svědkové i známí Anežky shodli, že nikdo neměl motiv k její vraždě. Jedinou nevysvětlitelnou událostí byla ztráta zlatých kapesních hodinek na řetízku, které dostala od svého nápadníka. I tato záhada se však objasní o několik let později po proslavení Jakubova obrazu, který vyobrazuje scénu s mrtvou Anežkou. Na obraze se v malé holčičce pozná hraběnka, Jakuba navštíví a náhoda a pár prohozených slov zapříčiní to, že se Jakub, vyšetřovatel, hraběnka i Anežčin milý setkají a společně odhalí, co se vlastně stalo. Na celý příběh má totiž vliv jeden nepatrný, ale opakující se motiv – barevný motýl babočka admirál. Motýla Anežka dostane darem od svého nápadníka. Když se z pavlače

¹⁰³ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014, s. 45. ISBN 978-80-00-03792-9.

¹⁰⁴ ZÍTKOVÁ, Jitka. Krolupperová, Daniela: *Zločin na Starém Městě pražském*. *ILiteratura.cz* [online]. 5. 2. 2015 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34311/-krolupperova-daniela-zlocin-na-starem-meste-prazskem>

nakloní, aby jej lépe viděla, spadne. Její milý se lekne a hodinky, které jí nedávno dal si zase vezme, aby jej s její smrtí nikdo nespojoval a vyděšeně uteče. Stejného motýla jako Anežka potom vidí Kuba těsně před tím, než ztratí paměť, po několika letech mu spatření babočky v parku paměť zase oživí a na povrch se z jeho podvědomí dostává právě obraz, který jej po přenesení na plátno proslaví.

Autorka čtenáře seznamuje s historií, když do děje nenásilně zasazuje skutečné historické postavy a popisuje kulturní život v době národního obrození. Na začátku knihy se malý Jakub, který je taktéž reálnou osobností z historie, setká se spisovatelem Janem Nerudou, domovnice vzpomíná na službu u Jungmanna a kuchařka zase na vaření pro spisovatele Staška, Herrmanna nebo Hálka. Jakubova žena aktivně působí v Americkém klubu dam a Ženském výrobním spolku českém, přátelí s Johankou Rottovou a obdivuje Elišku Krásnohorskou, která přispěla k otevření prvního pražského dívčího gymnázia. Na konec knihy autorka zařadila i medailonky některých významných osobností, o kterých se v knize zmiňovala, a dává tak čtenáři příležitost osvojit si nebo zopakovat poznatky z oblasti historie.

V rámci mezipředmětových vztahů se potom v hodinách literární výchovy nabízí spojení této knihy s dějepisem, ale také s výtvarnou výchovou a dějinami umění. Jakub Schikaneder, hrdina knihy, byl skutečně českým malířem žijícím v letech 1855-1924. Krolupperová se při tvorbě knihy *Zločin na Starém Městě pražském* inspirovala jeho nejslavnějším obrazem *Vražda v domě* (1890). Jeho díla jsou povětšinou melancholická, vyobrazující prosté lidi často v neveselých situacích.¹⁰⁵ Pedagogové mohou v hodinách literatury pro oživení využít jak původní předlohu nebo jiné Schikanederovy obrazy, tak četné ilustrace z knihy. Samotná kniha může působit i jako inspirace pro další vlastní tvorbu žáků.

¹⁰⁵ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03792-9.

3.4 Alan Bradley – Vražda není hra

Alan Bradly je kanadským autorem knih narozeným roku 1938 v Torontu, později žil v malém městě Cobourg na břehu jezera Ontario. Na Saskatchewanské univerzitě působil jako ředitel oddělení televizní techniky, v roce 1994 však začal věnovat psaní všechn svůj čas.¹⁰⁶ Povídky pro děti i dospělé nejprve publikoval v kanadských novinách nebo různých literárních časopisech, napsal několik scénářů a působil i jako vyučující univerzitních kurzů scenáristiky. V současnosti žije na ostrově Man.¹⁰⁷

Prozatím vydal šest knih ze série o Flavii de Luce, první z nich, *The Sweetness at the Bottom of the Pie* (2007, česky vyšlo jako *Koláč s kapkou jedu: případ Flavie de Luce v roce 2011*), získala řadu ocenění. Níže rozebíraná kniha *Vražda není hra* je druhým dílem zmiňované série, která u nás vyšla poprvé v roce 2013. Byla přeložena Petrou Diestlerovou a roku 2014 nominovaná na Zlatou stuhu v překladové části.

Hrdinkou a vypravěčkou příběhu je desetiletá Flavia de Luce, která žije se svým otcem a dvěma sestrami na anglickém venkovském sídle. Flavia není obyčejnou desetiletou dívkou, na rozdíl od jejích sester ji nezajímá kosmetika ani knihy pro dívky, ale spíše chemie a dobrodružství. Fascinuje ji řešení zločinů a detektivní práce, má neobyčejné pozorovací schopnosti a na svůj věk až nepravděpodobně velké znalosti v oblasti chemie. V odlehklém pokoji jejich velkého rodinného domu má zřízenou laboratoř, kde provádí chemické pokusy, které následně čtenáři také vysvětluje a potenciálně tak rozvíjí jejich zájem o tento obor: „Při práci jsem s potěšením přemýšlela o tom, jak hluboce Alexander Fleming změnil svět, když náhodou kýchl do Petriho misky. To byl přesně ten typ vědy, jaký byl drahý mému srdci. Kdo může koneckonců se vší upřímností říct, že nikdy nekýchl na kultivovaný vzorek? Mohlo se to stát každému. Mně se to rozhodně stalo. Po tom kýchnutí si nesmírně všímavý Fleming uvědomil, že bakterie se před kapičkami jeho hlenu stahují, jako by se bály. A zanedlouho ze svého soplů izoloval konkrétní bílkovinu, která odpuzovala bakterie stejným způsobem, jako pes s pěnou u huby odpuzuje lupiče. Nazval ji lysozym a právě na tuhle látku jsem svůj vzorek nyní testovala.“¹⁰⁸

¹⁰⁶ Alan Bradley: *Vražda není hra. Zlatá stuha* [online]. IBBY, 2014 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/vrazda-neni-hra>

¹⁰⁷ Biography. *Alan Bradley* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://alanbradleyauthor.com/biography/>

¹⁰⁸ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 44. ISBN 978-80-242-4228-6.

Chemické pokusy Flavie provádí pro své zdokonalování, jsou důležitou součástí jejího detektivního vyšetřování, dokonce pomocí chemie dokáže zachránit lidský život. Také je ale využívá pro pobavení, když například napustí bonboniéru pro svou sestru páchnoucí látkou. Autor nejen touto příhodou vybalancoval přílišnou vyspělost hlavní hrdinky trochou dětinskosti a rozpustilosti, aby byla mladým čtenářům a jejich psychice bližší. Humor a hravost se i přes závažnost kriminálních činů prolíná celou knihou. I když je Flavii teprve deset let, autor jí vkládá do úst humorné a sarkastické poznámky a ona se tak na svět vždy dívá s nadhledem. „Poslední cestu? Kde bere tyhle žvásty? Že by se pro pohřebnictví vydávala příručka vhodných a užitečných frází? Věnovala jsem mu úsměv desetiletého dítěte, kterému táhne na jedenáct, a předstírala, že zdrceně odcházím.“¹⁰⁹

Knihu protínají dvě zdánlivě nesouvislé kriminální linky, kterým se mladá detektivka Flavie snaží přijít na kloub. Na počátku knihy se Flavia setkává se slavným loutkařem Rupertem a jeho asistentkou Niallou, kteří zrovna projíždějí vesnicí a porouchá se jim auto. Na naléhání vikáře se cestující utáboří na statku u Inglebyových a mají na místní faře odehrát dvě loutková představení, kterými si zkrátí čekání na opravu auta. Při pomoci s chystáním scény loutkového divadla se Flavia s Niallou spřátelí a jezdí ji navštěvovat na statek. A protože je bystrá a fascinovaná řešením zločinů, začíná si všimnout podivných nesrovnalostí ohledně smrti malého chlapce, Robina Inglebyho, který na tomto statku žil až do smrti před pěti lety.

Robin byl nalezen oběšený v lese na šibenici, ke které v blátě vedly jen jedny dětské stopy, a tak byla jeho smrt dávána za vinu nešťastné hře. Flavia však odmítá uvěřit, že byla chlapcova smrt náhoda a že si hlavu do oprátky dal sám, i když byla historka jeho matky uvěřitelná. Chlapec se pravděpodobně pro svou nebezpečnou hru inspiroval loutkovým představením, ve kterém Kašpárek přelstil kata, když mu řekl: „Nevím, jak se nechat pověsit. Budeš mi to muset ukázat.“¹¹⁰ Především jeho matka se ze smrti syna nikdy nevzpamatovala, propadá depresím a chová se podivínsky.

Druhou podivnou smrtí, se kterou se Flavia setká, je smrt samotného loutkaře Ruperta. Ten zemřel rovnou při loutkovém představení před zraky celé vesnice, když dostal ránu elektrickým proudem a mrtvý se z balkonku pro účinkující zřítíl přímo na jeviště. Flavia

¹⁰⁹ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 242. ISBN 978-80-242-4228-6.

¹¹⁰ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 200. ISBN 978-80-242-4228-6.

pojímá podezření, že ani tento čin nebyla nešťastná náhoda a svou všímavostí ohromí vyšetřujícího policistu, který uzná, že Rupert byl pravděpodobně zavražděn. Podoba jedné z Rupertových loutek mrtvému chlapci Robinovi pak vnuke Flavii, která má schopnost všimnout si i nejdrobnějších nuancí, ještě jednu otázku, která nenapadne ani vyšetřující policisty. Souvisí spolu nějak pět let stará smrt chlapce a vražda na jevišti? Flavie si jako opravdová detektivka postupně vytváří seznam podezřelých a hypotézy, které svou vytrvalou prací vyvrací nebo potvrzuje.

Autor do knihy zařazuje spoustu zajímavých postav, jejichž charakteristiky nejsou černobílé, v každé z nich se nachází něco dobrého i zlého, a tak ani čtenář nemá pátrání po vrahovi jednoduché. Rozporuplná je už postava zavražděného Ruperta, který je sice na první pohled populární, vstřícný, a ještě ke všemu kvůli prodělané obrně kulhá na jednu nohu a působí tak zranitelně, na druhou stranu však Flavie odhalí, že svedl spoustu žen, byl k nim násilnický, a nakonec se dopátrá i toho, že je vrahem malého Robina. Robinova matka Grace Inglebyová měla nemanželský poměr s Rupertem, a když je při schůzce ve věži holubníku přistihl Robin, Rupert jej shodil ze schodů a chlapec zemřel. Grace potom o několik let později využila příležitosti a Rupertovi se pomstila, když upravila elektrické vedení tak, aby jej zabilo a jeho smrt vypadala jako neštěstí.

Autor vytváří napětí spíše rychlým spádem děje než hrůzostrašným prostředím. Celá kniha se odehrává na idylickém anglickém venkově, jediným temným místem skrývajícím tajemství je les s příznačným názvem Šibeniční. V něm žije bláznivá žena Meg, která našla Robina viset na staré šibenicí. Jinak je ale život vesničanů na první pohled spořádaný, je proto překvapující, že se ve vesnici odehrály rovnou dvě vraždy. Autor také čtenářům objasňuje myšlenkové pochody hlavní hrdinky a oni potom spolu s ní mohou napjatě dedukovat, kdo z podezřelých by mohl být pachatelem zločinu.

3.5 Nancy Springerová – Enola Holmesová

Nancy Springerová je americká spisovatelka, která se ve své domovině proslavila nejprve jako autorka fantasy knih pro dospělé v 70. letech 20. století, krátce potom, co vystudovala univerzitu v pensylvánském Gettysburgu. Získala řadu ocenění včetně dvou cen Edgara Allana Poea v letech 1995 a 1996. V 80. letech začala psát knihy určené mladým dospělým a čtenářům věkové kategorie „middle-grade“, v českých poměrech odpovídající druhému stupni základní školy. Žánrové zaměření jejích knih pro mládež je široké, od současné realistické prózy, přes magický realismus nebo fantasy inspirované mýty o králi Artušovi až po detektivní sérii o sestře slavného Sherlocka Holmese, Enole Holmesové.¹¹¹

Českého překladu se dostalo pouze dvěma jejím knihám: *Případ pohřešovaného markýze: Enola Holmesová na stopě zlého činu!* (2008) a *Případ lidumilné levačky: Enola Holmesová opět zasahuje!* (2008). V roce 2020 se *Případ pohřešovaného markýze* dočkal filmového zpracování v produkci internetové mediální platformy Netflix. Hlavní hrdinku ztvárnila oblíbená dětská herečka Millie Bobby Brown a film tak přispěl k popularizaci původní knihy. Při této příležitosti i v České republice kniha vyšla znovu v novém překladu s aktualizovanou obálkou v nakladatelství Fragment.

I když kniha není rozsáhlá, můžeme sledovat výrazný vývoj hlavní hrdinky, která se stává z nejistého dítěte mladou sebevědomou slečnou. Enole Holmesové v den jejích čtrnáctých narozenin zmizí matka, která pro ni znamená celý svět. Kromě svých bratrů Mycrofta a slavného detektiva Sherlocka ve vzdáleném Londýně nikoho nemá, proto je povolá zpět na jejich rodné sídlo ve snaze matku nalézt. Sourozenci se však shodnou, že jejich matka odešla dobrovolně a nestala se tak obětí žádného kriminálního činu. Vztah Enoly se sourozenci není idylický. Na počátku knihy touží po jejich náklonnosti a uznání, srovnává se se slavným Sherlockem a je frustrovaná tím, že ona sama nic nedokázala. Když ji opustila jistota v podobě matky, bezcílně se vydává na útěk, aby se vyhnula internátní škole. Svým cestováním však získává důvěru ve své schopnosti a uvědomuje si potřebu životního plánu. Kromě matky hledá své poslání, které nachází poměrně rychle

¹¹¹ Nancy Springer: About the author. *Penguin Random House* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.penguinrandomhouse.com/authors/29349/nancy-springer>

a snadno. V novinách se dočte o zmizení mladého šlechtice Tewksburyho a tato informace ji nenechá chladnou. Uvědomuje si, že by se mohla vydat na stejnou dráhu jako její bratr a rozhodne se vyzkoušet si detektivní pátrání na vlastní kůži. S tímto novým odhodláním se vydává po stopách Tewksburyho do Londýna a zároveň doufá, že tam najde i svou matku.

I když matku na konci tohoto dílu Enola nenašla, podařilo se jí s ní navázat komunikaci a ví, že je v pořádku. Zároveň však na své cestě dospěla, osamostatnila se a uvědomila si, že nemá smysl srovnávat se s bratrem, protože její schopnosti jsou, stejně jako ona, výjimečné. Její postava tak může působit jako pozitivní model pro dospívající čtenáře. Když se Enola přestala litovat i podceňovat a raději se pustila s odhodláním do akce, stala se sebevědomější, získala stopy vedoucí k matce, které neodhalil ani samotný Sherlock Holmes a získala uznání, když pomohla dopadnout dva zločince.

Autorka si se čtenáři hraje stejně jako matka s Enolou. Po svém odjezdu dceři zanechala sešit tajných šifrovaných vzkazů, které si i sám čtenář může zkusit vyluštit, než mu je nabídnuto řešení. Samotnou slovní hříčkou je i samotné jméno Enola, které anglicky znamená Alone – tedy sama. Matka tak hrdince předurčila, že se bude v životě muset spoléhat jen sama na sebe. Dalším hravým prvkem knihy je květomluva, kterou Enolina matka používá jako další šifru při své tajné komunikaci s dcerou. Čtenáři se tak dozvídají i zajímavé informace o tomto dnes již téměř zapomenutém způsobu vyjadřování. Kromě řešení rébusů a květomluvy autorka využívá i jiných prvků oblíbených v detektivkách, ať už to jsou převleky nebo Enolina dedukce při hledání Tewksburyho. A i když jsou její úsudky správné, setká se s Tewksburym nešťastnou náhodou, když je stejně jako on unesena s vidinou výkupného a uvězněna na lodi. Svým důvtipem však dokáže sebe i svého nového kamaráda vysvobodit a při útěku spolu s nimi čtenář zažije i napínavé dobrodružství.

Autorka se v této knize dotýká tématu nerovnosti žen ve společnosti 19. století. Enola je svými bratry Sherlockem a Mycroftem podceňována, chovají se k ní nadřazeně a očekávají od ní nejen konzervativní způsob oblékání a vybrané chování, ale také poslušnost. Navíc od ní neočekávají žádné intelektuální výkony nebo logické přemýšlení, protože podle nich toho ženy nejsou schopny. „Enolo, podle zákona jste ty i tvá matka zcela v mé moci. Budu-li chtít, můžu tě zamknout v pokoji, dokud nedostaneš rozum, nebo učinit jakákoli jiná opatření, abych dosáhl kýženého cíle. Navíc za tebe jako tvůj

starší bratr nesu jistou morální zodpovědnost a je zcela jasné, že jsi příliš dlouho měla povolené otěže. Možná jsem přišel právě včas, abych ti zabránil promarnit celý život.“¹¹²

Enola, která je svérázná čtrnáctiletá dívka vychována svou progresivní a volnomyšlenkářskou matkou, nesplňuje očekávání svých bratrů a viní tak nejprve sama sebe z toho, že není dost dobrá, že je ostudou rodiny a že kvůli ní se rodina po smrti otce rozpadla. Postupně však zjišťuje, že chyba nebyla na její straně, ale že jsou to předsudky a nerovnost žen, které rozpad rodiny zapříčinily. Matka byla toho názoru, že by se hlavou rodiny i domu měla stát ona, a ne nejstarší z bratrů, a tato hádka nakonec zapříčinila odjezd bratrů do Londýna. Toto téma má jistě potenciál vyvolat u žáků druhého stupně diskuzi, a lze jej vztáhnout i na dnešní dobu a hledat souvislosti nebo pozůstatky této nerovnoprávnosti. „Máma mi mnohokrát vysvětlovala, proč jsou zákony nespravedlivé. Třeba když žena pracuje, napíše nějakou knihu, kterou vydají, tak má všechny vydělané peníze dostat její manžel. Není to nesmyslné?“¹¹³

Dospělému čtenáři jasné, že autorka jen volně navazuje na Sherlocka Holmese a pouze se inspiruje známými postavami a vytváří zčásti nový fikční svět. Mladším čtenářům by však bylo vhodné připomenout, že tyto dvě knihy vznikly s rozdílem větším než sto let, a že si Nancy Springerová přizpůsobila postavu Sherlocka i Mycrofta k obrazu svému a můžeme se jen domýšlet, jaký názor by na tuto úpravu měl původní autor Sherlocka Holmese, Arthur Conan Doyle. Springerová využitím známých postav přidává knize na atraktivitě a čtenář se pak pouští do čtení s očekáváním, že sestra Sherlocka Holmese bude určitě alespoň zčásti tak zajímavá, jako slavný detektiv sám. Autorce se podařilo opět oživit postavu nejznámějšího knižního detektiva všech dob a setkání s touto knihou může inspirovat mladé čtenáře k dalšímu čtení, jak navazujících knih této série, tak i k přečtení původních Doylových knih.

¹¹² SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ pohřešovaného markýze*. Praha: Fragment, 2020, s. 60. ISBN 978-80-253-4934-2.

¹¹³ SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ pohřešovaného markýze*. Praha: Fragment, 2020, s. 70. ISBN 978-80-253-4934-2.

3.6 Maureen Johnsonová – Křiváci

Maureen Johnsonová je americká autorka knih pro mládež. Narodila se ve Filadelfii, na University of Delaware vystudovala tvůrčí psaní, na Kolumbijské univerzitě v New Yorku potom divadelní dramaturgii a scenáristiku.¹¹⁴ V češtině zatím vyšla sbírka povídek *Sněží, sněží...* (2015), na které se podílela spolu s Johnem Greenem a Lauren Myracle, a první dvě knihy z trilogie *Křiváci*: *Křiváci* (2019) a *Němý viník* (2020). Kniha *Křiváci* je detektivkou určenou pro čtenáře od 14 let. Původně vyšla pod názvem *Truly Devious* v roce 2018, českého překladu se jí dostalo v roce 2019, kdy vyšla v nakladatelství Cooboo. Českou verzi knihy ilustrovala Kateřina Brabcová.

Hrdinkou knihy je Stevie, která zrovna nastupuje do prvního ročníku Ellinghamovy akademie, internátní střední školy pro výjimečně nadané studenty. Prostředí knihy působí až nereálně, nicméně pro cílovou věkovou skupinu je nepochybně atraktivní. Akademii založil podivínský milionář a filantrop Albert Ellingham, který miloval hádanky a podporoval hravé vyučování, neplatí se v ní žádné školné a studenti jsou vedeni individuálně podle svých vlastních zájmů. Škola je situovaná na odlehlém místě v horách. Autorka k vytváření lehce mysteriózní atmosféry využívá zajímavá místa jako jsou komplex historických honosných budov, spleť podzemních chodeb, které se několika studentům staly osudnými, tajné místnosti, půda s historickými artefakty, jezero se skleněnou observatoří uprostřed nebo útulná kolej s teplem krbů kontrastující s divokou podzimní přírodou venku. Prostředí odlehlého místa přispívá i k budování napětí. Pohybuje se zde poměrně uzavřená společnost, takže vyvstává podezření, že vrahem může být někdo z okruhu známých lidí. V neposlední řadě k atraktivitě prostředí přispívá i relativní nezávislost studentů na rodičích. Rodinu v těchto typech škol nahrazují především vrstevníci, kteří mají v životě dospívajících nezastupitelnou roli. Částečně rodiče nahrazují i učitelé, kteří působí jako ochránci a zároveň autoritativní figury.

V knize se prolínají dvě časové roviny. Dějová linka ze současnosti převažuje, je však oživena vstupy z 30. let 20. století, kdy na Ellinghamu žil ještě původní majitel, který se stal obětí zločinu. Jeho manželku a tříletou dceru unesli zločinci, kteří se ve výhružném

¹¹⁴ About me. *Maureen Johnson* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.maureenjohnsonbooks.com/about/aboutmj/>

dopise podepsali jako Křiváci a požadovali vysoké výkupné. Ani po předání výkupného však únosci Ellinghamovu rodinu nepropustili, právě naopak. Ženu našli zavražděnou, dcera zůstala nezvěštná a samotný Ellingham o několik let později umírá, když je na něj spáchán atentát v jeho rybářské loďce. Navíc zemřela i jedna ze studentek, která se náhodou ocitla ve špatném čase na špatném místě. K činům se sice přiznal jistý cizinec Anton Vorachek, ovšem je velmi nepravděpodobné, že by měl celý čin na svědomí pouze on. Jeho jazyková úroveň není tak dobrá, aby před zločinem dokázal napsat sofistikovaný výhružný vzkaz ve verších, více se od něj však čtenář nedozví, protože je ještě před soudem zastřelen rozhořčeným davem. Těsně před jeho smrtí to však vypadalo, že se chce ospravedlnit a obhájit svou nevinu. Tuto dějovou rovinu autorka čtenářům předkládá prostřednictvím vyprávění, ale pro ozvláštňení využívá i rozmanitější formy, jako jsou například prepisy policejních interview, články z různých webových stránek nebo úryvky z knihy popisující případ.

O zhruba osmdesát let později zůstávají záhadná zmizení a vraždy na Ellinghamově akademii stále nevyřešeny. Hrdinka knihy Stevie, která je velkou fanynkou detektivních příběhů, kriminalistiky a Ellinghamova případu vůbec, se na akademii dostane a je, poněkud naivně, odhodlaná vyřešit starý případ. Nevěří totiž, že byl dopaden ten správný pachatel.

Stevie je typ obyčejné dívky, která nejprve pochybuje o tom, jestli se na akademii nedostala jen omylem. Nepřijde si ničím výjimečná, na rozdíl od jejích nových spolužáků spisovatelů, vynálezců nebo herců se zatím nedokázala nijak proslavit. Pochází z chudé rodiny, nepotrpí si na módu jako její vrstevnice a celkově má k dokonalosti daleko, čímž může být čtenářům sympatická. Stevie sní o tom, že se stane detektivkou a má pro to i odpovídající osobnostní předpoklady. Je zvědavá, umí dobře pozorovat okolní svět a rozeznat byť jen náznak stopy, která by mohla vést k rozřešení případu. Dokáže se systematicky věnovat detektivní práci, když pročítá a třídí materiály a trpělivě se zaměřuje na detaily.

Je patrné, že autorka dobře zná problémy i okruhy zájmů cílové skupiny čtenářů. Hrdinové využívají moderní technologie, Stevein spolužák Hayes se proslavil točením videí na YouTube a tvorba videa je dokonce klíčovou událostí celé knihy. Dalším aktuálním tématem, byť zmíněným jen okrajově, je homosexualita. Stevieina kamarádka navazuje vztah s jinou dívkou, nikomu z hrdinů však tato skutečnost nepřijde výjimečná,

natož pak nepatřičná. Autorka tak nenápadně vede čtenáře k toleranci, vytváří pozitivní vzor pro chování, který čtenáři mohou využít i v reálném životě.

V neposlední řadě se autorka lehce dotýká i tematiky duševních poruch u mladistvých. Hrdinka Stevie čas od času trpí úzkostmi a panickými atakami, a i když tato její porucha není významná pro samotný vývoj příběhu, autorka pomáhá toto téma detabuizovat už jen tím, že jej vysvětluje a mluví o něm jako o přirozené součásti života, za kterou není třeba se stydět: „Říká se, že deprese lže. Úzkost je zase veskrze pitomá. Nedokáže poznat rozdíl mezi věcmi, které jsou opravdu děsivé (jako například být pohřbený zaživa) a věcmi, jež děsivé vůbec nejsou (ležet v posteli pod peřinou). Na obojí reaguje stejně. Zastav. Běž. Nahoru. Dolů. Úzkost tyhle věci nerozlišuje. Závěsy křičí boj se a stejně tak podlaha. Boj se křičí tma, a kdyby teď Stevie rozsvítila, nejspíš by boj se křičelo i světlo.“¹¹⁵

To, že Stevie navštěvovala psychologa a naučila se úzkost a panické záchvaty různými technikami zvládat, autorka předkládá jako pozitivní skutečnost a v jednu chvíli dokonce přetváří ve výhodu. Stevie, která se s pocity beznaděje a strachu setkává a umí vypořádat, dokáže pomoci svým přátelům, kteří se po smrti jednoho ze spolužáků ocitnou v šoku.

Stevie s dalšími spolužáky vytváří projekt, do kterého každý z nich přispívá svými jedinečnými dovednostmi a snaží se vytvořit video o tragických událostech Ellinghama a jeho rodiny. Jednoho večera se však jeden ze spolužáků, Hayes, nevrátí na kolej a později je nalezen mrtvý v podzemní chodbě. Ve škole se tak rozbíhá skutečné pátrání po tom, jestli byla Hayesova smrt náhoda či nikoliv. Stevie se po vzpamatování z šoku snaží nepozorovaně sledovat práci policie i detektivů a sama přijde na několik podivných nesrovnalostí, které pomohou ve vyšetřování. K rozřešení jedné vraždy tak nepřispěla náhoda, jak je to v mnoha jiných detektivkách pro děti a mládež, ale opravdu důvtip hlavní hrdinky, který je demonstrován v následující ukázce:

„Stevie našla svoje fotky Hayesova pokoje. Stěna s výtvary fanoušků, stůl, počítač...

Začala neslyšně nadávat.

Na fotkách, jež Germanie pořídila v sobotu, byl Hayesův laptop bez škrábnutí. Jenže na Steveiných fotkách z jeho pokoje zářily na víku tři dlouhé čáry připomínající kočičí

¹¹⁵ JOHNSON, Maureen. *Křiváci*. Praha: Coobook, 2019, s. 153. ISBN 978-80-7544-840-8.

škrábance. Tyhle tři čáry už viděla – na svojí ruce, když první den na škole sáhla pod vanu. [...]

Proč by to dělal?

Přemýšlej, Stevie.

Kdybyste něco hledali, třeba důkaz, že jste napsali pořad, který byl připisován Hayesovi a podle něhož měl být natočený film. Možná byste mu vyhrožovali. Třeba byste ho i omylem zabili. A pak byste možná museli zahladit stopy. Ujistit se, že v počítači není nic, co by vás označilo jako skutečného autora.“¹¹⁶

I když se Stevie dostane velmi blízko k odhalení zločinu, vrah není dopaden, navíc stará záhada zůstává neobjasněna, autorka ponechala knize otevřený konec a další rozřešení slibuje v knize *Němý viník*, tedy druhém díle této trilogie.

¹¹⁶ JOHNSON, Maureen. *Křiváci*. Praha: Coobook, 2019, s. 308. ISBN 978-80-7544-840-8.

4 Didaktické využití vybraných textů

V praktické části této diplomové práce jsou představeny konkrétní metodické návrhy pro práci s vybranými texty v rámci literární výchovy na druhém stupni základní školy. V příloze diplomové práce jsou obsaženy jak ukázky z knih pro práci s textem, tak pracovní listy pro žáky i metodické listy pro učitele.

Čtenářské lekce jsou navrženy tak, aby jako celek rozvíjely všechny čtenářské strategie napříč všemi ročníky druhého stupně základní školy. Pro práci žáků s textem jsou vybrány ukázky, které mají potenciál rozvíjet danou čtenářskou strategii a zahrnují hlavní myšlenku knihy nebo důležitou pasáž pro vývoj děje. Ukázky jsou voleny tak, aby žáky motivovaly k dalšímu čtení, proto v nich nikdy není prozrazeno rozuzlení knihy.

V příloze jsou obsaženy i metodické listy pro učitele koncipované jako příprava do hodin, které mají za cíl zjednodušit pedagogům práci. Jsou v nich popsány doporučené aktivity včetně těch, které nejsou zaznamenány na pracovních listech pro žáky (jedná se zejména o aktivity před čtením, aktivity po čtení a náměty a otázky k diskusi). Časy uvedené v metodických listech jsou pouze orientační a každý učitel si může délku jednotlivých aktivit upravit podle zkušeností a potřeb konkrétní třídy.

Čtenářské lekce jsou z praktického důvodu většinou koncipovány jako práce na dvě vyučovací hodiny (tedy 90 minut). Lekce *Enola Holmesová* je zamýšlena jako práce na tři vyučovací hodiny (135 minut), ale je tvořena třemi relativně uzavřenými celky, proto ji lze rozdělit do tří samostatných vyučovacích hodin.

4.1 Petra Soukupová – Kdo zabil Snížka?

Doporučený ročník:	6.-7.
Doporučený čas:	90 minut
Pomůcky:	Pracovní list č. 1, texty pro každého žáka, tabule a fix
Témata:	Zodpovědnost, domácí mazlíčci
Hlavní rozvíjené strategie:	Hledání souvislostí
Mezipředmětové vztahy:	Přírodopis (pes)

Tato čtenářská lekce má za cíl rozvíjet především čtenářskou strategii hledání souvislostí. Dále má také potenciál rozvíjet schopnost předvídání v úkolech č. 5 d.-e. a v závěru žáci také shrnou podstatné myšlenky do klíčových slov.

První ukázka k této lekci z úvodní kapitoly *Pes se jako dárek nedává* čtenáře uvádí do děje a seznamuje je s hlavní hrdinkou a jejím přáním mít psa. Ukázka autenticky pojednává o životě hlavní hrdinky, která žije běžný život v současné době, proto je vhodná k hledání souvislostí – čtenář se může s hrdinkou v mnoha ohledech ztotožnit. Druhá ukázka z kapitoly *Slepice ze zlata* je vhodná k diskuzi o zodpovědnosti. Snížek zakousne slepice sousedovi, který žádá odškodnění. Hrdinka se k tomuto problému zachová zodpovědně, bez váhání obětuje všechny peníze, které má, aby slepice zaplatila a osobně se za sousedem chystá zajít a peníze předat. Poslední ukázka z kapitol *Jako kdyby spal* a *Někdo ho zabil* zprostředkuje čtenáři klíčovou událost knihy a naznačuje budoucí detektivní a dobrodružný vývoj knihy. Žáci tak na základě této ukázky budou předvídat, jaké kroky by mohly vést k vypátrání toho, co se Snížkovi stalo, a také předvídat samotný závěr knihy.

Plán čtenářské lekce

Aktivita před čtením: Žáci se pokusí podle obrázků v záhlaví pracovního listu rozluštit název knihy. Sdílíme se třídou. Potom prozradíme, že se kniha jmenuje *Kdo zabil Snížka?*.

Možné řešení: Můžu umřít na umrznutí? Nekonečná zima.

Návrh otázek k diskusi: Kdo nebo co si myslíte, že Snížek je? O čem by kniha mohla být?

Možné odpovědi: Snížek bude sněžný muž Yetti. Bude se v ní vyšetřovat, kdo ho zabil. Kniha bude o zabitém psovi.

Úkol č. 1: Řekneme žákům, že úvodní kapitola knihy se jmenuje *Pes se jako dárek nedává*. Žáci mají za úkol zamyslet se nad výrokem „zvíře by se nemělo dávat jako dárek“ a napsat tři argumenty, ve kterých zdůvodní, proč s tímto výrokem souhlasí nebo nesouhlasí. Pokud je třeba, vysvětlíme, co znamená argument. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi:

ANO – mohl by se v dárkové krabici udusit; člověk nemusí chtít psa; člověk není připravený; nevíme, jak se k němu bude chovat; musí mít dopředu nachystaný domov a jídlo; nevím jestli se o něj bude chtít starat; je to živý tvor, ne věc; stojí moc peněz

NE – jako další dárky můžu dávat věci pro psa; jestli člověk zvíře chce a vím, že se o něj bude dobře starat, tak se jako dárek dát může; může to být hezké překvapení; pokud s tím souhlasí rodiče tak ano; zlepší nám náladu; pejsek bude mít domov

Úkol č. 2: Žáci mají za úkol přečíst si *Text 1* a hledat v něm souvislosti s vlastním životem, s jinými texty a s okolním světem, které následně zapíšou do tabulky. Nejprve žáci sdílí ve dvojici, dobrovolníci potom sdílí s celou třídou.

Pokud žáci tuto strategii neznají, můžeme vysvětlit, že přemýšlení v dalších souvislostech jim může pomoci lépe porozumět sdělení textu. Můžeme modelovat na první větě, například: *Taky mě v dětství dědeček i tatínek brával na koně, to znamená, že mě nesl za krkem, a vždycky jsem si to užívala, protože jsem viděla na svět z výšky. Tato první věta mi také připomněla knihu, kterou jsem nedávno četla – jmenuje se *Psi posláni*, také je to kniha o psech, ale na rozdíl od této knihy je psána z psiho pohledu. A taky jsem měla*

babičku na vesnici a je pravda, že tam opravdu většina lidí měla psa, který žil na zahradě a hlídal dům.

Návrh otázek k diskusi: Jak bude příběh pokračovat – dostane Martina vlastního psa? Máte doma taky nějaké zvíře? Co všechno obnáší starost o zvíře? Co nás takové zvíře může naučit? Je to velká zodpovědnost? Na závěr prozradíme, že Martina psa dostane.

Možné odpovědi:

<i>JÁ a TEXT</i>	<i>TEXT a jiný TEXT</i>	<i>TEXT a okolní SVĚT</i>
<p><i>Když jsem byla malá, taky jsem si hodně přála psa, kterého mi rodiče nechtěli dovolit, protože je s ním moc práce a stojí hodně peněz.</i></p> <p><i>Pamatuji si, když jsem si něco opravdu přála na Vánoce, ale nedostala jsem to a chtělo se mi hrozně brečet. Martina se asi cítí stejně jako tehdy já.</i></p>	<p><i>Taky znám knihu Děti z Bullerbynu, ale na rozdíl od hrdinky jsem ji nečetl.</i></p> <p><i>Zrovna čtu jinou knihu, ve které má hrdina psa, jmenuje se...</i></p>	<p><i>Je pravda, že na vesnici má hodně lidí psa, protože psi jsou dobří hlídači domu.</i></p> <p><i>Na Vánoce lidi často dostanou psa, protože je to roztomilý dárek. Potom ale někdy skončí v útulku, protože se o něj už nechtějí starat.</i></p>

Vytváření představ: Vyzveme žáky, aby zavřeli oči a představili si Snížka – psa, kterého Martina dostane. Můžeme napovědět otázkami: Jak bude vypadat? Bude jedné rasy nebo kříženec? Jaké bude mít vlastnosti? Žáci sdílí své představy se třídou.

Možné odpovědi: Představuji si, že to bude světlý husky, který bude mít každé oko jiné. Bude to dobrý kamarád, který bude dělat legrační věci.

Úkol č. 3: Žáci mají za úkol přečíst si *Text 2* a odpovědět na otázky spojené s textem. Jak Martina dokazuje zodpovědnost? Jaké pocity může zažívat člověk v Martinině situaci? Ocitl se žák někdy v podobné situaci, jako Martina? Před čtením samotného textu si

otázky společně přečteme, aby žáci věděli, čeho si při čtení mají všimnout. Následně žáci odpovědi sdílí ve dvojici, dobrovolníci potom s celou třídou.

Možné odpovědi:

3.a.: Martina zaplatí zabitě slepice z vlastních peněz, ty sousedovi sama odnese. Z textu je taky jasné, že každý den chodí psa krmit.

3.b.: Může cítit vztek na psa i na souseda; lítost nad slepicemi; provinilost, protože soused křičí na mámu, která psa ani nemá ráda; strach, protože by soused mohl psa zastřelit.

3.c.: Jednou jsem tetě nešťastnou náhodou shodila nový foťák ze stolu. I když to nebylo úmyslně, maminka s tetou se domluvily, že zaplatíme opravu. Protože jsem v té době byla dítě a neměla jsem žádné peníze, opravu zaplatili rodiče. Kdybych ale nějaké peníze měla, určitě bych přispěla, protože mi to bylo líto.

Úkol č. 4: Žáci se zamyslí sami nad sebou a doplní, kdy se zachovali zodpovědně. Pokud chtějí, mohou sdílet se třídou.

Možné odpovědi: Naposledy jsem se zachovala zodpovědně, když jsem v obchodě ve zkušební kabince našla zapomenutou peněženku. Šla jsem ji odevzdat na informace pro případ, že by ji tam někdo přišel hledat.

Úkol č. 5 a.-c.: Žáci si přečtou *Text 3* a samostatně odpoví na otázky a.-c. Nejprve se opět zamyslí nad tím, jak Martina v této ukázce prokazuje zodpovědnost. Potom usoudí, jestli byla Snížkova smrt náhoda a odpověď zdůvodní. Na závěr zapíšou souvislosti, které je při čtení tohoto textu napadly. Sdílíme odpovědi se třídou.

Možné odpovědi:

5.a.: Snížka nenechá ležet u cesty ale chce ho odnést domů. Rozhodne se zjistit, co se Snížkovi stalo, protože to byl její pes. Pokud by ho někdo zabil, může ho chtít nějak potrestat a tím dosáhnout spravedlnosti.

5.b.: Myslím si, že to náhoda nebyla. Psovi se mohl chtít pomstít soused, kterému zakousl slepice nebo někdo další, komu Snížek něco provedl. Navíc zmizela jeho známka zrovna v den, kdy umřel, a to je podezřelé. / Myslím si, že to byla náhoda. Proč by někdo chtěl zabít psa? Myslím si, že ho spíše někdo srazil a nechal ležet u cesty a nepřiznal se, protože nechtěl, ať se na něj majitelé zlobí.

5.c.:

Já-text: Sestřenici se jednou taky ztratil pes, kterého jsme potom hledali. Bohužel se našel mrtvý, veterinář řekl, že ho asi někdo otrávil. Myslíme si, že to byl statkář, který neměl rád psy, nikdy jsme to ale nedokázali.

Text-text: Poslední kniha, kterou jsem četla, byla taky detektivka, jmenovala se Vražda není hra. Nudná mi ale nepřišla.

Text-svět: Často se bohužel stane, že auto srazí nějaké zvíře. Myslím si, že by se tomu dalo zabránit, kdyby lidé jezdili autem opatrněji.

Úkol č. 5 d.: Rozdělíme třídu do skupin po 3-4 žácích. Ve skupině mají za úkol zamyslet se, jak by při vyšetřování smrti Snížka pokračovali. Vytvoří myšlenkovou mapu. Pokud jsou s prací rychle hotovi, mohou určit pořadí, ve kterém by kroky podnikli. Sdílíme se třídou, můžeme přitom zapisovat nápady na tabuli.

Možné odpovědi: Zeptali bychom se sousedů, jestli neviděli něco podezřelého. Hledali bychom ztracenou známku. Prohledali bychom okolí a auto souseda, kterému Snížek zakousl slepice, protože je nejvíce podezřelý. Nenápadně bychom se dívali na auta, jestli na autě nemají třeba krev nebo chlupy. Šli bychom na policii, aby nám pomohli. Nebyla v okolí nějaká kamera, která by mohla zachytit auta, která vesnicí projížděla? Prohlédli bychom Snížka a snažili se zjistit, proč zemřel.

Úkol č. 5 e.: Žáci předvídají, jak kniha bude pokračovat a své domněnky zapíší a zdůvodní. Svě odpovědi žáci sdílí ve dvojici.

Možné odpovědi: Myslím si, že Snížka opravdu někdo zabil, protože je to napsané v názvu knihy. Martina bude pátrat po tom, kdo ho zabil a nakonec se jí to povede, protože většinou je na konci detektivky vrah dopaden. Vraha předá policii a bude potrestaný.

Úkol č. 6: Žáci mají za úkol najít pět klíčových slov, která vystihují přečtené ukázky. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi: pes, smrt, zima, zodpovědnost, detektivka

Návrh otázek k diskusi: Jakého žánru kniha bude? Znáte jiné knihy s podobnou tematikou? Jakou myšlenku asi chtěla autorka čtenářům tímto příběhem sdělit?

Možné odpovědi: Myslím si, že to bude dobrodružná kniha, protože hrdinka při hledání vraha zažije určitě nějaké napětí. Může to být detektivka, protože hrdinka bude pátrat po vrahovi. Zním i jiné detektivky, např. ... Zním i jiné knihy, ve kterých hraje velkou roli zvíře, například... Myslím si, že autorka chtěla čtenářům říct, že když už si pořídí psa, tak se o něj musejí starat v dobrém i ve zlém.

4.2 Vlastimil Vondruška – Fiorella a Bratrstvo křišťálu

Doporučený ročník:	7.-8.
Doporučený čas:	90 minut
Pomůcky:	Pracovní list č. 2 pro každého žáka, sada textů 1-3 do každé skupiny po třech, rozstříhaná tabulka (viz pracovní list č. 6 – aktivita před čtením) do dvojic, tabule a fix
Témata:	Středověk, přátelství
Hlavní rozvíjené strategie:	Kladení otázek
Mezipředmětové vztahy:	Dějepis (život ve středověku)

Tato čtenářská lekce je zaměřena na kladení otázek, jak před čtením, tak při čtení. V závěru lekce žáci shrnou podstatné informace formou komiksu.

Ukázky jsou vybrány tak, aby dohromady daly základní informace o hlavních hrdinech a zápletkce knihy, a čtenář se tak mohl rozhodnout, jestli o knihu bude mít další zájem. Zároveň v nich může nalézt různé nejasnosti, které v něm vyvolají otázky. V první ukázce se čtenář setká s alchymistou Giovannim da Ponte a jeho dcerou Fiorellou, která často vystupuje v přestrojení za alchymistického tovaryše. Druhá ukázka je důležitá pro obeznámení čtenáře se zápletkou. Otec jednoho z hrdinů je křivě obviněn z krádeže peněz. Zároveň tato ukázka objasňuje název knihy, protože v ní je popsán vznik Bratrstva křišťálu. Třetí ukázka má potenciál vyvolat ve čtenáři napětí, zároveň je důležitá pro vývoj příběhu. Hrdinové v ní najdou ukradené peníze, které mají dosvědčit nevinu Martinova otce.

Plán čtenářské lekce

Aktivita před čtením: Žáci si pro lepší porozumění textu zopakují historické pojmy. Do dvojice dostanou rozstříhanou tabulku (*Pracovní list č. 6 – aktivita před čtením*). Jejich úkolem je přiřadit správný pojem a obrázek k odpovídajícímu popisu a doplnit chybějící slova do textu.

Správné odpovědi: 1 košel, 2 alchymie, 3 cech, 4 purkmistr, 5 šatlava; obrázky jsou opatřeny odpovídajícím titulkem.

Návrh otázek k diskusi: Co dělá detektiv při vyšetřování zločinu? Jakým způsobem vyšetřuje? Snažíme se navést žáky k tomu, že detektiv mimo jiné vyslýchá svědky a musí umět dobře formulovat ukázky. Kladení otázek bude hlavní náplní této lekce.

Možné odpovědi: Hledá stopy, vyslýchá podezřelé.

Úkol č. 1: Žáci si prohlédnou obálku knihy a poznamenají si otázky, které je napadnou. Upozorníme je, že mohou využít návodné začátky, ale i vymyslet otázky vlastní nebo k jednomu začátku připsat více otázek.

Možné odpovědi: Kdo je Fiorella? Co je Bratrstvo křišťálu? Jak souvisí Fiorella s Bratrstvem křišťálu? Proč je na obrázku zkumavka a kniha? Kdy se bude kniha odehrávat? Jaká bude zápletky?

Úkol č. 2: Sdílíme otázky z úkolu č. 1 s celou třídou. Sepisujeme je na tabuli a žáci si zapisují otázky spolužáků, které je zaujmou.

Aktivita při čtení: Rozdělíme žáky do skupin po třech. Každý žák ve skupině bude číst jiný text. Při čtení mají žáci za úkol najít odpovědi na poznamenané otázky z úkolů 1 a 2. Zároveň mohou hledat pasáže, které v nich vyvolávají další otázky. Upozorníme je však, že na hledání dalších otázek budou mít čas i později. Odpovědi na otázky potom žáci sdílí ve skupině, měli by se tak dozvědět informace ze všech textů. Společně s celou třídou sdílíme odpovědi na otázky, které máme napsány na tabuli.

Možné odpovědi: Fiorella je dcera alchymisty Giovanni da Ponte, která se převléká za Rafaela. Bratrstvo křišťálu je jméno party, kterou Fiorella založí s kamarády Martinem a Lukášem. Křišťál je symbol pravdy a tahle parta bude hledat pravdu o ukradených penězích. Fiorella navrhla jméno Bratrstva křišťálu. Zkumavka je na obale asi proto, že

Fiorellin otec je alchymista. Kniha se bude odehrávat v minulosti, možná ve středověku, protože v ukázce jsou historické pojmy. Bratrstvo křišťálu bude pátrat po zloději peněz, aby osvobodili neprávem obviněného Martinova otce.

Úkol č. 3: Rozdělíme žáky do nových skupin po třech podle toho, který text četli. V těchto skupinách si žáci svůj text zběžně přečtou znovu a podtrhnou si pasáže, které v nich vyvolávají nějaké další otázky. Upozorníme, že se mohou zajímat i o budoucí vývoj příběhu nebo o to, co se dozví. Otázky si opět zapíší a sdílí ve skupině. Z napsaných otázek vyberou dvě až tři, které považují za nejdůležitější.

Možné odpovědi:

Text 1: Proč nemá Fiorella matku? Dozví se v knize více o Alchymii?

Text 2: Kdo poslal Martinova otce v noci na radnici? Najde Bratrstvo křišťálu ukradené peníze?

Text 3: Přišel do sklepení lupič? Co se chlapcům stane?

Aktivita po čtení: Sdílíme vybrané nejdůležitější otázky a zapisujeme na tabuli. Ostatní skupiny se pokusí na otázky odpovědět. Pokud žáci nenajdou odpovědi v textu, mohou předvídat.

Úkol č. 4: Žáci se zamyslí nad tím, jak obtížné pro ně bylo kladení otázek a zhodnotí se sami pro sebe procenty. Dobrovolníci mohou sdílet s celou třídou.

Návrh otázek k diskuzi: Chtěli byste s Fiorellou přátelit? Znáte nějaké party z jiných knih? Pomohli byste kamarádovi pátrat po lupičích stejně jako Fiorella a Lukáš, i kdyby vám šlo o život? V závěru knihy se Fiorella chystá odhalit před kamarády, že není ve skutečnosti chlapec Rafael a má strach, že se s ní přestanou přátelit. Je její strach oprávněný?

Možné odpovědi: S Fiorellou bych chtěla přátelit, protože je nebojácná a možná by mě něco naučila o alchymii. Jako dítě jsem četl Správnou pětku, kde taky parta dětí zažívala dobrodružství. Asi bych se nechtěl nechat ohrozit na životě a poprosil bych dospělého o pomoc. Myslím si, že pokud je jejich přátelství opravdové, bude chlapcům jedno, že je Rafael vlastně Fiorela.

Úkol č. 5: Žáci mají za úkol shrnout nejdůležitější momenty příběhu do komiksu o minimálně třech panelech. Nejprve žáky vyzveme, aby si sami pro sebe zrekapitulovali, co se o příběhu dozvěděli. Necháme jim chvíli čas na promyšlení. Podle preferencí mohou pracovat samostatně, nebo v domovské skupině. Sdílíme s celou třídou.

Návrh otázek k diskusi: Jak si myslíte, že kniha dopadne? Koho příběh zaujal a chtěl by si přečíst celou knihu? Proč? Koho nezaujal? Proč?

Možné odpovědi: Myslím si, že se Lukášovi s Martinem ve sklepení lupiče podaří chytit. Kniha mě nezaujala, protože nemám rád knihy, které se odehrávají v historii.

4.3 Daniela Krolupperová – Zločin na Starém Městě pražském

Doporučený ročník:	6.-7.
Doporučený čas:	90 minut
Pomůcky:	Pracovní list č. 3 s texty pro každého žáka, tabule a fix
Témata:	Detektivka, výtvarné umění, zpracování traumat
Hlavní rozvíjené strategie:	Vytváření představ
Mezipředmětové vztahy:	Výtvarná výchova (Jakub Schikaneder, tvorba ilustrace)

Tato čtenářská lekce je zaměřena především na rozvoj čtenářské strategie vytváření představ. Žáci se naučí slovně vyjadřovat své představy o knize, v úkolu č. 5 potom své představy znázorní graficky a vytvoří k textu ilustraci. V úkolech č. 3 a 8 si žáci procvičí usuzování a předvídání, závěr lekce je věnován sebereflexi.

První ukázka z knihy je vhodná k vytváření představ, protože v ní autorka popisuje zšeřelou ulici, ve které se stal zločin. Popis není ani strohý, ani moc detailní, dává tak čtenáři příležitost rozvíjet svou fantazii. Druhá otázka má přímou spojitost s obrazem, kterým se autorka při psaní této knihy nechala inspirovat. Žáci pak vytvoří k tomuto textu ilustraci a porovnají ji s původní předlohou. V poslední ukázce se čtenář dozví informace o mrtvé dívce, Anežce Hoškové, které shromáždila policie. Stejně jako police pak žáci usuzují, jestli Anežka byla zavražděna nebo jestli její smrt byla náhoda.

Plán čtenářské lekce

Aktivita před čtením: Nakreslíme na tabuli lupu a necháme žáky hádat, co to je.

Návrhy otázek k diskuzi: O jakém žánru se dnes budeme bavit? Četli jste někdy nějakou detektivku? Znáte nějaké slavné detektivy? Díváte se na detektivky v televizi?

Úkol č. 1: Žáci napíšou, co očekávají od detektivky. Můžeme jim napovědět otázkami například: Jaké pocity očekáváte? Jakou strukturu knihy?

Možné odpovědi: Očekávám, že se stane nějaká vražda, kterou bude detektiv vyšetřovat. Kniha by měla být napínavá. Na konci bych se měl dozvědět, kdo byl vrah.

Úkol č. 2: Žáci si představí, že píšou vlastní detektivku a mají vybrat prostředí a čas, ve kterém by se odehrávala. Svůj výběr zdůvodní.

Vytváření představ: Předčítáme nahlas *Text 1*. Postupně po několika větách nebo odstavci zastavujeme a vyzýváme žáky, aby popisovali své představy, které si při poslouchání a čtení textu vytvořili v hlavě. Můžeme představy různých žáků srovnávat. Podle potřeby klademe různé doprovodné dotazy například: Jak si představujete oblečení četníků? Jak si představujete domy v ulici? Jak si představujete lampáře? Jaké zvuky se mohou do ticha ozývat? Jaké hmatové vjemy bychom mohli zažít, kdybychom se octli v situaci? Jaké čichové vjemy bychom mohli vnímat? Jaké pocity bys měl jako četník/kolemjdoucí?

Pokud žáci tuto strategii neznají, můžeme například modelovat na prvních třech větách: *Představuji si, že stojím v ulici, kolem mě je rušno, píšťalka je opravdu hlasitá. Potom slyším dupání a hluk, jak četníci chodí po ulici. Dívám se na ulici, která ve které je tma, a protože se setmělo, může být i trochu chladněji. Cítím, jak padá rosa a voní trochu jako déšť, který se odpařuje od dlažby ve městě.*

Reflexe: Žáci rychle zhodnotí, jak se jim dařilo vytváření představ. Na zvednuté ruce ukážou počet bodů, který by si udělili (0 = nedařilo se jim, 5 = dařilo se jim bez problému).

Úkol č. 3: Na základě textu žáci určí, ve které době se kniha odehrává a svůj výběr zdůvodní.

Správná odpověď: b

Možné odpovědi: V současnosti ani 70. letech se asi odehrávat nebude, protože se na ulici už svítí elektrickými lampami. Mohla by se odehrávat ve středověku, ale v té době asi ještě nebyli četníci a komisaři, o kterých se v textu mluví. Proto volím odpověď b.

Úkol č. 4: Žáci se zamyslí nad tím, čím vším se může autor detektivky nechat inspirovat. Své odpovědi zapíší a potom sdílí s celou třídou. Prozradíme, že tato detektivka byla inspirována obrazem.

Možné odpovědi: skutečným zločinem, jinou knihou, televizí, vlastní zkušeností, zápisy z oddělení kriminalistiky, vlastní představivosti

Úkol č. 5: Žáci si přečtou *Text 2* a mají za úkol k tomuto textu vytvořit ilustraci. Pracují ve dvojici nebo samostatně, podle preferencí. Zájemci mohou ilustraci ukázat a popsat ostatním ve třídě. Následně na projektoru promítneme obraz, kterým se autorka nechala inspirovat (viz obrázek 8 v příloze).¹¹⁷ Neprozrazujeme jeho název. Žáci porovnají svou ilustraci s tímto obrazem. Ve dvojici diskutují, co měli stejně a co odlišně, případně proč. Zdůrazníme, že žádná ilustrace není špatná.

Úkol č. 6: Žáci vymyslí obrazu název. Sdílíme s celou třídou.

Možné odpovědi: Úmrtí v ulici. To byla vražda. Mrtvá dívka.

Úkol č. 7: Žáci mají za úkol zamyslet se, co ostatním lidem, popřípadě jim samotným, může pomoci při zpracovávání traumat. Vysvětlíme, že jednou z postav je malý Jakub, který tuto scénu viděl jako dítě a dlouho se mu pak vracela ve snech. Pomohlo mu tuto scénu namalovat a tím jí dostat z hlavy ven na plátno. Sdílíme s celou třídou.

Možné odpovědi: povídat si s přáteli, rodiče, domácí mazlíček, pohyb, napsání knihy

Úkol č. 8 a.: Žáci na základě *Textu 3* zdůvodní, proč se domnívají, že Anežčina smrt byla náhoda či nikoliv.

Možné odpovědi: Myslím si, že její smrt byla náhoda, protože nebyl nikdo, kdo by ji chtěl zabít.

Úkol č. 8. b: Žáci napíší příběh, ve kterém objasní okolnosti Anežčiny smrti.

¹¹⁷ Obraz je dostupný i na webové stránce: https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE:NG.O_5736/zoom

Úkol č. 9: Žáci zhodnotí, jak moc úvodní vytváření představ podnítilo jejich zájem o knihu.

Návrh otázek k diskusi: Co byste dělali, kdybyste byli svědky takové události? Zajímá vás, jak příběh dopadne? Chtěl by si někdo přečíst celou knihu?

Možné odpovědi: Asi bych z místa taky utekl, abych se na mrtvou ženu nemusel dívat. Potom bych o tom asi někomu vyprávěl, protože bych potřeboval nějak zpracovat šok. Zajímá mě, jestli byla její smrt vražda nebo ne. Taky by mě zajímalo, jestli v příběhu hraje nějakou roli motýl, ve kterém se v ukázce psalo.

4.4 Alan Bradley – Vražda není hra

Doporučený ročník:	8.-9.
Doporučený čas:	90 minut
Pomůcky:	Tabule a fix, pracovní list č. 4 pro každého žáka, <i>Text 1 a 2</i> pro každého žáka, jeden text o postavě z <i>Textů 3</i> pro žáky ve stejné skupině, tabule a fix
Témata:	Detektivní vyšetřování
Hlavní rozvíjené strategie:	Shrnování a syntéza
Mezipředmětové vztahy:	Člověk a svět práce (povolání lidí)

Tato lekce je zaměřena na shrnování a syntézu. Žáci se vžijí do role detektiva a nejprve shrnou dostupné informace o případu a podezřelých z dostupných textů, následně se na základě shrnutých informací rozhodnou, kterou z postav by obvinili z vraždy.

V první ukázce se čtenáři dozví, jaký zločin se stal a kdo jej bude řešit. Přímo na jevišti při loutkovém představení zemřel loutkař Rupert Porson a hlavní hrdinka si snaží zapamatovat z této situace co nejvíce informací. Druhá ukázka taktéž rozvíjí dějovou linku, zároveň se v ní čtenáři nepřímou dozdívají více o hlavní hrdince Flavii de Luce. Texty s číslem 3 se různí, v každém z textů je čtenáři představena jiná postava a její vztah k zavražděnému Rupertovi. Žáci pak mají za úkol shrnout informace o jednotlivých postavách a použít syntézu k závěrečnému rozhodnutí.

Plán čtenářské lekce

Aktivita před čtením: Po třídě rozmístíme indicie, které mají žáci za úkol objevit a podle nich ve dvojici nebo malé skupině sepsat krátký kriminální příběh. Jako indicie můžeme použít buď fotografie (viz obrázky 9-13), nebo pokud máme k dispozici, tak skutečné předměty. Indicie jsou následující: loutka, elektrický obvod, srdce, jeviště (můžeme nahradit například lístkem do divadla), cyklistická svorka. Příběhy sdílíme se třídou.

Pracovní list *Záznam o trestném činu:* Žáci mají za úkol sepsat seznam otázek k vyšetřování tragédie popsané v *Textu 1*. Potom si otázky ve dvojici vymění a odpoví na ně, čímž shrnou základní informace. Sdílíme odpovědi nejprve ve dvojicích, zdůrazníme, že žáci mají prostor pro diskuzi. Potom některé otázky a odpovědi sdílíme s celou třídou.

Možné odpovědi:

Kdo je oběť? Loutkař Rupert Porson.

Co se mu stalo? Zemřel.

Jak se to stalo? Spadl / Dostal elektrický šok.

Kdy se to stalo? Při divadelním představení.

Kde se to stalo? Přímo na jevišti.

Proč by jeho smrt mohla být vražda? Nialla se chovala podivně.

Návrh otázek k diskuzi: Jak spolu souvisí indicie z úvodní aktivity a *Text 1*? Prozradíme, že Ruperta zabil elektrický proud. Jsou pro to nějaké důkazy v *Textu 1*?

Možné odpovědi: Elektrický proud zabil loutkaře Ruperta přímo na jevišti. Srdce by mohlo znamenat, že v tom hraje roli nešťastná láska, nebo taky mohl dostat infarkt. Spojení s cyklistickou svorkou mě nenapadá, možná byl vášnivý cyklista.

Pracovní list *Profil detektiva:* Tato aktivita je zařazena pro lepší pochopení aktivity následující. Zatímco žáci čtou *Text 2*, přepíšeme zadání z pracovního listu na tabuli. Společně potom s celou třídou diskutujeme o tom, jaké informace o Flavii jsme se z textu dozvěděli. Zdůrazníme, že hledáme informace o Flavii, nikoliv o příběhu. Návrhy žáků zapisujeme na tabuli, žáci si zapisují i do svých vlastních pracovních listů. Vedeme žáky k usuzování a klademe doprovodné otázky, jako například: Co můžeme říct o Flavii

z toho, že je připravená za 2 minuty? Co můžeme o Flavii poznat z toho, že obešla zákaz a šla zadem?

Možné odpovědi:

Jméno: Flavia de Luce

Vzhled:

- *Na sobě má nedělní šaty*
- *Vlasy učesané do copu*

Dostupné informace:

- *Nepotrpí si na vzhled*
- *Obchází pravidla, asi má ráda dobrodružství*
- *Je chytrá*
- *Udrží tajemství*

Proč se stát detektivkou:

- *Zajímá se o případ, i když by nemusela*
- *Všímá si detailů*
- *Má dobrou paměť*

Proč ne:

- *Je asi moc mladá*

Pracovní list *Profil podezřelého:* Žáci vytvoří minimálně pět skupin po dvou nebo po třech. Každá skupina dostane jen jeden z *Textů 3* o jedné z postav. Žáci se vžijí do role detektiva a napíší o podezřelých, které Flavia vytipovala, co nejvíce informací, které vyplývají z daného textu. Taktéž mají napsat důvody, které svědčí pro a proti tomu, že daná postava zločin spáchala. Postupují obdobným způsobem, jako jsme společně modelovali profil Flavie. Následně profily jednotlivých podezřelých seskupíme k sobě a rozmístíme po třídě (podle možností připneme na tabuli, rozložíme na lavici atp.). Žáci potom mají za úkol přečíst si výtvary svých spolužáků o jiných postavách a rozhodnout se, kdo podle nich vraždu spáchal. Můžeme je podpořit v tom, aby si psali poznámky. Nakonec vytvoříme anketu o tom, kdo koho odsoudil jako vraha. Vybraní žáci své domněnky zdůvodní.

Možné odpovědi:

Jméno: Nialla

Vzhled:

- *Zrzavé vlasy*
- *Krémové květové pestrobarevné šaty, špinavé od bláta*
- *Krásná*

Dostupné informace:

- *Kouří*
- *Rupertova asistentka*
- *Pravděpodobně s Rupertem má poměr*
- *Má modřinu na ruce – udělal jí to Rupert?*
- *Těhotná, nechce aby to Rupert věděl*
- *S Rupertem se hádali kvůli jiným ženám*

Důkazy pro:

- *Rupert jí bil*
- *Rupert byl sukničkář, chtěla by se pomstít*
- *Utekla z místa činu*

Důkazy proti:

- *Čeká s Rupertem dítě – proč by zabijela otce svého dítěte?*
- *Nemá žádnou rodinu ani jinou práci – zůstala by sama*

Návrh otázek k diskusi: Bylo pro vás těžké určit, kdo je vrahem? Proč tomu tak bylo? Chtěli byste se s Flavií přátelit? Můžeme hlasovat ANO x NE. Žáci své odpovědi zdůvodní. Znáte někoho, kdo se Flavii podobá? V čem? Zaujala vás kniha natolik, že byste si ji chtěli přečíst? Co konkrétně se vám líbilo nebo nelíbilo?

Možné odpovědi: Bylo to pro mě těžké, protože každá postava měla nějaký motiv. S Flavií bych přátelit chtěla, protože má ráda dobrodružství a taky je s ní zábava. Taky mám kamarádku, která je nebojácná a nebojí se obcházet zákazy. Knihu bych si přečetla, protože mi je hrdinka sympatická a taky se mi líbí, že je občas autorka vtípná.

4.5 Nancy Springerová – Enola Holmesová

Doporučený ročník:	8.-9.
Doporučený čas:	135 minut
Pomůcky:	Pracovní list č. 5 s texty pro každého žáka
Témata:	Postavení žen ve společnosti, květomluva
Hlavní rozvíjené strategie:	Usuzování
Mezipředmětové vztahy:	Výchova k občanství (rovné postavení mužů a žen)

Tato lekce si klade za cíl rozvíjet u žáků čtenářskou strategii usuzování, především pomocí návodných otázek přímo v textu. Lekce může být rozdělena do tří hodin, obsahuje tři ukázky a před čtením každé z nich jsou zařazeny motivační aktivity. Každá z hodin se také zabývá jiným tématem. Na závěr žáci shrnou podstatné myšlenky knihy do klíčových slov.

První ukázka je ze samého úvodu knihy a představuje čtenářům hlavní hrdinku Enolu. Dozví se v ní také, že Enolina matka zmizela a dceři zanechala jen dárky. Žáci potom odhadují, jestli tyto dárky budou hrát v příběhu nějakou další roli. Druhá ukázka má potenciál rozvést u žáků diskuzi o nerovnoprávnosti žen v 19. století. Při čtení třetí ukázky se žáci, stejně jako hrdinka knihy, budou zabývat dilematy.

Plán čtenářské lekce

Návrh otázek k diskuzi: Máte rádi rébusy nebo hádanky? Proč ano / ne? Jaké druhy znáte?

Možné odpovědi: Rébusy mám ráda, protože mám radost, když se mi nějaký povede vyřešit. Zním například sudoku.

Aktivita před čtením: Žáci se podívají na obálku knihy a napíšou co nejvíce informací, které mohou z obálky a názvu odhadnout.

Možné odpovědi: Podle oblečení lidí na obálce si myslím, že se děj bude odehrávat v minulosti. Hrdinkou asi bude nějaká dívka, je možné, že se jmenuje Enola Holmesová. Pravděpodobně to bude detektivka, protože je na obrázku lupa, zároveň se kniha jmenuje Případ pohřešovaného markýze.

Úkol č. 2: Žáci si přečtou *Text 1* a mají za úkol odpovědět na otázky, které jsou zakomponovány přímo do ukázky. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi:

Že všechno dokáže sama, že bude nezávislá.

Protože se jí něco stalo, možná měla nehodu nebo ji někdo unesl.

Bude se odehrávat v minulosti a v bohaté rodině, protože mají komorníka. Možná se bude odehrávat ve Velké Británii, protože kuchařka podává odpolední čaj, který je pro tuto zemi typický.

Zaujal mě sešit s rébusy, možná je v nich nějaký tajný vzkaz. Ostatní dárky se mi taky líbí, chtěla bych takové dostat, především sadu na kreslení, protože mám ráda výtvarnou výchovu.

Úkol č. 3: Žáci mají za úkol rozluštit šifru, kterou Enole zanechala matka.

Správná odpověď: Přečteme text pozpátku, rozdělíme na slova, jednotlivá slova taky přečteme pozpátku: ENOLO HLEDEJ U MĚ V CHRYSANTÉMÁCH

Úkol č. 4: Žáci se pokusí vlastními slovy vysvětlit, co je to květomluva. Sdílíme se třídou.

Správná odpověď: Je to komunikace pomocí květin. Některé květiny mají svůj význam, dnes už se tak často květomluva nepoužívá, ale i tak pořád některé květiny nebo jejich počet něco znamenají.

Návrh otázek k diskusi: Víte, co znamená červená růže? Kolik květin se dává na pohřbu? Kolik k narozeninám?

Správné odpovědi: Červená růže je symbolem lásky. Na pohřeb se dává sudý počet květin, k narozeninám lichý počet.

Četba ukázky: pro lepší objasnění květomluvy můžeme přečíst následující ukázkou z knihy:

„, Darujeme-li chryzantémy, vyjadřujeme blízký vztah k rodinnému příslušníkovi a naznačujeme vřelý cit.‘

Vřelý cit je lepší než nic.

Pro zajímavost jsem si vyhledala i hrachor.

,Sbohem a děkuji za krásný čas. Kytice darovaná při odjezdu.‘

Odjezd.

Dál jsem si našla i bodlák.

,Vzdor.‘

Trpce jsem se ušklíbla.

Tak. Máma mi přece jen nechala vzkaz. Odjezd a vzdor v japonské váze. “¹¹⁸

Úkol č. 5: Žáci se zamyslí nad tím, jakou spojitost mohou mít dárky, které Enola obdržela, a matčino zmizení. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi: Možná matka zašifrovala Enole v sešitku nějaký vzkaz. Poštovní známky v názvu knihy mohou napovědět, kam zmizela.

Úkol č. 6: Žáci mají za úkol vymyslet rostlinu, dát jí název a určit, jaký význam v květomluvě má. Sdílíme se třídou. Můžeme se zeptat, komu by takovou rostlinu dali.

Aktivita před čtením: Než žáci začnou číst další ukázkou, diskutujeme s nimi o knize, kterou se autorka nechala inspirovat. Návrhy otázek: Víte, kterou knihou/postavou se autorka nechala inspirovat? Kdy bylo původní dílo napsáno? Kolik let je asi rozdíl mezi

¹¹⁸ SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ pohřešovaného markýze*. Praha: Fragment, 2020, s. 65. ISBN 978-80-253-4934-2.

těmito dvěma autory? Kdybyste byli v kůži původního autora, byli byste rádi, že se někdo inspiroje vašimi hrdiny nebo ne? Proč?

Možné odpovědi: Autorka se nechala inspirovat Sherlockem Holmesem. To byla postava z knih Arthura Conana Doylea, který knihy začal psát na konci 19. století, takže asi před 130 lety. Kdybych byl původním autorem, byl bych rád, že jsem někoho inspiroval k psaní dalších knih, znamená to, že moje knihy jsou velmi populární.

Úkol č. 7: Žáci si přečtou *Text 2* a mají za úkol odpovědět na otázky, které jsou zakomponovány přímo do ukázky. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi:

Protože nesplňovala očekávání bratra. Myslím si, že ale ostudou nebyla, neudělala nic špatného, jen nechtěla dělat to, co se od ní očekávalo.

Nesouhlasím s tím, že by měl mít moc nad Enolou i její matkou. Pokud je Enola nezletilá a matka zmizela, pak za ní má zodpovědnost. Neměl by ji ale nutit k něčemu, co sama nechce.

Protože se k ní její synové chovali povýšeně a chtěli jí rozkazovat.

Úkol č. 8: Žáci usuzují, jak se cítila hrdinka v *Textu 2*. Při sdílení se třídou je můžeme vyzvat, aby upřesnili nebo zdůvodnili své odpovědi.

Možné odpovědi: vztek, strach, ponížení

Úkol č. 9: Žáci se pokusí odhalit, jaké další myšlenky si čtenář může „přečíst“ mezi řádky. Můžeme napovědět, že se nejedná jen o samotný příběh, ale hlavně o chování Enolina bratra. Žáci nejprve pracují samostatně, potom sdílejí ve dvojici a později i se třídou.

Možné odpovědi: Možná nám autorka chtěla říct něco o tom, jak se muži chovali k ženám.

Úkol č. 10: Žáci mají za úkol porovnat, jaké postavení měly ženy ve společnosti v 19. století a dnes. Mohou využít text, ale i vlastní znalosti. Sdílíme se třídou, můžeme rozvést diskuzi.

<p>Jaké měly kdysi ženy postavení ve společnosti?</p> <p><i>(Využij informace z ukázek i tvé znalosti).</i></p>	<p>Existuje i dnes nějaká nerovnost mezi muži a ženami?</p> <p><i>(U nás i ve světě.)</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> - Očekávalo se od nich, že se budou chovat jako dámy - Byly podřízeny mužům - Nevydělávaly žádné peníze nebo vydělávaly méně než muži - Měly se jen starat o děti, o domácnost a měly dělat mužům radost 	<ul style="list-style-type: none"> - Myslím si, že u nás už ženy mají stejná práva jako muži. - V některých profesích ženy dostávají méně peněz než muži. - Ve světě to tak ale asi ještě všude není, třeba v arabských zemích jsou ženy pořád podřízeny mužům.

Návrh otázek k diskusi: Jakým způsobem lze dnes s nerovnoprávností bojovat? Kdybyste žili v 19. století, jak byste se na tuto problematiku dívali?

Možné odpovědi: Myslím si, že ženy mohou na nerovnoprávnost upozornit třeba demonstracemi. Kdybych žila v 19. století, cítila bych nespravedlnost a chtěla bych na ni upozornit i jiné ženy, možná bychom se spojily a společně vymyslely způsob, jak naše postavení změnit k lepšímu.

Úkol č. 11: Žáci mají na základě *Textu 2* napsat několik vět o tom, jak by se zachovali, kdyby byli v kůži Enoly. Sdílíme se třídou.

Možné řešení: Asi bych se s bratrem pohádala a možná bych i utekla, abych nemusela do internátní školy.

Úkol č. 12: Žáci pracují ve dvojici a napíší krátký šifrovaný vzkaz pro Enolu. Jednou větou vyjádří radu nebo povzbuzení. Text potom zašifrují a vzkaz předají jiné dvojici, která se jej pokusí dešifrovat. Sdílíme se třídou.

Úkol č. 13: Žáci se před čtením *Textu 3* pokusí vysvětlit pojem dilema. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi: Dilema znamená, že se člověk nemůže rozhodnout mezi dvěma možnostmi. Obě možnosti jsou přibližně stejně dobré nebo špatné.

Úkol č. 14: Žáci popíší situaci, ve které oni nebo hrdinové z knihy či filmu řeší dilema. Sdílíme nejprve ve dvojici, potom se třídou.

Možné odpovědi: Slyšela jsem o knize Sofiina volba, ve které si matka musela vybrat, jestli nacistům obětuje syna nebo dceru.

Úkol č. 15: Žáci si přečtou *Text 3* a mají za úkol odpovědět na otázky, které jsou zakomponovány přímo do ukázky. Sdílíme se třídou.

Možné odpovědi:

Podle mě asi peníze Enole nepatří a měla by je vrátit.

Myslím si, že zákon, který peníze spravedlivě nerozdělil, není správný. Pořád není správné, že matka získala peníze tajně, ale asi se můj názor změnil. Enolina matka vynaložila velké úsilí, aby je sehnala a dala Enola, asi tak učinila z nějakého důvodu.

Enola asi rozluští všechny šifry a podle nich bude hledat matku.

Úkol č. 16: Žáci v čtyřsměrce najdou 8 klíčových slov a ke každému napíšou, jak podle nich souvisí s knihou.

Správná odpověď: emancipace, dar, dilema, šifra, útěk, vzdor, detektiv, květina

Možné odpovědi: Emancipace – v knize se asi bude řešit rovnoprávnost žen, dar – dárky, které Enola dostala, budou pro příběh důležité, dilema – Enola se rozhoduje, jestli si nechá peníze, útěk – utekla Enolina matka schválně? Uteče i Enola? Vzдор – Enola bude vzdorovat bratrům, detektiv – Enola se asi pustí do detektivního pátrání, taky má bratra detektiva, květina – Enola možná dostane i další vzkazy pomocí květomluvy

Úkol č. 17: Žáci se pokusí najít další slova, která knihu vystihují. Při sdílení se třídou výběr objasní.

Možné odpovědi: nespravedlnost, rodina, hádanka

Úkol č. 18: Na závěr žáci zhodnotí, jak jim návodné otázky a usuzování v průběhu čtení pomohly při porozumění textu a zaznačí na škále.

Návrh otázek k diskuzi: Koho kniha zaujala a chtěl by si ji přečíst? Koho nezaujala a proč?

Možné odpovědi: Kniha mě zaujala, protože mě baví řešit hádanky a šifry a v této knize snad budou i nějaké další, které bych mohl vyřešit.

4.6 Maureen Johnsonová – Křiváci

Doporučený ročník:	8.-9.
Doporučený čas:	90 minut
Pomůcky:	Pracovní list č. 6 s texty pro každého žáka
Témata:	Povolání detektiv, duševní zdraví
Hlavní rozvíjené strategie:	Hodnocení
Mezipředmětové vztahy:	Výchova ke zdraví (zvládnání stresu)

Cílem této lekce je zhodnotit knihu Křiváci na základě dostupných ukázek. Žáci se v průběhu lekce zamyslí nad různými složkami literárního díla a rozhodnou se, jestli pro ně kniha bude přínosná či nikoliv. Hlavní rozvíjenou čtenářskou strategií je tedy hodnocení, zároveň si žáci v lekci procvičí i usuzování a vytváření představ.

V první rozsáhlejší ukázce se čtenář seznámí s hlavní hrdinkou Stevie a jejími zájmy. Ukázka dále nastiňuje i kriminální případ, který hrdinka bude řešit. Velmi specifický koníček hrdinky a nevyřešená záhada tak může čtenáře zaujmout a motivovat k dalšímu čtení celé knihy. Zároveň se v ukázce autorka dotýká tématu duševního zdraví, konkrétně představuje panickou poruchu a způsob, jakým se s ní hlavní hrdinka vyrovnává. Je proto přínosná pro žáky tím, že mají možnost hledat další způsoby, které by jim mohly pomoci, kdyby se ocitli ve stejné situaci. Druhá ukázka popisuje Ellinghamovu akademii a je určena k rozvíjení strategie vytváření představ. Ukázka může působit i na jiné smysly než je zrak, například na sluch, čich a hmat.

Plán čtenářské lekce

Úkol č.1: Žáci mají za úkol zamyslet se nad tím, jaké vlastnosti, znalosti a dovednosti by měl mít dobrý detektiv. Své nápady zapíší do myšlenkové mapy, na které pracují nejprve samostatně, až jim dojdou nápady, tak ve dvojici. Sdílíme s celou třídou.

Možné odpovědi:

Vlastnosti: trpělivost, statečnost, všímavost, měl by mít dobrou paměť, drzost, zájem o záhady, vytrvalost

Znalosti: znalost lidské psychologie, lidského chování, biologie, znalost podobných případů

Dovednosti: umět předpovídat, umět dobře zorganizovat materiály, schopnost všimnout si stop, schopnost spojovat různé informace do souvislostí, schopnost mluvit s lidmi a klást vhodné otázky

Návrh otázek k diskusi: Jak se člověk stane detektivem? Co pro to musí udělat? Jak by vás předměty ve škole mohly připravit na práci detektiva?

Možné odpovědi: Vystuduje policejní školu, stane se policistou a vypracuje se na detektiva. Vyřeší sám od sebe nějaký případ a ostatní si ho pak můžou najmout jako soukromého detektiva. Užitečná by mohla být například matematika, viděl jsem několikrát v televizi, že detektiv vypočítal úhel, pod kterým vrah oběť bouchl do hlavy nebo zastřelil, a tak se detektiv dozvěděl jak byl vrah vysoký nebo jestli byl levák. Dále by se mohla hodit biologie a znalost lidského těla, detektiv tak může poznat, na co oběť zemřela. Stejně tak by se mohla hodit chemie, pokud byla oběť třeba otrávena, detektiv může provést rozbor a zjistit, jaký jed byl použit.

Úkol č. 2: Žáci si přečtou *Text 1* a při čtení využijí metodu podvojného deníku. Mají za úkol vypisovat si části textu, které je jakýmkoliv způsobem zaujmou nebo v nich vyvolají otázky. K citacím si připíší vlastní komentář. Před čtením můžeme sdělit, že ukázka bude pojednávat o hlavní hrdince knihy *Křiváci Stevie*, která se dostala na Ellinghamovu akademii. Komentáře sdílíme nejprve ve dvojici, dobrovolníci s celou třídou.

Možné odpovědi:

CITACE	KOMENTÁŘ
<i>Nová škola, nový začátek, noví přátelé, nový domov v horách, fakt, že ještě nikdy neodjela od rodičů na víc než pár dní.</i>	<i>Taky bych byla ve stresu, zároveň bych ale asi byla i nadšená, mám ráda nové příležitosti.</i>
<i>Mohla by do sebe lupnout jeden lorazepam a vyřadit se z provozu, ale to by pak zítra byla naprosto nepoužitelná.</i>	<i>Lorazepam asi bude nějaký lék. Co ale znamená, že by ji vyřadil z provozu celý den?</i>
<i>Většinu lidí by asi neuklidnilo čtení o házení lidí do kyseliny, vražedkyni, ...</i>	<i>To by mě rozhodně neuklidnilo. Hrdinka má podivný koníček.</i>
<i>Případ Ellinghamových nejde vyřešit jen tak.</i>	<i>O co v případě asi šlo?</i>
<i>Stevie si pustila do uší podcast, ...</i>	<i>Nevěděla jsem, že jsou podcasty o záhadách. Taky bych si takový ráda poslechla.</i>
<i>O kus níž připevnila půdorys hlavní budovy v době únosu.</i>	<i>Případ se bude pravděpodobně týkat únosu, možná i vraždy? Líbí se mi, že má Stevie tolik materiálů, také bych si je ráda prohlédla.</i>
<i>Provazem, nebo kulkou budeme slavit?</i>	<i>Co chtějí Křiváci slavit? Proč vyhrožují vraždou? Báseň mi přijde hodně morbidní, protože uvádí hodně způsobů, jak někoho zabít.</i>
<i>Poznáte, když jste největší fanoušek – ten, kdo zná text slovo od slova, předvídá pauzy a nádechy.</i>	<i>Líbí se mi její zájem. Celkově mám ráda lidi, kteří se o něco vášnivě zajímají.</i>
<i>Zásadním okamžikem v detektive je chvíle, kdy se na scéně ukáže vyšetřovatel. ... A na ellinghamské scéně se právě jeden takový objevil.</i>	<i>Líbí se mi, že autorka přirovnala Stevie k slavným detektivům. Přeji jí, aby případ vyřešila. Zároveň poslední věta ve mně vyvolala zvědavost.</i>

Úkol č. 3: Žáci krátce vystihnou postavy, které se v ukázce objevily.

Možné odpovědi:

Stevie Bellová: hrdinka, studentka, budoucí detektivka

Albert Ellingham: génius a boháč, zakladatel Ellinghamovy akademie, oběť

Křiváci: únosci, vrazi?

Úkol č. 4: Žáci budou předvídat, co se v knize dále bude odehrávat. Upozorníme je na to, ať využijí vodítka v textu a vlastní čtenářskou zkušenost. Sdílíme se třídou a žádáme zdůvodnění odpovědí.

Možné odpovědi: Myslím si, že Stevie se dá do řešení případu, protože v poslední větě autorka říká, že se objevil nový detektiv. Myslím si, že si ve škole najde nové přátele i nepřátele, protože tak to většinou v knihách o střední škole bývá. Rozhodně to ale nevzdá a neodjede domů, jak o tom přemýšlela v textu. Možná že unesené ženy ještě žijí a Stevie je vypátrá, v textu se nepsalo, že by je zabili.

Úkol č. 5: Žáci zhodnotí, jestli podle nich bude ze Stevie dobrá detektivka. Svě odpovědi zdůvodní. Poté mají za úkol zjistit, jestli má Stevie některé vlastnosti/znalosti/dovednosti, které uvedli v úkolu č. 1.

Možné odpovědi: Myslím si, že bude dobrá detektivka. O záhady se zajímá, je to její velký koníček, a tak ji práce detektiva bude bavit. Ví, jak detektivové pracují, například že si dělají nástěnku. Klade si otázky. Taky sbírá a organizuje materiály, což dobří detektivové dělají. (Tuto informaci jsem uvedla i v úkolu č. 1.)

Úkol č. 6: Žáci si přečtou *Text 2* a následně mají tři minuty na to, aby volným psaním vyjádřili své detailnější představy o Ellinghamově akademii. Můžeme je vyzvat k tomu, aby si představili, že se zrovna ocitli v kůži hlavní hrdinky, která do školy přijela poprvé. Co vidí? Slyší? Cítí?

Podle potřeby a znalostí žáků můžeme vysvětlit, že při volném psaní žáci píšou všechny myšlenky tak, jak jim vyvstanou na mysl. Psaní by neměli přerušit. Podle potřeby můžeme žákům napovědět otázkami: Jak škola vypadá? Co a jak se v ní učí? Kde bydlí studenti? Jaké ve škole panují vztahy? Jaká je ve škole atmosféra?

Možné odpovědi: Myslím si, že Ellinghamova akademie bude nějaká prestižní škola, na kterou bude těžké se dostat, protože se hrdinka bála, že se na ni dostala omylem. Bude to nějaká hodně stará budova, něco jako internátní školy, které znám z filmu. Bude to cihlová budova s nádvořím, uvnitř bude historický nábytek. Žáci se budou chodit na neobvyklé předměty, možná si budou moct vybrat, jaké je zajímaví. Budou bydlet spolu na kolejkách, které budou útulně zařízené a budou mít společenskou místnost.

Návrh otázek k diskuzi: Chtěli byste do takové školy chodit? Proč ano / ne?

Možné odpovědi: Do takové školy bych určitě chodit chtěla, protože už jen samotný popis pozemků zní přepychově a myslím si, že by se mi žít na takovém místě líbilo. Zároveň by mě lákalo žít na internátě.

Úkol č. 7: Žáci mají za úkol doplnit tabulku. Na základě *Textu 1* a přečtené ukázky žáci do prvního sloupce tabulky vypíšou alespoň 3 způsoby, které Stevie pomáhají vyrovnat se s panickými atakami. Dále se žáci zamyslí a napíšou do tabulky, co jim osobně nebo jiným lidem pomáhá při zvládnání stresu, strachu nebo úzkosti, a jak by oni sami pomohli ostatním v této situaci. Sdílíme se třídou.

Co pomáhalo Stevie při zvládnání panické ataky? Napiš alespoň 3 body.	Co pomáhá mně nebo ostatním lidem při stresu / strachu / úzkosti?	Jak bych pomohl/a blízkému člověku, který zažívá stres / strach / úzkost?
<i>Studování zločinů</i> <i>Léky</i> <i>Kamarádka</i>	<i>Rozhovor s kamarády</i> <i>Rozhovor s rodiči</i> <i>Sport</i> <i>Koníček (malování, tanec, zpěv ...)</i> <i>Domácí mazlíček</i> <i>Dobře si naplánovat práci</i>	<i>Snažila bych se ho rozptýlit – šli bychom něco dělat společně, třeba na procházku nebo bychom něco vytvořili.</i> <i>Povídala bych si s ním, vyslechla jeho starosti a pokusila se mu poradit.</i>

Úkol č. 8: Žáci se zamyslí nad přečtenými ukázkami komplexně, můžeme je vyzvat k tomu, aby si přečetli své vypracované úkoly. Žáci zhodnotí jednotlivé oblasti a přidělí jim 0-5 hvězdiček (5 = nejlepší hodnocení). Potom jednotlivé hvězdy sečtou a udělí knize celkový počet bodů. Můžeme udělat anketu, žáci se hlásí v určitém rozmezí udělených hvězdiček. Na závěr dáme žákům možnost okomentovat, proč udělili daný počet hvězdiček.

Úkol č. 9: Na závěr mají žáci za úkol napsat autorce knihy krátký dopis. V dopise zhodnotí potenciál knihy a uvedou alespoň 3 důvody, proč by je kniha mohla obohatit či nikoliv. Opět je upozorníme, že mohou vycházet z podvojného deníku a dalších vypracovaných úkolů.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vytvořit soubor metodických návrhů a pracovních listů pro práci v literární výchově na druhém stupni základních škol s využitím současných detektivek pro děti a mládež. Záměrem těchto metodických návrhů byla podpora čtenářství žáků prostřednictvím rozvíjení čtenářských strategií.

Diplomová práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. V prvních třech kapitolách jsme se věnovali teorii, prakticky byla zaměřena kapitola čtvrtá.

První kapitola byla věnována detektivnímu žánru v četbě dětí a mládeže. Po objasnění základních pojmů jako je literatura pro děti a mládež a detektivka jsme charakterizovali detektivku pro děti a mládež, shrnuli její podstatné znaky a uvedli, čím se liší od detektivky pro dospělé. Následně jsme se věnovali vývoji české i světové detektivky pro děti a mládež a stručně jsme představili její tendence, významné autory a díla tohoto žánru. Pro podkapitolu o vývoji světové detektivky pro děti a mládež jsme využívali především zdroje v anglickém jazyce.

Ve druhé kapitole jsme vysvětlili pojem čtenářská gramotnost, shrnuli výsledky posledního šetření PISA z roku 2018 z oblasti čtenářské gramotnosti, vysvětlili, jakým způsobem je čtenářská gramotnost zařazena do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a stručně objasnili, co jsou to čtenářské strategie a jaký je jejich význam.

V následující kapitole jsme představili celkem šest současných detektivek pro děti a mládež. Po uvedení stručné biografie autorů jsme se věnovali analýze vybrané knihy. V té jsme se soustředili především na její hlavní myšlenky, nastínili jsme ústřední dějovou linku, představili jsme hlavní postavu a u některých knih jsme se věnovali i specifikům autorského stylu. Některá tvrzení byla podpořena citacemi z knih.

V praktické části, kterou se zabývala čtvrtá kapitola této diplomové práce, jsme navrhli šest čtenářských lekcí, které jako celek rozvíjejí všechny čtenářské strategie napříč všemi ročníky druhého stupně základní školy. V úvodu každé podkapitoly byly uvedeny čtenářské strategie, na které se daná lekce zaměřuje. Následovalo zdůvodnění výběru ukázek z knihy, jejich popis a zasazení do kontextu celé knihy.

Praktické části dominují plány čtenářských lekcí, ve kterých jsme detailně popsali návrhy na didaktické využití vybraných textů. Do každého návrhu byly zařazeny aktivity před čtením, při čtení a po čtení. Metodické návrhy byly opatřeny pracovními listy pro žáky a metodickými listy pro učitele, které jsou k nalezení v příloze diplomové práce. Samozřejmostí bylo uvedení správných odpovědí na úkoly z pracovních listů, které mají jen jedno řešení. Navíc byly uvedeny i možné odpovědi na otázky a možné řešení úkolů, které nemají jednoznačnou odpověď a jsou spíše podnětem k diskusi.

Domníváme se, že cíl této diplomové práce byl naplněn a že zpracované metodické návrhy mohou být efektivním nástrojem pro podporu čtenářské gramotnosti žáků druhého stupně základních škol.

Seznam použitých zdrojů

2006 - Zlatá stuha, výsledky. *Česká sekce IBBY* [online]. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20171204111637/http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha-historie/51-2005-zlata-stuha-vysledky>

About me. *Maureen Johnson* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.maureenjohnsonbooks.com/about/aboutmj/>

Alan Bradley: Vražda není hra. *Zlatá stuha* [online]. IBBY, 2014 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/vrazda-neni-hra>

ALTMANOVÁ, Jitka et al. *Gramotnosti ve vzdělávání: Příručka pro učitele* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-87000-41-0. Dostupné z: <http://www.vuppraha.rvp.cz/wp-content/uploads/2010/02/Gramotnosti-ve-vzdelavan%C3%AD1.pdf>

Biography. *Alan Bradley* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://alanbradleyauthor.com/biography/>

BLAŽEK, Radek et al. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Národní zpráva* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2019 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinarodn%C3%AD%20šetřen%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-4228-6.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x.

DOROVSKÝ, Ivan et al. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1.: Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Soukupová, Petra: Kdo zabil Snížka? *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39569/soukupova-petra-kdo-zabil-snizka>

DUŠKOVÁ, Lucie. Současná dětská detektivka. *Ladění*. 2002, 7(1), 2–6. ISSN 1211-3484.

Fiorella dcera alchymisty. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/knihy/fiorella>

HEMELÍKOVÁ, Blanka a Milena ŠUBRTOVÁ. Vojtěch Steklač. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 18. 2. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=436>

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu): vysokoškolská učebnice pro studenty filozofické fakulty studijního oboru moderní filologie*. Praha: SPN, 1984.

CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: /od začátku 19. století po současnost/*. 2. Praha: Albatros, 1984.

JANOUSEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: I. 1945–1948* [online]. Praha: Academia, 2007 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1527-3. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/I/celá%20kniha.pdf

JANOUSEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: II. 1948–1958* [online]. Praha: Academia, 2007 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1528-0. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/II/dejiny_II_celek.pdf

JANOUSEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: III. 1958–1969* [online]. Praha: Academia, 2008 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1583-9. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/III/dejiny_III_celek.pdf

JANOUSEK, Pavel et al. *Dějiny české literatury 1945–1989: IV. 1969–1989* [online]. Praha: Academia, 2008 [cit. 2021-04-18]. ISBN 978-80-200-1631-7. Dostupné z: https://www.ucl.cas.cz/edicee/images/data/dejiny/dcl_1945-1989/IV/dejiny_IV_celek.pdf

JEDLIČKOVÁ, Alice a Milena ŠUBRTOVÁ. Svatopluk Hrnčíř. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 18. 12. 2019 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=709>

JOHNSON, Maureen. *Křiváci*. Praha: Cooboo, 2019. ISBN 978-80-7544-840-8.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03792-9.

LANGER, František. *Bratrstvo bílého klíče*. Praha: Albatros, 1975.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

MENCLOVÁ, Věra a Václav VANĚK. *Slovník českých spisovatelů*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-179-5.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury IV: Literatura od konce 19. století do roku 1945*. Praha: Victoria Publishing, 1996. ISBN 80-85865-48-3.

Nancy Springer: About the author. *Penguin Random House* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.penguinrandomhouse.com/authors/29349/nancy-springer>

O autorovi. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/o-autorovi>

O'SULLIVAN, Emer. *Historical Dictionary of Children's Literature: Historical Dictionaries of Literature and the Arts, No. 46* [online]. Lanham: Scarecrow Press, 2010 [cit. 2021-01-31]. ISBN 978-0-8108-7496-1.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7.

Petra Soukupová. *Petra Soukupová* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.petra-soukupova.cz/zivotopis.html>

PETRÁČKOVÁ, Anna. První Řezáčovy knihy pro děti a jejich význam pro vývoj autorovy tvorby. *Česká literatura* [online]. 1959, 7, 391-401 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43320987>

PISA (OECD PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT). In: *Česká školní inspekce* [online]. 2020, 17. 1. 2012 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: [https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Informace-o-setreni/PISA---\(OECD-Programme-for-International-Student-A](https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA/Informace-o-setreni/PISA---(OECD-Programme-for-International-Student-A)

POTUŽNÍKOVÁ, Eva, Zuzana JANOTOVÁ a Radek BLAŽEK. *Mezinárodní šetření PISA 2018: Koncepční rámec hodnocení čtenářské gramotnosti* [online]. Praha, 2019 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezinarodn%C3%AD%200šetřen%C3%AD/ID_99_Koncepcni-ramec-PISA-2018_pro_web.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

ROUTLEDGE, Christopher. Crime and Detective Literature for Young Readers. In: RZEPKA, Charles J. a Lee HORSLEY. *A companion to crime fiction*. Malden: Blackwell Publishing, 2010, s. 321-331. ISBN 978-1-4051-6765-9.

ŘEŘICHOVÁ, Vlasta et al. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-019-6.

SCHLEICHER, Andreas. *PISA 2018: Insights and Interpretations* [online]. OECD, 2019 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/pisa/PISA%202018%20Insights%20and%20Interpretations%20FINAL%20PDF.pdf>

SIEGLOVÁ, Naděžda. Dvakrát dva detektivové. *Ladění*. 2007, 12(3), 11–12. ISSN 1211-3484.

Slavná sídla české šlechty. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/kniha/slavna-sidla-ceske-slechty>

SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-226-8.

SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ pohřešovaného markýze*. Praha: Fragment, 2020. ISBN 978-80-253-4934-2.

STEJSKAL, Václav. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01841-1.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život ve středověku*. Ilustroval Kamila SKOPOVÁ. Praha: Albatros, 2007. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 978-80-00-01701-3.

WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie – 1. díl – Co jsou čtenářské strategie. *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Abeceda, o.s., 2021, 21. 10. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>

WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie – 2. díl – Co vše sem patří & trocha historie. *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Abeceda, o.s., 2021, 21. 10. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/ctenarske-strategie-2>

WHITCROFT, Ladislava. Čtenářské strategie – 3. díl – Jak učit strategie (obecný popis jednotlivých fází). *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. Abeceda, o.s., 2021, 21. 10. 2010 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/ctenarske-strategie-3>

ZÍTKOVÁ, Jitka. Krolupperová, Daniela: Zločin na Starém Městě pražském. *ILiteratura.cz* [online]. 5. 2. 2015 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34311/-krolupperova-daniela-zlocin-na-starem-meste-prazskem>

Život ve středověku. *Vlastimil Vondruška* [online]. 2021 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/kniha/zivot-ve-stredoveku>

Životopis: Daniela Krolupperová. *Daniela Krolupperová* [online]. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <http://www.danielakrolupperova.cz/o-mne/>

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Smajlíci

Dostupné z: <https://emojipedia.org>

Obrázek 2 – Obálka knihy Fiorella a bratrstvo křišťálu

Dostupné z: <http://www.vlastimilvondruska.cz/kniha/fiorella-a-bratrstvo-kristalu>

Obrázek 3 – Konšelé

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C3%AD_star%C3%AD

Obrázek 4 – Cech

Dostupné z: <https://pixels.com/featured/tailor-19th-century-reproduction-of-ken-welsh.html>

Obrázek 5 – Šatlava

Dostupné z: <https://steemit.com/photography/@oscarps/medieval-jail-by-oscarps>

Obrázek 6 – Alchymie

Dostupné z: <http://chrisdunnillustration.blogspot.com/2012/11/the-chemist.html>

Obrázek 7 – Purkmistr

Dostupné z: <https://www.istockphoto.com/vector/mr-prywell-acquaints-the-lord-mayor-of-the-plot-against-mansoul-from-the-holy-war-gm1053950728-281607894>

Obrázek 8 – SCHIKANEDER, Jakub. *Vražda v domě* [olejomalba]. In: Sbírký Národní galerie Praha [online]. [Cit. 2021-04-23]. Dostupné z: https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE:NG.O_5736

Obrázek 9 – Elektřina

Dostupné z: <https://images.app.goo.gl/wzSWhz3qoENxs93z6>

Obrázek 10 – Loutka

Dostupné z: <https://images.app.goo.gl/AnLP4ckcN9jC53Bc8>

Obrázek 11 – Jeviště

Dostupné z: <https://www.healinghealth.com/wp/setting-stage-patient-experience/>

Obrázek 12 – Zlomené srdce

Dostupné z: <https://medicalxpress.com/news/2018-02-die-broken-heart.html>

Obrázek 13 – Cyklistická svorka

Dostupné z: <https://images.app.goo.gl/aZ6PJKskdK7HMCBQ8>

Obrázek 14 – Obálka knihy Enola Holmesová

Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/59539438/enola-holmesova-pripad-pohresovaneho-markyze/>

Seznam příloh

Příloha 1: Metodický list č. 1

Příloha 2: Pracovní list č. 1

Příloha 3: Metodický list č. 2

Příloha 4: Pracovní list č. 2

Příloha 5: Metodický list č. 3

Příloha 6: Pracovní list č. 3

Příloha 7: Metodický list č. 4

Příloha 8: Pracovní list č. 4

Příloha 9: Obrázky k pracovnímu listu č. 4

Příloha 10: Metodický list č. 5

Příloha 11: Pracovní list č. 5

Příloha 12: Metodický list č. 6

Příloha 13: Pracovní list č. 6

Příloha 1: Metodický list č. 1

Petra Soukupová – Kdo zabil Snížka?

Čas: 90 minut

Plán lekce:

5 minut

1. Odhadování názvu: Žáci se pokusí podle obrázků rozluštit název knihy. Sdílíme. Potom prozradíme, že se kniha jmenuje "Kdo zabil Snížka?".
2. Rozhovor: *Kdo nebo co si myslíte, že Snížek je? O čem by kniha mohla být?*

5 minut

3. Úkol č. 1: První kapitola této knihy se jmenuje „*Pes se jako dárek nedává*“ (můžeme napsat na tabuli). Žáci mají za úkol napsat 3 argumenty proč s tímto výrokem souhlasí nebo nesouhlasí. Pokud je třeba, vysvětlíme, co znamená argument. Sdílíme se třídou.

30 minut

4. Vysvětlíme, co znamená hledání souvislostí. Modelujeme.
5. Žáci si přečtou *Text 1*.
6. Úkol č. 2: Žáci vyplní tabulku – souvislosti já a text, text a text, text a svět.
7. Žáci sdílí ve dvojici, dobrovolníci sdílí se třídou.
8. Rozhovor: *Jak bude příběh pokračovat – dostane Martina vlastního psa? Máte doma taky nějaké zvíře? Co všechno obnáší starost o zvíře? Co nás takové zvíře může naučit? Je to velká zodpovědnost? Prozradíme, že Martina psa dostane.*
9. Na chvíli zavřete oči. Jak si Snížka představujete? Jak bude vypadat? Jaké bude mít vlastnosti?

15 minut (10 minut práce + 5 minut sdílení)

10. Oznamíme, čeho si žáci při čtení mají všimnout – přečteme si společně otázky z úkolu 3, pokud budou nějaké nejasnosti, vysvětlíme.
11. Žáci si přečtou *Text 2*.
12. Úkol č. 3: Žáci odpoví na otázky. Následně sdílí ve dvojici a dobrovolníci sdílí se třídou.
13. Rozhovor: *Představovali jste si Snížka takto? V čem se od vašich představ lišil?*
14. *O čem kniha dál asi bude? Proč si to myslíte?*

5 minut

15. Úkol č. 4: žáci se zamyslí sami nad sebou a doplní, kdy se zachovali zodpovědně. Pokud chtějí, mohou sdílet se třídou.

25 minut

16. Žáci si přečtou *Text 3* a samostatně odpoví na otázky 5.a-c. Sdílíme se třídou.
17. Rozdělíme žáky do skupin po 3-4. Ve skupině mají za úkol zamyslet se, jak by při vyšetřování Snížkovy smrti pokračovali. Vytvoří myšlenkovou mapu. Pokud jsou s prací rychle hotovi, mohou žáci kroky postupně očíslovat podle toho, co by udělali první atd.
18. Sdílíme se třídou, pokud se návrhy shodují, žáci jen přidávají nové. Můžeme zapisovat na tabuli.
19. Žáci splní úkol 5.e – rychlé sdílení ve dvojici.

5 minut

20. Úkol č. 6: Žáci mají za úkol najít 5 klíčových slov, které vystihují přečtené ukázky. Sdílíme se třídou.

Závěrečný rozhovor: *Jakého žánru kniha bude? Znáte jiné knihy s podobnou tematikou? Jakou myšlenku asi chtěla autorka čtenářům tímto příběhem sdělit?*

Příloha 2: Pracovní list č. 1

Petra Soukupová –

Obrázek 1 Smajlíci

Souhlasíš s výrokem „Zvíře by se nemělo dávat jako dárek“? ANO – NE
Napiš 3 argumenty, které podporují tvou odpověď.

- 1.
- 2.
- 3.

1. Přečti si *Text 1* a hledej souvislosti.

JÁ a TEXT	TEXT a jiný TEXT	TEXT a okolní SVĚT

2. Přečti si *Text 2* a odpověz na otázky:

- a. Jak Martina dokazuje zodpovědnost?
- b. Napiš alespoň 2 pocity, které může zažívat člověk v Martinině situaci.
- c. Byl/a jsi někdy v podobné situaci, jako Martina? Popiš.

3. Doplň: Naposledy jsem se zachoval/a zodpovědně, když...

4. Přečti si *Text 3* a splň úkoly:

- a. Prokazuje Martina nějak zodpovědnost i v této ukázce? Jak?
- b. Byla Snížkova smrt náhoda? ANO – NE Proč si to myslíš?
- c. Napadly tě při čtení tohoto textu nějaké souvislosti? (Já-text, text-text, text-svět?)
- d. Pracujte ve skupině. Jaké kroky byste mohli podniknout k vypátrání toho, co se Snížkovi stalo? Vytvořte myšlenkovou mapu.

Kdo zabil Snížka?

- e. Jak podle tebe kniha dopadne? Odhalí Martina pravdu? Pokud ano, odhalí ji sama nebo jí někdo pomůže? Proč si to myslíš?

5. Napiš 5 klíčových slov, která vystihují ukázky z knihy *Kdo zabil Snížka?*:

1.	4.
2.	5.
3.	

Text 1

PES SE JAKO DÁREK NEDÁVÁ

Na vesnici má skoro každéj psa a my taky měli Ďapku, moje první vzpomínka celého života je, že je mi dva a půl roku a děda mě bere na koně a jdeme někam po vesnici vyzvednout si štěňátko. Ale možná to není vzpomínka, možná jsem si to vymyslela podle fotky, protože táta měl dlouho takovej starodávnej foťák na filmy, z kterýho byly opravdový fotky, a existuje fotka, jak jdu s dědou za ruku a děda drží štěně a to štěně je Ďapka.

Ďapka ale byla malej pejsek a nikdy nechodila ven ze zahrady a já jsem v druhý třídě úplně milovala knížku Děti z Bullerbynu a tam má kluk psa, kterej je jenom jeho, a já jsem hrozně začala chtít psa, kterej by byl jenom můj.

A tak jsem šla za tátou a řekla jsem mu, že chci psa, kterej bude jenom můj. A on mi řekl, že jsem malá a že dětem se pes nekupuje, že to není hračka, a já jsem na to pak zapoměla, protože jsem asi byla ještě malá. Ale na podzim ve čtvrtý třídě jsem si jednou uklízela pokojík, máma to chtěla, a tu knížku jsem našla vzpomněla jsem si na to, že bych vlastně teď, když už jsem větší, toho psa mohla dostat.

Napoprvý mě táta asi vůbec neposlouchal, štípal dříví a vůbec nepřestal, tak jsem zase odešla.

Mámě jsem to zatím neříkala, protože zrovna měla Julii a Ninu a nic jinýho než mimina řešit nemohla, a kromě toho by mi řekla, že pes je drahá sranda a ať nevymýšlím blbosti. A taky ať si vzpomenu, jak jsem chtěla hrát na trubku, což jsem fakt chtěla, ale jenom čtrnáct dní, než jsem zjistila, že je to hrozně těžký, no a že máme přece Ďapku.

Já nevím přesně, proč jsem na to ale nezapoměla, taková já jsem, táta říká, že jsem hrozně umanutá, ale nejspíš proto, že jsem věděla, že je to blbost, že mi nikdy žádnýho psa nekoupí, i když by mi stačil normální pes, žádný speciální, ale chtěla bych, aby byl velkej, jako byl právě ten Svipp z té knížky, tak asi proto jsem ho chtěla o to víc.

A protože bylo zrovna před Vánoce, tak jsem si řekla, že si o toho psa napíšu, i když samozřejmě vím, že žádný Ježíšek neexistuje, že dárky kupujou rodiče. Kvůli tomu taky nikdy nic pořádnýho nedostanu, protože naši nemají peníze —táta pracuje v lese a máma do práce nechodí, protože má mimina a je s nima doma. [...]

Ale potom, když táta na Štědrej večer zazvoní na zvoneček, zatímco mamka předstírá, že šel do kůlny pro dřevo, já vběhnu dovnitř (zajímavý je, že táta tam není a okno, kudy by mohl vyskočit, není otevřený, ale to budu asi zkoumat až příští rok), tak vidím, že pod stromkem není ani pes, ani krabice, ve který by pes mohl bejt.

Už se skoro rozbřečím, ale pak si řeknu, třeba mají toho psa vedle v pokoji a pak ho sem pustí, a tak se zase uklidním a mamka s Julii a Ninou nám rozdělujou dárky. Dvoječata chtějí každéj dárek rozbalit, pořád se přetahujou a střídavě brečej, to když může rozbalovat ta druhá, a tak rozbalí i moje dárky, což jsou zimní boty a čepice se šálou a tři knihy, a pak mi Julie rozbalí telefon a mně to konečně dojde, že žádnýho psa nedostanu. A když mi Julie ten balíček podá, tak si založím ruce, jako že si ho nevezmu, a pak se rozbřečím a uteču z pokoje a v chodbě si obuju sněhule. Všichni vyjdou do chodby a rodiče mi něco říkají, ale já je vůbec neposlouchám, a bez bundy vyběhnu ven a z vrátek. Pak běžím po silnici, až mě doběhne táta a chytne mě a já se s ním peru a on mě drží, jeho bunda voní pilinama a táta mě odnese dovnitř, i když už jsem velká.

A pak mi to vysvětlují a vysvětlují, ale to já všechno vím, vím, že pes je zodpovědnost a že jsou s ním starosti a že stojí peníze a že psa máme. Ale telefon stejně odmítnu a spát jdu hrozně smutná a říkám si, že už s nima nikdy nepromluví, ale vydržím to jenom dva dny, což je pěkně těžký, když jsou Vánoce a jsme hodně doma a taky jedeme k dědovi a babičce. Když děda kouří před domem a já se vracím z bobování, to ještě nemluví, děda řekne: „Já tě chápu, holčičko, mít svýho psa je bezvadná věc. Ale jako dárek dětem se živej tvor nedává. Teda dává," dodá, „ale nemělo by se to dělat."

A já si v tu chvíli uvědomím, že v březnu budu mít narozeniny.¹¹⁹

Text 2

SLEPICE ZE ZLATA

Pak ale zazvoní Král, což je soused z vesnice, kterej má traktor a malý hospodářství a za vesnicí ohradu s ovčema, a když mamka otevře, táta ještě není doma, jinak by se s ním bavil on. A Král začne na mámu křičet, že mu náš pes zabil tři slepice a on samozřejmě chce ty slepice zaplatit, ale hlavně nám teda chce říct, že jestli toho psa někdy uvidí na svým pozemku, tak ho zastřelí. Chvíli na mámu huláká, což je teda dost nespravedlivý, že křičí zrovna na ni, když ona našeho psa vůbec nemá ráda, až mu máma nakonec zavře dveře přímo před nosem a on ještě vztekle bouchá na dveře. Máma se na mě dívá a já se chci zeptat, jestli by ho opravdu mohl zastřelit, ale radši se nezeptám.

Mamka řekne, že ty slepice zaplatím z peněz, co si spořím do kasičky. Řeknu, že jasně, akorát nevím, kolik taková slepice stojí a jestli mi moje peníze budou stačit.

Večer jdu dát Sněhovi žrádlo, a jako vždycky když ho krmím, stojím opodál, aby si zvykl, že já jsem jeho paní, a nevrčel na mě, kdybych mu to chtěla vzít. Ale on stejně vrčí, přitom já se mu to ani nepokouším brát.

Táta kouří před domem, a tak jdu k němu.

„Kolik máš Královi zaplatit?“ ptá se táta.

„Sedum stovek.“

„Cože? To byly ze zlata? Kolik máš?“

„Asi tak tři sta.“

Mlčíme, táta kouří, pes mlaská, fouká vítr a šumí stromy. Pak táta sáhne do kapsy a podá mi dvoustovku.

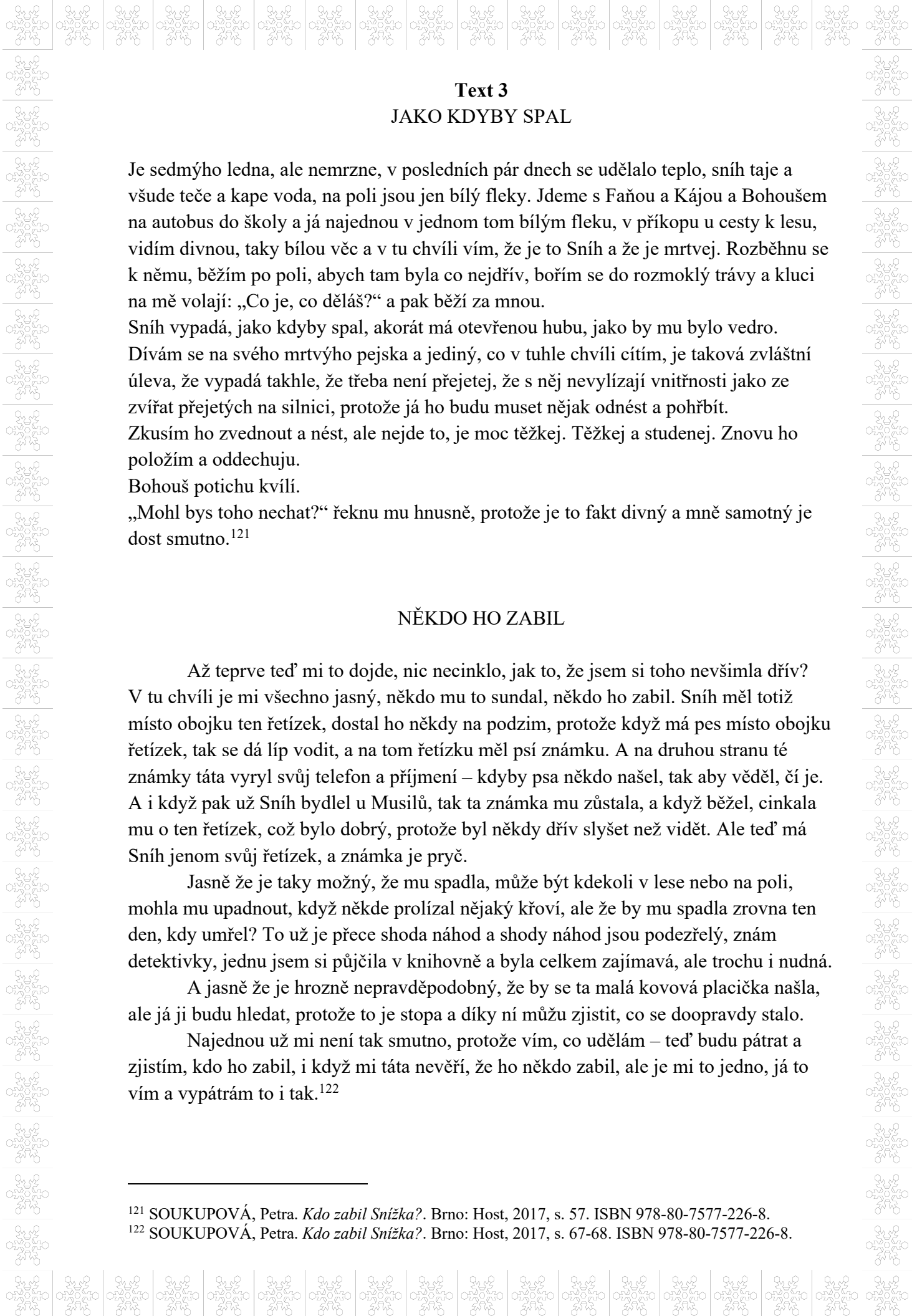
„To mu musí stačit, když tak mu řekni, že mu koupím nový živý. A ať nám dá jednu tu zakousnutou slepicí, uděláme si z ní polívku.“

„To za ním musím chodit já?“

„No, a kdo jinej?“ řekne táta, típne cigáro a jde dovnitř.¹²⁰

¹¹⁹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017, s. 11-15. ISBN 978-80-7577-226-8.

¹²⁰ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017, s. 30-31. ISBN 978-80-7577-226-8.

Text 3

JAKO KDYBY SPAL

Je sedmýho ledna, ale nemrzne, v posledních pár dnech se udělalo teplo, sníh taje a všude teče a kape voda, na poli jsou jen bílé fleky. Jdeme s Faňou a Kájou a Bohoušem na autobus do školy a já najednou v jednom tom bílém fleku, v příkopu u cesty k lesu, vidím divnou, taky bílou věc a v tu chvíli vím, že je to Sníh a že je mrtvej. Rozběhnu se k němu, běžím po poli, abych tam byla co nejdřív, bořím se do rozmoklé trávy a kluci na mě volají: „Co je, co děláš?“ a pak běží za mnou.

Sníh vypadá, jako kdyby spal, akorát má otevřenou hubu, jako by mu bylo vedro. Dívám se na svého mrtvého pejska a jediný, co v tuhle chvíli cítím, je taková zvláštní úleva, že vypadá takhle, že třeba není přejetej, že s něj nevytlízají vnitřnosti jako ze zvířat přejetých na silnici, protože já ho budu muset nějak odnést a pohřbít. Zkusím ho zvednout a nést, ale nejde to, je moc těžkej. Těžkej a studenej. Znovu ho položím a oddechuju.

Bohouš potichu kvílí.

„Mohl bys toho nechat?“ řeknu mu hnusně, protože je to fakt divný a mně samotný je dost smutno.¹²¹

NĚKDO HO ZABIL

Až teprve teď mi to dojde, nic necinklo, jak to, že jsem si toho nevšimla dřív? V tu chvíli je mi všechno jasný, někdo mu to sundal, někdo ho zabil. Sníh měl totiž místo obojku ten řetízek, dostal ho někdy na podzim, protože když má pes místo obojku řetízek, tak se dá líp vodit, a na tom řetízku měl psí známku. A na druhou stranu té známky táta vyryl svůj telefon a příjmení – kdyby psa někdo našel, tak aby věděl, čí je. A i když pak už Sníh bydlel u Musilů, tak ta známka mu zůstala, a když běžel, cinkala mu o ten řetízek, což bylo dobrý, protože byl někdy dřív slyšet než vidět. Ale teď má Sníh jenom svůj řetízek, a známka je pryč.

Jasně že je taky možný, že mu spadla, může být kdekoli v lese nebo na poli, mohla mu upadnout, když někde prolízal nějaký křoví, ale že by mu spadla zrovna ten den, kdy umřel? To už je přece shoda náhod a shody náhod jsou podezřelý, znám detektivky, jednu jsem si půjčila v knihovně a byla celkem zajímavá, ale trochu i nudná.

A jasně že je hrozně nepravděpodobný, že by se ta malá kovová placička našla, ale já ji budu hledat, protože to je stopa a díky ní můžu zjistit, co se doopravdy stalo.

Najednou už mi není tak smutno, protože vím, co udělám – teď budu pátrat a zjistím, kdo ho zabil, i když mi táta nevěří, že ho někdo zabil, ale je mi to jedno, já to vím a vypátrám to i tak.¹²²

¹²¹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017, s. 57. ISBN 978-80-7577-226-8.

¹²² SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Brno: Host, 2017, s. 67-68. ISBN 978-80-7577-226-8.

Příloha 3: Metodický list č. 2

Vlastimil Vondruška – Fiorella a Bratrstvo křišťálu

Čas: 90 minut

Plán lekce:

15 minut

1. Aktivita před čtením: *Dnes budeme číst ukázkou z historické detektivky. Abyste lépe rozuměli textu, zopakujete si pojmy z dějepisu.*
2. Do dvojic rozdáme nastříhané pojmy z tabulky „aktivita před čtením“ a set obrázků. Pro úsporu můžeme obrázky zalaminovat a používat opakovaně. Žáci mají za úkol spojit odpovídající pojem s jeho popisem a ilustračním obrázkem. Následně společně zkontrolujeme.
3. Motivace – rozhovor: *Už jsme si řekli, že budeme číst historickou detektivku. Co dělá detektiv při vyšetřování zločinu? Jakým způsobem vyšetřuje? Snažíme se navést žáky k tomu, že detektiv mimo jiné vyslýchá svědky a musí umět dobře formulovat ukázky. Kladení otázek bude hlavní náplní této lekce. Stejně jako detektivové dnes budeme odhalovat, jakou záhadu nám skrývá tato kniha.*

15 minut

4. Úkol č. 1: Žáci si prohlédnou obálku knihy a poznamenají si otázky, které je napadnou. Upozorníme je, že mohou využít návodné začátky, ale i vymyslet otázky vlastní nebo k jednomu začátku připsat více otázek. Necháme žáky pracovat samostatně, podle potřeby můžeme modelovat nebo pomáhat individuálně.
5. Úkol č. 2: Sdílíme otázky s celou třídou. Sepisujeme je na tabuli a žáci si zapisují otázky spolužáků, které je zaujmou.

20-25 minut

6. Určíme domovské skupiny po třech (pro úsporu času podle toho, kde žáci sedí). Rozdáme texty – každý žák ve skupině dostane jiný text.
7. Před čtením vyzveme žáky, aby se snažili najít odpovědi na poznamenané otázky. Zároveň už mohou hledat i pasáže, které v nich vyvolávají další otázky. Upozorníme je však, že na hledání dalších otázek budou mít čas ještě i později.
8. Žáci si přečtou určené texty a hledají odpovědi na otázky z úkolů 1 a 2. Své poznatky potom sdílí v domovských skupinách.
9. Společně s celou třídou sdílíme odpovědi na otázky, které máme napsány na tabuli.

15-20 minut

10. Rozdělíme žáky do skupin podle toho, který mají text. Ideálně opět zhruba po třech. Nyní jsou tedy ve skupině žáci se stejným textem.
11. V těchto skupinách si svůj text zběžně přečtou znovu a podtrhnou si pasáže, které v nich vyvolávají nějaké další otázky. Modelujeme. Upozorníme, že se mohou zajímat i o budoucí vývoj příběhu, nebo o to, co se dozví (např. dozví se něco více o alchymii?), nemusí se držet jen textu. Tyto otázky si zapíší.
12. Žáci sdílí otázky ve skupinách. Potom z napsaných otázek vyberou dvě až tři, které považují za nejdůležitější.
13. Sdílíme vybrané nejdůležitější otázky a zapisujeme na tabuli.
14. Ostatní skupiny se pokusí na otázky odpovědět.

3 minuty

15. Sebehodnocení – Žáci se zamyslí nad tím, jak jim šlo kladení otázek a zhodnotí se sami pro sebe, kdo chce, může sdílet se třídou. Během následné tvůrčí aktivity můžeme pro vlastní potřebu chodit po třídě a podívat se na škálu soukromě, abychom získali zpětnou vazbu.

12–22 minut (podle předchozích aktivit)

16. Rozhovor: *Chtěli byste s Fiorellou přátelit? Pomohli byste kamarádovi stejně jako Fiorella a Lukáš, i kdyby vám šlo o život? V závěru knihy se Fiorella chystá odhalit před kamarády, že není ve skutečnosti chlapec Rafael a má strach, že se s ní přestanou přátelit. Je její strach oprávněný?*
17. Shrnutí: Nejprve žáky vyzveme, aby si sami pro sebe zrekapitulovali, co se o příběhu dozvěděli. Necháme jim chvíli čas na promyšlení.
18. Potom zachytí nejdůležitější momenty do komiksu. Pracují samostatně, ale mohou se radit ve dvojici.
19. Sdílíme ve skupinách, kdyby byl čas a zájem, pak i s celou třídou.
20. Závěrečný rozhovor:
Jak si myslíte, že kniha dopadne? Koho příběh zaujal a chtěl by si přečíst celou knihu? Proč? Koho nezaujal? Proč?

Příloha 4: Pracovní list č. 2

Vlastimil Vondruška – Fiorella a Bratrstvo křišťálu

1. **Jaké otázky tě před čtením napadají?** Podívej se na název a obálku knihy. Můžeš použít nápovědu i vymyslet otázky podle sebe. Nechej si místo na odpovědi.

Kdo

Co

Jak

Proč

Kdy

Jaký/a

Obrázek 2 Obálka knihy Fiorella a Bratrstvo křišťálu

2. **Poznamenej si otázky spolužáků, které tě zaujaly.**

3. **Při čtení si podtrhni místa, která v tobě vyvolávají jakékoliv další otázky. Napiš alespoň 3.**

4. **Jak se ti dařilo kladení otázek? Zaznač na škále.**

0 % _____ 50 % _____ 100 %

5. Zrekapituluj si, co víš o příběhu. Shrň podstatné informace do komiksu. Využij alespoň 3 panely („okýnka“).

Text 1

Domu na nároží Kožné uličky se říkalo U Bradýře, neboť v něm žilo od husitských válek několik generací holičů a lazebníků. Jenže už před mnoha lety jejich rod vymřel. Teď dostal dům nového majitele.

„Kam máme odnést tohle, pane?“ ptal se uctivě jeden z nádeníků, který nosil věci z vozu do domu.

„Někam to slož,“ povzdechl si hubený muž. Každé stěhování znamenalo nepořádek. I v případě, kdyby ho řídila svědomitá hospodyně. Ale tady vládl chaos. Nový majitel domu U Bradýře ženu neměl. Giovanni da Ponte byl vdovec a do Prahy přijel jen s dcerou Fiorellou.

„Nebylo by lepší, pane, abychom nábytek dávali rovnou do těch místností, kde má stát?“ optal se ještě jednou nádeník.

„Copak vím, kde co bude?“ utrl se Giovanni da Ponte.

„Kdo jste, pane?“ ozval se za ním přísný hlas. [...]

„Jsem alchymista Giovanni da Ponte a do svých služeb mě přijal císař.“

„Ital?“

„To hovořím tak špatně česky?“

„Právě naopak, jako byste se v Českém království narodil,“

odpověděl zvědavě purkmistr. Teď už se tvářil, jak nejvíce přátelsky uměl. Věděl dobře, jaký mají alchymisté vliv na stárnoucího císaře. A jak jsou bohatí. Nikde v Evropě na žádném panovnickém dvoře nebyli alchymisté tak ctěni, a hlavně dobře placeni jako v Českém království.

„Narodil jsem se v severních Čechách, nedaleko královského města Most. Původně jsem se jmenoval Jan. Až v Itálii mi začali říkat takhle. Doslova to znamená Honza z Mostu.“

„Takže vy dokážete vyrobit zlato? A kámen mudrců?“ „Každý alchymista se snaží tuhle záhadu odhalit. Ale já se zabývám hlavně ohňostroji a barevnými ohni. Myslím, že jsem v tomhle oboru už dosáhl značné proslulosti.“

Na tváři purkmistra Blažeje se rozhostilo hluboké zklamání, které nedokázal skrýt. Co mu bylo do nějakých hloupých ohňostrojů? Ale nahlas si netroufl svou pochybnost vyslovit.

Lhostejně přikývl a rychle se rozloučil. Spěchal na radnici, protože se prý něco stalo.

„Další hlupák, který si myslí, že hrouda zlata má větší cenu než vědění,“ řekl alchymista pohrdavě své dceři.

Vůz se pomalu vyprazdňoval. Fiorella si všimla, že dva nádeníci právě odnášejí do domu truhlici s jejími šaty. Křikla na ně starostlivě: „Počkejte, ukážu vám, kam s ní.“

Jeden z nádeníků se trochu ironicky usmál. Všude je nepořádek, ale tuhle dívku zajímá jedině truhlice s oblečením.

Chová se jako velká dáma, i když jí bude stěží třináct. Jenže ženské jsou všechny stejné.

Asi by se divil, kdyby tušil, jak se plete. Otec Fiorellu rozmazloval a kupoval jí drahé oblečení. Jenže ji zajímal pouze jediný oděv, který měla schovaný v truhlici. Byl to oblek chlapecký.

Giovanni da Ponte toužil po synovi. V alchymii bylo mnohem důležitější než v jiných řemeslech chránit tajemství. Kdysi zaměstnával tovaryše a kvůli jeho vychloubání skončil ve vězení.

Tahle zkušenost mu stačila. Od té doby mu směla v laboratoři pomáhat jedině Fiorella. Cechovní předpisy však nedovolovaly vyučit řemeslu dívku. Proto Giovanni da Ponte udělal ze své dcery učedníka Rafaela. Zsvětil ji do všeho, co musel alchymistický učedník znát. Kdykoli odcházel pracovat do laboratoře, musela se Fiorella převléknout za chlapce. Stal se z ní obratný alchymistický tovaryš, zato hospodyně byla mizerná. Což při stěhování domácnosti trochu vadilo.¹²³

¹²³ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006, s. 20-23. ISBN 80-00-01841-1.

Text 2

„Proč si konšelé myslí, že peníze vzal Martinův otec?“

„Nejdříve bys měl vědět, jak to u nás chodí. Město má své peníze uložené na radnici. Pokladnice je ve zvláštní komoře bez oken. Jenže v radním sále se dokončují nástěnné fresky. Malíři tam postavili lešení a na podlaze je děsný nepořádek. Nu, a aby se konšelé neušpinili, přemístili truhlice s penězi dočasně do kanceláře městského písaře. Truhlice jsou tři, mají železné kování a pevné zámky. Aby byly v bezpečí, hlídá je celý den biřic. Večer, když písař odchází domů, biřic zkontroluje zámky, místnost zavře, zajistí na závoru a odejde. Tak to udělal i včera. Tehdy byly peníze ještě na svém místě.“

„Městskou pokladnici přes noc nikdo nehlídá?“ divila se Fiorella. Pokud by peníze byly její, udělala by to právě obráceně.

Biřice by tam posadila v noci.

„Není důvod,“ vrtěl hlavou Martin, který od otce věděl přesně, jak to na radnici chodí. „Budova se zavře a po klekání do ní bez svolení purkmistra nikdo nesmí. U radnice vartuje až do rána strážný. Občas se na rynku ještě zastaví ponocný. A na vchodu visí řetěz se zámek. To je ti málo?“

„Nu, jak vidíš, nestačilo to,“ pokrčila Fiorella rameny. „Jak se dostal zloděj dovnitř?“

„Kdyby radnici tak nehlídali...“ zabručel našťvaně Lukáš.

„Včera v noci tam přišel Martinův otec. Strážný mu otevřel, protože písaře poslal purkmistr. Nezdržel se uvnitř dlouho, za chvíli odešel. Strážný zase vrata zavřel. Pak už dovnitř nikdo nevešel. A ráno byly pokladnice vypáčené a prázdné.“

„Co je to za nesmysl?“ mračil se Martin. „Jestli purkmistr mého otce na radnici poslal, tak o co jde?“

„To je právě záhada,“ pokračoval Lukáš. „Purkmistr tvrdí, že po písařovi nic nechtěl a včera večer ho vůbec neviděl.“

„Určitě lže! Můj táta by si nevymýšlel.“

„Říkal jsi, že městské peníze byly ve třech truhlicích,“ přemýšlela Fiorella. „Měl Martinův otec nějaký balík, když odcházel? Jenže sám by stejně všechno najednou odnést nemohl.“

Stříbro ze třech truhlic musí vážit hrozně moc. Neunesli by ho ani tři chlapi.“

„Strýc mi pouze prozradil, že konšelé obvinili Martinova otce proto, že na radnici nikdo jiný během noci nebyl. Navíc písař lhal, když tvrdil, že ho tam poslal purkmistr. Sám víc neví.“

„V tom případě peníze ukradl purkmistr,“ vykřikl Martin. „To je přece jasné! Nejdřív vylákal otce, ale pak všechno popřel. Tím svedl podezření na něj a mohl je vzít sám. Třeba peníze schoval někde na radnici, proto strážný neviděl nic vynášet ven!“

„Možné je všechno,“ souhlasil Lukáš. „Ale nejdřív by bylo dobré, aby nám Martinův otec pověděl, jak to včera s purkmistrovým příkazem vlastně bylo. Jenže je v šatlavě a nemyslím, že by nás k němu strýc pustil.“

„Tak se musíme do šatlavy dostat jinak,“ zatvářila se rozpustile Fiorella. „Když se dá z vězení utéct, proč by se nedalo nepozorovaně dostat dovnitř?“ [...]

„Konšelé budou ochotni uvažovat o nevině Martinova otce pouze v jediném případě. Pokud by někdo našel ukradené peníze.“

„Tak je musíme objevit,“ přikývla Fiorella. Stáhla si z krku přívěsek a položila ho na stůl. Míhotavé světlo lampy se od křišťálu blyštivě odráželo a vytvářelo na stěnách prapodivné obrazce. „V alchymii symbolizuje čistotu. A také pravdu. Já magické síle křišťálu věřím. Co kdybychom křišťál přijali jako naše znamení?“ dodala a rozpačitě sklopila oči.

Lukáš se podíval na Martina a počkal, až jeho mladší kamarád přikývne. Pak se usmál a řekl: „Výborný nápad, Rafaeli! Budeme hledat pravdu a na znamení toho si budeme říkat Bratrstvo křišťálu!“¹²⁴

¹²⁴ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006, s. 45-49. ISBN 80-00-01841-1.

Text 3

Dům zlatnického cechmistra stál na konci Železné ulice vedle Havelské brány. Byl nový a vybuďoval ho Bartolomějův otec na místě, kde původně stávaly tři zchátralé domy z doby Václava IV.

Hned vedle vchodu se nacházela zlatnická dílna, která pracovala i pro přední velmože Českého království. [...] Blížilo se poledne a dílna zela prázdnotou. Tovaryš i učedníci odešli do kuchyně na oběd a pryč byl i mistr Bartoloměj. V dílně zůstal jen staříčkový Hubert, který měl za úkol hlídat a uklízet. Byl už skoro hluchý a poslední dobou špatně viděl. Martin a Lukáš kolem něho proklouzli bez problémů. Proběhli průjezdem a zmizeli za dveřmi, jež vedly do podzemí.

Začátek schodiště byl široký, ale po několika krocích ho přehrazoval kamenný portálek, který tu zůstal ještě po původním domu. Za ním se chodba zužovala. Schody byly mnohem příkřejší a ošlapané. Opatrně sestupovali dolů a rukama se přidržovali kamenných stěn z hrubě opracovaných kvádrů.

„Neměli bychom rozsvítit kahan?“ šeptal Martin. Samotného ho překvapilo, jak dutě zazněl jeho hlas v temném podzemí.

„Až dole. Kdyby někdo nahoře náhodou otevřel dveře, abychom se neprozradili. Nezapomeň, že není noc. Dům je plný lidí.“ [...]

Schody do spodního patra sklepení nemohli hned najít. Sklepy původních tří domů byly spojené průchody a bylo obtížné se v nich vyznat. Konečně uzounké schodiště objevili.

Spodní patro sklepení mělo nízký strop, všude ležela vrstva prachu a v rozích místností visely pavučiny. Až na pár kusů ztrouchnivělého dřeva bylo celé patro prázdné. Zjevně se nepoužívalo.

„Co tu asi Bartoloměj chtěl?“ divil se Martin. Procházel nízké chodby a rozhlížel se. Místnosti byly prázdné. Už se chtěl otočit, když si v jedné boční komoře všiml něčeho zvláštního.

„Lukáši, posvit' sem!“

Podlaha místnosti byla dlážděná stejně jako jinde velikými zašlými dlaždicemi. Jedna z nich byla odsunutá stranou. Pod ní se nacházel tmavý otvor a v něm dřevěný žebřík.

„Ať na místě visím, jestli to nebude ono,“ nadšením skoro vykřikl Martin.

„Počkej,“ klidnil ho Lukáš. „Ať si nepolámeš nohy. Nejdřív půjdu já se světlem.“

Zastavil se u otvoru v podlaze a zkusil žebřík, jestli není ztrouchnivělý a unese ho. Byl skoro nový. Pevněji uchopil kahan a začal slézat dolů. Pod sebou našel poměrně vysokou klenutou místnost. Ještě se ani nedotkl podlahy, když se nahoře objevily Martinovy nohy.

Místnost, v níž se ocitli, byla vytesaná ve skále. Kámen se šedavě leskl a na několika místech prosakovala vlhkost, od níž se světlo kahanu odráželo jako od zrcadla. Ve zdi byly masivní dřevěné dveře uzavřené na závoru. Nedala se odsunout, protože byla zajištěná dvěma velkými zámky. Ve stěně naproti dveřím začínala tmavá štola, která pokračovala kamsi do nitra skály. Vedle ní ležely na hromadě kožené váčky s vyraženým erbem Starého Města pražského. Lukáš jeden rychle rozvázal. Byl plný stříbrných grošů uloupených na radnici.

„Tak si myslím, že už brzy budeš mít otce doma,“ usmíval se spokojeně Lukáš. V ruce držel kožený váček se stříbrňáky a potěžkával ho v ruce. S nevinným výrazem ve tváři nadhodil: „Takových peněz! Co kdybychom si je raději nechali. Stejně sis vždycky stěžoval, že je otec na tebe moc přísný a...“

Nestačil dokončit, protože mu Martin dal tak silnou herdu do zad, že div neklopýtl. A ještě pomstychtivě dodal: „To je skvělý nápad! Kam na ně chodíš?“

„Co teď uděláme? Řekneme o tom mému strýci, nebo počkáme na Rafaela?“

Ale než se Martin rozhodl, uslyšeli nad hlavou hluk. Někdo přicházel a jeho kroky se dutě rozléhaly podzemím. Oba se zmateně rozhlíželi, ale moc možností v prázdné kobce na vybranou neměli. Lukáš se shýbl pro dva váčky s penězi a mlčky ukázal do tmavého otvoru štoly, vytesané do skály. Martin popadl hořící kahánek a vyrazil první, Lukáš hned za ním.¹²⁵

¹²⁵ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Fiorella a Bratrstvo křišťálu: tajemný příběh alchymistovy dcery z Prahy císaře Rudolfa II.* Praha: Albatros, 2006, s. 199-203. ISBN 80-00-01841-1.

Pracovní list č. 6 – aktivita před čtením

1. V čele nejstarších středověkých měst stál rychtář jmenovaný králem. Koncem 13. století začala vznikat městská samospráva – rada, složená z _____. Rady se původně scházely v domě některého z _____, ale od 14. století si začaly stavět vlastní radnice. Již koncem 14. století byl ve větších městech vliv městské rady větší než rychtářův.

_____ původně dohlíželi na chod města – kontrolovali bezpečnost, hlídali pořádek během jarmarků, řešili sousedské spory.¹²⁶

2. Tajná věda středověku, která usilovala o proměnu (*transmutaci*) kovů ve zlato, ale i o výrobu *léků* apod.

Proslulou _____ dílnu měl na přelomu 16. a 17. století v Praze císař Rudolf II. Kromě skutečných učenců přitahovala _____ i spoustu podvodníků. Angličan Edvard Kelly sliboval Rudolfovi II. vyrobit *kámen mudrců* – zázračný elixír, který by umožňoval proměnu kovu ve zlato a prodloužení lidského života. Nakonec došla císaři trpělivost a nechal Kellyho uvěznit.¹²⁷

3. Se vznikem středověkých měst si řemeslníci zakládali bratrstva, která je měla chránit. Zpočátku řemeslnická *bratrstva* poskytovala pomoc členům v případě zchudnutí, požáru či nemoci a měla také poslání náboženské. Jejich hlavním cílem se stal boj proti konkurenci výrobců, kteří členy bratrstva nebyli.

_____ musel současně garantovat kvalitu svých výrobků. Pravidelně se konaly kontroly a v případě přistižení následoval postih. _____ předpisy stanovovaly ceny zboží, způsob výuky učňů, přijímání tovaryšů a rovněž zásady pro mravný život členů a jejich rodin. V čele stál _____ mistr.¹²⁸

4. V čele městské rady stál _____ (*primas*). Úřadem _____ býval pověřen vždy jeden z konšelů, ale nikdy nezastával tuto funkci celý rok. _____ řídil zasedání městské rady a zastupoval město při oficiálních jednáních.¹²⁹

5. Trest vězení ve středověku původně neexistoval z prostého důvodu – nikdo nebyl ochotný živit zločince. Proto měla vězení jediný smysl – udržet pod zámkem zločince do doby vynesení rozsudku. Pak vedla cesta buď na *popraviště*, nebo byl vykonán jiný trest (bití, vypálení cejchu, useknutí ruky apod.) a následovalo propuštění.¹³⁰

KONŠEL ALCHYMIE CECH PURKMISTR ŠATLAVA

¹²⁶ VONDRUŠKA, Vlastimil. *Život ve středověku*. Ilustroval Kamila SKOPOVÁ. Praha: Albatros, 2007. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 119. ISBN 978-80-00-01701-3.

¹²⁷ Tamtéž, s. 12.

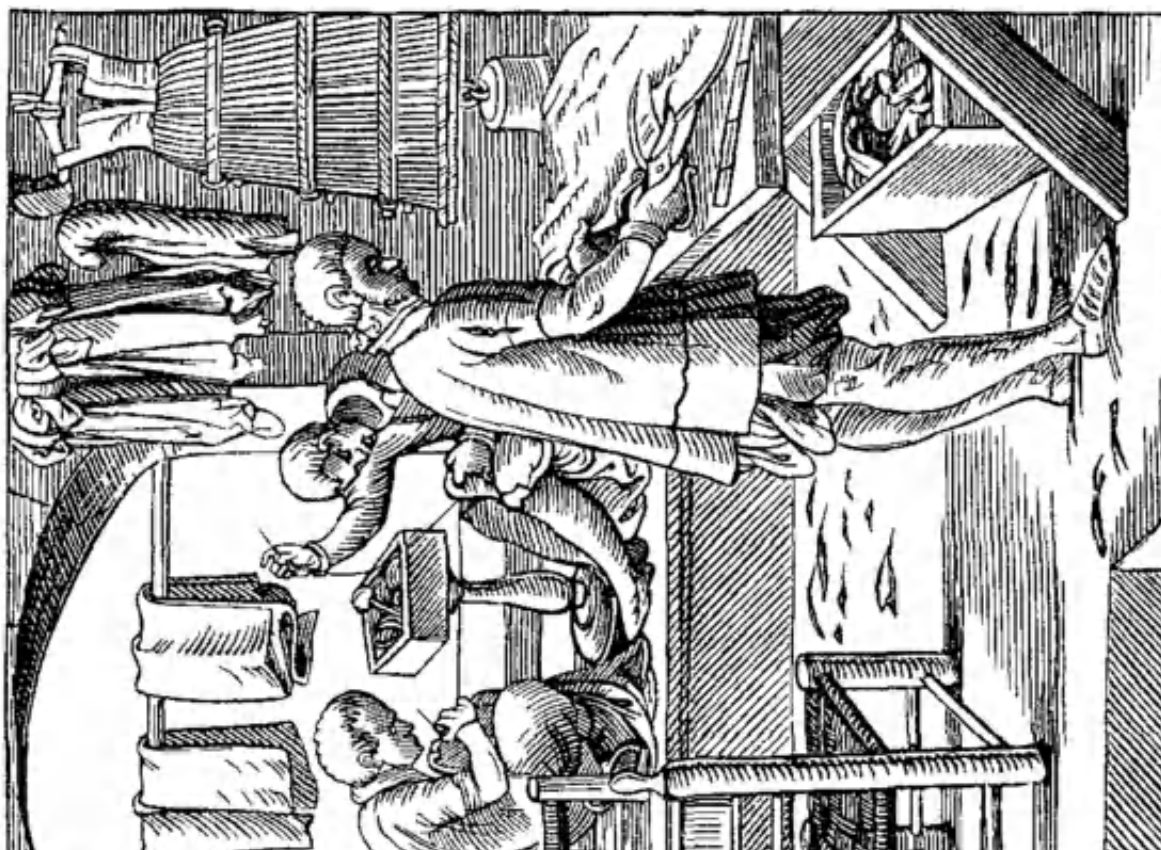
¹²⁸ Tamtéž, s. 32-33.

¹²⁹ Tamtéž, s. 119.

¹³⁰ Tamtéž, s. 314.

Obrázek 3 Konšelé

Obrázek 4 Cech

Obrázek 5 Šatlava

Obrázek 6 Alchymie

Obrázek 7 Purkmistr

Příloha 5: Metodický list č. 3

Daniela Krolupperová – Zločin na Starém Městě pražském

Čas: 90 minut

Plán lekce:

15 minut

1. Aktivity před čtením – odvození tématu: nakreslíme na tabuli lupu.

Poznáte, co je to za předmět? O jakém žánru se dnes budeme bavit?

2. Rozhovor před čtením: *Četli jste někdy nějakou detektivku? Znáte nějaké slavné detektivy? Díváte se na detektivky v televizi?*
3. Úkol č. 1: Co od detektivky očekáváš? Žáci si sami vyplní na pracovní list, sdělíme se třídou. (Můžeme napovědět, např. *Jaké pocity očekáváte? Jakou strukturu knihy? Jakou zápletku? Jaké rozuzlení?*)
4. Úkol č. 2: Žáci si představí, že píšou vlastní detektivku a mají vybrat prostředí a čas, ve kterém by se odehrávala. Svůj výběr zdůvodní.

15 minut

5. Motivace k vytváření představ: *Nejprve se podíváme na prostředí, ve kterém se detektivka, kterou dnes čteme, odehrává. Abychom knihám lépe porozuměli, vytváříme si v hlavě představy. Je to jako například sledovat obraz nebo film v hlavě. Někomu to jde lépe a automaticky, někomu hůře, proto dnes vytváření představ zkusíme natrénovat.* Můžeme s žáky rozvinout krátký rozhovor o tom, kdo si uvědomuje, že si představy tvoří.
6. Nahlas předčítáme *Text 1*. Můžeme žáky vyzvat, aby zavřeli oči, pokud jim to je příjemné. Modelujeme. Např. přečteme tři věty a můžeme navrhnout: *Představuji si, že stojím v ulici, kolem mě je rušno, píšťalka je opravdu hlasitá. Potom slyším dupání a hluk, jak četníci chodí po ulici. Dívám se na ulici, která ve které je tma, a protože se setmělo, může být i trochu chladněji. Cítím, jak padá rosa a voní trochu jako déšť, který se odpařuje od dlažby ve městě.*
7. Postupně po několika větách nebo odstavci zastavujeme a vyzýváme žáky, aby popisovali své představy. Můžeme představy různých žáků i srovnávat. Klademe různé doprovodné dotazy. Např. *jak si představujete oblečení četníků? Jak si představujete domy v ulici? Jak si představujete lampáře? Jaké zvuky se mohou do ticha ozývat? Jaké hmatové vjemy bychom mohli zažít, kdybychom se octli v situaci* (Např. boty klapou o tvrdou dlažbu). *Jaké čichové vjemy bychom mohli vnímat?* (Např. cítíme zápach ohně při zapalování lampy, z krčmy cítíme zápach cigaret). *Jaké pocity bys měl jako četník/kolemjdoucí?*
8. Můžeme zařadit reflexi – ukažte na prstech počet bodů, na který se vám předchozí aktivita podle vás dařila? (1=nejméně, 5=nejvíce).

5 minut

9. Úkol č. 3. (Správná odpověď je b). Žáci svůj výběr odůvodní.
10. Úkol č. 4. Čím se může autor při psaní detektivky inspirovat? Žáci pracují samostatně, potom sdělíme s celou třídou. Na tuto aktivitu navážeme, že se někdo může nechat inspirovat i uměleckým dílem. Zrovna tato kniha byla inspirována obrazem.

30 minut

11. Žáci si přečtou *Text 2* a mají za úkol k tomuto textu vytvořit ilustraci. Pracují ve dvojici nebo samostatně, podle preferencí. Zájemci mohou ilustraci ukázat a popsat ostatním ve třídě.
12. Ukážeme na projektoru obraz, kterým se autorka nechala inspirovat. (Nezobrazovat název, lze dát režim celé obrazovky)
https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE:NG.O_5736/zoom
13. Žáci porovnají svou ilustraci s tímto obrazem, ve dvojici si řeknou, co měli stejně a co odlišně, případně proč. Zdůrazníme, že žádná ilustrace není špatně.
14. Úkol č. 6: Žáci vymyslí obrazu název. Sdílíme.
15. Úkol č. 7: Vysvětlíme, že jednou z postav je malý Jakub, který tuto scénu viděl jako dítě a dlouho se mu pak vracela ve snech. Pomohlo mu tuto scénu namalovat a tím jí dostat z hlavy ven na plátno. Žáci mají za úkol zamyslet se, co ostatním lidem, popřípadě jim samotným, může pomoci při zpracovávání traumat. (Můžeme zkontrolovat, že žáci znají význam slova „trauma“). Sdílíme se třídou.

20 minut

16. Žáci si přečtou *Text 3* a splní úkoly č. 8. Nejprve zdůvodní, proč si myslí, že Anežčina smrt byla nebo nebyla náhoda. Potom napíšou krátký příběh, který vysvětlí její smrt. Pokud by došlo k časovým prodlevám, mohou dostat dopsání textu za domácí úkol. Jinak sdílíme se třídou.

5 minut

17. Úkol č. 9: Žáci zhodnotí, jak moc úvodní vytváření představ podnítilo jejich zájem o knihu.
18. Závěrečný rozhovor: Co byste dělali, kdybyste byli svědky takové události? Zajímá vás, jak příběh dopadne? Chtěl by si někdo přečíst celou knihu?

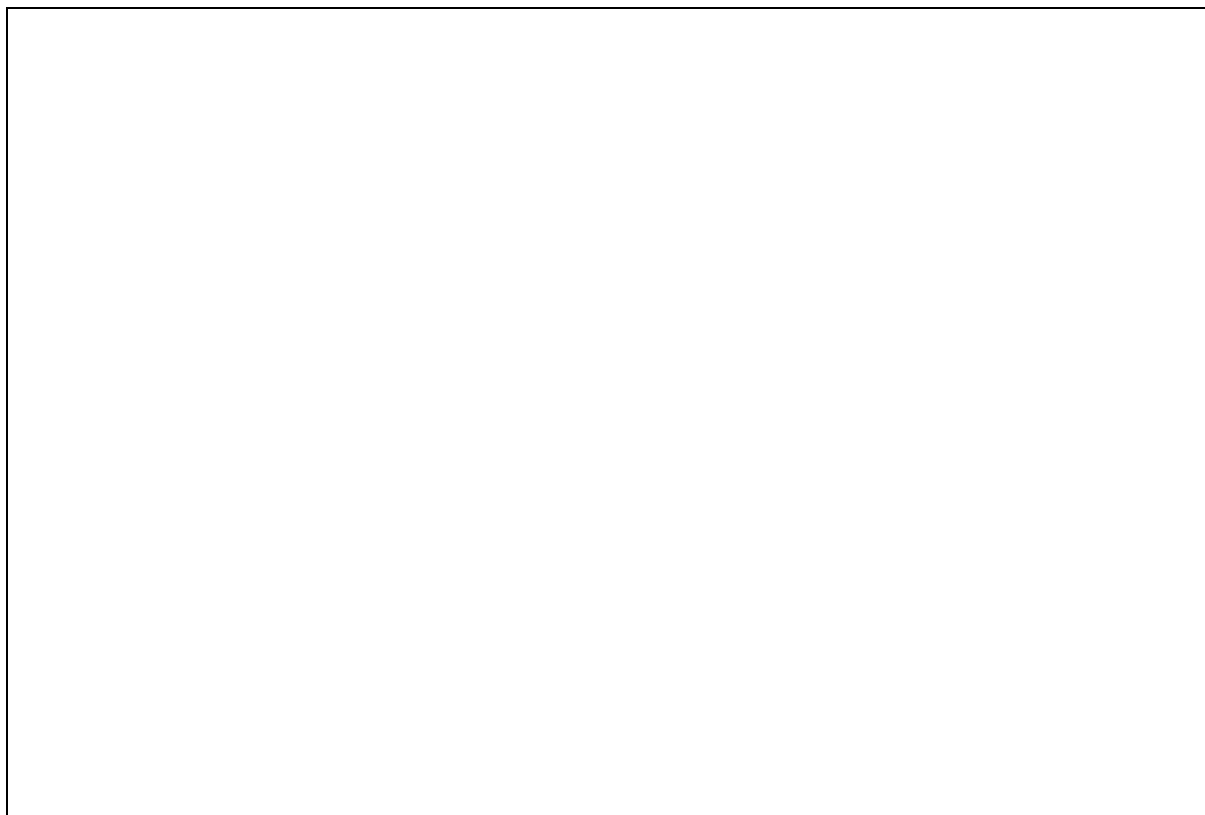

Obrázek 8 SCHIKANEDER, Jakub. *Vražda v domě* [olejomalba]. In: Sbírký Národní galerie Praha [online]. [Cit. 2021-04-23]. Dostupné z: https://sbirky.ngprague.cz/dielo/CZE:NG.O_5736

Příloha 6: Pracovní list č. 3

Daniela Krolupperová – Zločin na Starém Městě Pražském

1. Co od detektivky očekáváš?
2. Kdybys psal/a detektivku, v jaké době a prostředí by se odehrávala? Proč?
3. V jaké době se kniha odehrává?
 - a) Středověk
 - b) 19. století
 - c) 70. léta 20. století
 - d) Současnost
4. Čím se může autor při psaní detektivky inspirovat?
5. Přečti si *Text 2* a nakresli k této ukázce ilustraci. Snaž se co nejvíce využít text.

6. Jaký název bys obrazu dal/a?

7. Malý Jakub tuto scénu viděl jako dítě a dlouho z ní měl noční můry. Pomohlo mu, když své vzpomínky v dospělosti namaloval na plátno. **Jakými dalšími způsoby se lidé mohou vyrovnávat s traumaty?**

8. **Přečti si *Text 3* a splň úkoly:**

a. Souhlasíš s tím, že Anežčina smrt byla náhoda? Proč ano/ne?

b. Co si myslíš, že se Anežce doopravdy stalo? Pokus se napsat krátký příběh, který její smrt vysvětlí. Můžeš využít informace z textu i zapojit vlastní fantazii.

9. **Myslíš si, že úvodní aktivita (vytváření představ) ovlivnila tvůj zájem o knihu? Zaznač na škále, jak moc.**

0 % ————— 50 % ————— 100 %

Text 1

Zšeřelou Rabínskou ulicí rozřízl ostrý hvizd četnické píšťalky. Zaznělo několik rychlých a strohých příkazů, bylo slyšet přerušované dupání četnických bot. Za chvíli byla ulice uzavřená až po Janské náměstí. Četníci nepustili nikoho ven ani dovnitř. A protože dobře věděli, že ochmelkové, pobudové a zlodějíčci mají své únikové trasy přes střechy a průchody domů na Starém Městě, hlídkovali hlavně tam.

Jindy rušné a halasné uličky najednou podivně ztichly a vyprázdnily se. Dokonce ani z krčem nepronikal ven téměř žádný hlasitější hovor. Obyčejné stíny na kočičích hlavách se toho večera hrozivě roztahovaly. Jen lampář kráčel jistým a rozvázným krokem židovskou čtvrtí, jak mu povinnost ukládala, a rozsvěcel plynové lampy. Pokývnutím hlavy pozdravil místního četníka. Ten se k němu otočil.

„Pane Rorejs,“ oslovil ho hlasem, z kterého zřetelně zněla důležitá úřední povinnost. „Až to dokončíte, přijďte na moment tadyhle k číslu 255. Za chvíli tu bude pan komisař, určitě s vámi bude chtít mluvit.“

Lampář se zastavil a vážně přikývl na souhlas. I když nic neviděl a ničeho si nevšiml, pochopil, že je významným svědkem. Byl to příjemný pocit.

S uspokojením dál nerušeně pokračoval v práci a posléze odbočil do Červené uličky. Zvědavé tváře, které vykukovaly zpoza oken ošuntělých domků i krčem, ho nechávaly v klidu. On plnil svou povinnost. Jako vždycky.¹³¹

Text 2

V Kubovi doutnal vztek. Jak to, že si nemůže vzpomenout, jak přesně koňská noha vypadá? zuřil v duchu. Věděl, že nebude mít klid, dokud koně nenakreslí správně. A teď by měl odejít s nepořízenou? Kdepak!

Pokračoval v cestě do židovské čtvrti. Tady přece taky mají koně! Uhlíř Katz si teď na podzim půjčuje celý povoz, když rozváží uhlí. Kuba se zaradoval, že si na to vzpomněl. Přidal do kroku.

Proběhl Hampejskou ulicí, vběhl do Rabínské do dvora domu číslo 255. Ale koně neviděl. Zato na zdi vedle brány seděla velká babočka admirál. Bylo to zvláštní, protože už byl podzim a motýli po městě nelétali. Než si Kubík mohl pestře zbarveného motýla lépe prohlédnout, něco prudce dopadlo kousek od něj na kamenné kočičí hlavy. Ozval se tupý úder. Byl to jen mžik.

Přímo před Kubou, na dlažbě kousek od kanálu leželo tělo hezké mladé ženy. Ruce měla bezvládně rozhozené. Kolem hlavy se jí začala rozlévat jasně červená krev. Bezpochyby byla mrtvá. Musela přepadnout z pavlače.

Kuba strnul. Ochromila ho hrůza. Bez dechu zíral na jemnou dívčí tvář potřísněnou krví a na husté vlasy, které se uvolnily z copu a rozprostřely se kolem dívčiny hlavy jako temná svatozář. Za chvíli je slepila krev.

Pak do Kubu někdo vrazil tak silně, že spadl na zem. Až když hlavou uhodil o studenou kamennou dlažbu, uvědomil si, že na dvorku jsou lidé. Dosud nikdo nepromluvil, ale teď se najednou všechno dalo do pohybu. Na kočičích hlavách zaduněly kroky.

¹³¹ KROLUPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014, s. 11. ISBN 978-80-00-03792-9.

„Vraždááá!“ zaječel ženský hlas.

A hned se k němu přidal druhý, pisklavý a stejně vysoký: „Vraždááá, pomóóóc!“

„Anežko!“ Zaburácel sytý mužský hlad.

„Četníky! Zavolejte četníky!“ přidala se jakási žen.

„Anežko, dušinko moje!“ ozval se tlumený mladší ženský hlas, který se zlomil do zoufalého pláče.

Hlasy se překřikovaly a rozplynuly se do neurčitého hluku.

Kuba vstal. Rána na hlavě ho bolela a na kratičký okamžik vůbec nic neviděl. Když se mu po chvílce zrak vrátil,

vyšel vrávoravým krokem se dvora ven. V narůstajícím zmatku si ho nikdo nevšiml. Nedošel ani k vedlejšímu domu, když začal zvracet.¹³²

Text 3

„Jmenovala se Anežka Hošková. Přišla sem k svému strýci franci Katzovi, je to uhlíř, z nějaké vesničky od Březnice z jižních Čech. Ale nebyla to přímo jeho neteř, její maminka byla, myslím, Katzova sestřenice. Chudák holka, tolik chtěla do Prahy, děvče nešťstný,“ četník si povzdechl a jeho vrásčitá tvář, která viděla už tolik zla, se zachmuřila. Maličko se zachvěl, jako by se do něj v chladném podvečeru dala zima. Pak pokračoval. „Přišla sem začátkem léta, asi v červnu. Bylo s podivem, že ji z domova pustili před žněmi, to bývá nejvíc práce a každá ruka je dobrá. Ale holt pustili ji. Anežka byla skromná a hodně plachá, zvykla si však na město docela rychle. V Praze hledala službu a přitom se Katzovi starala o domácnost. Neuměla moc dobře německy, ale učila se rychle. Byla bystrá. Do větru taky nebyla, kdepak, po večerech sedávala doma. Až se jeden divil. Chodila často do kostela, nejen v neděli, kolikrát zašla i na ranní mši na pátou! Chodívala tady k Jakubovi,“ kývl hlavou směrem, kde za křivými stěnami zatuchlých domků tušil velkolepou stavbu kostela svatého Jakuba. „Možná byste si mohl promluvit s panem farářem. Anežka byla zručná a pracovitá. Brala si šaty na správkou, štufovala punčochy. Vdovec Katz úplně pookřál, když k němu přišla. Najednou měl doma zase teplé jídlo, čisto, vyprané oblečení. Úplně omládl. Ale nemyslím, že by se do Anežky zakoukal, to ne. Jen měl radost z toho života, z mládí vedle sebe. Starý člověk na tu radost ze života snadno zapomene. Anežku tu měl každý rád. Podle mě je to všechno nešťastná náhoda,“ uzavřel četník Tiersch a odmlčel se.¹³³

¹³² KROLUPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014, s. 8-9. ISBN 978-80-00-03792-9.

¹³³ KROLUPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. Praha: Albatros, 2014, s. 27-28. ISBN 978-80-00-03792-9.

Příloha 7: Metodický list č. 4

Alan Bradley – Vražda není hra

Čas: 90 minut

Plán lekce:

15 minut

1. Aktivita před čtením: po třídě rozmístíme indicie, které mají žáci za úkol objevit a podle nich ve dvojici nebo malé skupině sepsat krátký kriminální příběh. Můžeme rozmístit buď fotografie, nebo pokud máme k dispozici, tak předměty (např. loutka, elektrický obvod, vyrobené papírové srdce, lístek do divadla, cyklistická svorka). Příběhy sdílíme.

15-20 minut

2. Uvedeme scénu: *Jak vypadá loutkové divadlo? Kde jsou při představení herci?* Prozradíme, že se právě nacházíme v sále, kde sledujeme loutkové představení Jakub a fazole. Když v tom se stane něco hrozného. Přečteme *Text 1*, můžeme buď předčítat, nebo nechat žáky číst samostatně.
3. Rozdáme žákům pracovní list s názvem „Záznam o trestném činu“. Žáci mají za úkol převzít roli vyšetřovatele a sepsat seznam otázek k vyšetřování tragédie popsané v *Textu 1*. Potom si otázky ve dvojici vymění a odpoví na ně. Sdílíme odpovědi nejprve ve dvojicích, zdůrazníme, že žáci mají prostor pro diskuzi. Potom některé otázky a odpovědi sdílíme s celou třídou.
4. Rozvedeme rozhovor o tom, jak spolu souvisí indicie ze začátku hodiny a *Text 1*.
5. Pokud tuto informaci žáci neodhalili již předem, prozradíme, že Ruperta zabil elektrický proud. Jsou pro to nějaké důkazy v *Textu 1*? Necháme žáky chvíli hledat.

15-20 minut

6. Uvedeme situaci: Hrdinka Flavia si myslí, že o nešťastnou náhodu nešlo a začíná pátrat, co se Rupertovi stalo. Dává si dohromady fakta i seznam podezřelých. Budete pracovat ve skupině a každá skupina podle úryvků sestaví profil a charakteristiku jednoho podezřelého. Potom budeme sdílet se třídou a budete mít za úkol vybrat, kdo je podle vás pachatelem. Nejprve si ale společně vyzkoušíme, jakým způsobem budeme pracovat a sestavíme společně profil mladé dívky, která se chce stát detektivkou.
7. Žáci mají za úkol přečíst si *Text 2*. Mezitím na tabuli přepíšeme zadání z „profilu detektiva“. Společně potom s celou třídou diskutujeme o tom, jaké informace o Flavii jsme se z textu dozvěděli (nikoliv informace o příběhu). Rychle načrtneme, jak by mohla vypadat a na tabuli zapisujeme další informace, které s žáky sdílíme. Vedeme je k usuzování (např. Co můžeme říct o Flavii z toho, že je připravená za 2 minuty? Nezakládá si na vzhledu. Co můžeme o Flavii poznat z toho, že obešla zákaz a šla zadem? Je chytrá, mazaná, odvážná, rebelka, dodržuje pravidla, atp.) Žáci si zapisují i do svých vlastních pracovních listů.

30 minut

8. Žáci vytvoří dvojice nebo trojice. Potřebujeme minimálně 5 skupin. Každá skupina dostane *Text 3* o jedné z postav. Uvedeme žáky do situace: Mají se vžít do role detektiva a napsat o podezřelých, které Flavia vytipovala, co nejvíce informací, které vyplývají z daného textu. Taktéž mají napsat důvody, které svědčí pro a proti tomu, že daná postava zločin spáchala. Postupují obdobným způsobem, jako jsme společně modelovali profil Flavie.
9. Až mají žáci hotovo, profily jednotlivých podezřelých seskupíme k sobě a rozmístíme po třídě (připneme na tabuli, rozložíme na lavici...). Žáci potom mají za úkol pročíst

si výtvary svých spolužáků o jiných postavách a rozhodnout se, kdo podle nich vraždu spáchal. Můžeme je podpořit v tom, aby si psali poznámky.

10. Hlasujeme o tom, kdo koho odsoudil jako vraha. Vybraní žáci své domněnky zdůvodní.

5-10 minut (podle zbývajících času)

11. Rozhovor s žáky: *Bylo pro vás těžké určit, kdo je vrahem? Proč tomu tak bylo?*

Můžeme žáky nasměrovat k tomu, že v dobrých knihách má každá postava dobré i špatné vlastnosti, stejně jako je tomu ve skutečném životě. *Chtěli byste se s Flavii přátelit? Můžeme hlasovat ANO x NE. Žáci své odpovědi zdůvodní. Znáte někoho (skutečného nebo jinou postavu), kdo se Flavii podobá? V čem? Zaujala vás kniha natolik, že byste si ji chtěli přečíst? Co konkrétně se vám líbilo nebo nelíbilo?*

Příloha 8: Pracovní list č. 4
Alan Bradley – Vražda není hra

Objevené indicie:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

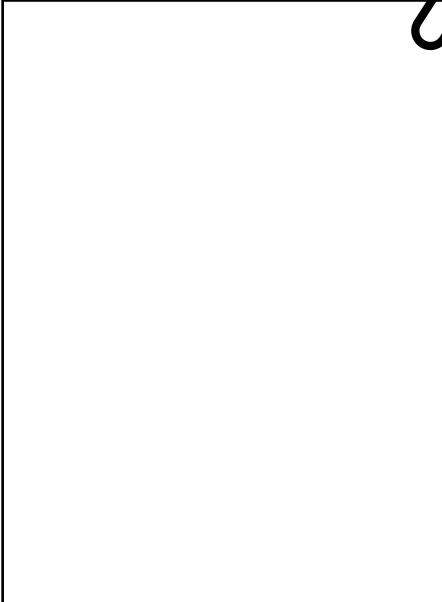
Podle indicií napište krátký kriminální příběh:

PROFIL DETEKTIVA

Jméno:

Vzhled:

Dostupné informace:

Proč se stát detektivkou:

Proč ne:

ZÁZNAM O TRESTNÉM ČINU

Detektiv:

1. Kdo _____ ?

2. Co _____ ?

3. Jak _____ ?

4. Kdy _____ ?

5. Kde _____ ?

6. Proč _____ ?

PROFIL PODEZŘELÉHO

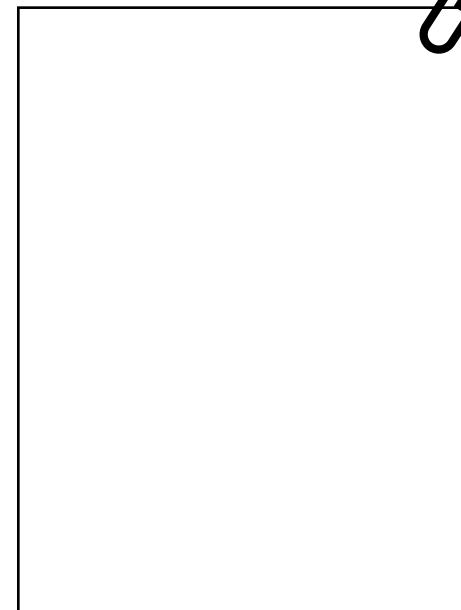
Jméno:

Vzhled:

Dostupné informace:

Důkazy PRO:

Důkazy PROTI:

Text 1

Jakub šplhal po fazoli dolů a zelené lístky kolem něho vlály. Když konečně zřídly, scéna se změnila a objevila se chaloupka jeho matky. Byl to skvělý efekt a já nemohla zaboha přijít na to, jak to Rupert udělal. Budu se ho muset zeptat.

„Mámo! Mámo! Přineste sekeru!“ křičel Jakub a stará paní přikulhala ze zahrady – tak strašně pomaličku! – s nástrojem v ruce.

Jakub se vší silou vrhl na stonek, sekera máchala rychle a zuřivě, stonek se svíjel a znovu a znovu uhýbal, jakoby v bolestech způsobených tím zlověstně blýskajícím ostřím.

A pak, stejně jako předtím, se stonek zlomil a svezl se na zem.

Zdálo se, že se Jakub dívá vzhůru, když vtom s hromovou ránou spadl z nebe obr.

Chvilku tam sebou příšerně škubal, z koutku úst mu vytékala stružka rubínové krve, jeho děsivá hlava a ramena naplnily jeviště létajícími jiskřičkami a z hořících vlasů a bradky my vyšlehávaly nakysle čadící plamínky. Ale ty prázdné oči, které slepě zíraly do mých, nepatřily vyklápěcímu obru Galigantovi – byly to skelné, umírající oči Ruperta Porsona.

A pak zhasla světla.¹³⁴

[...]

Přímo před sebou jsem měla Ruperta, jehož mrtvá tvář, ztuhlá ve výrazu překvapení, pořád zabírala střed jeviště. Co nevidět zakryjí jeho tělo tím transparentem a mně došlo, že jestli si chci tu scénu zapamatovat, abych z ní později načerpala užitečné informace, musím si v duchu udělat sérii nesmazatelných snímků. Nezbývá mi na to moc času.

Cvak!

Oči: zorničky byly rozšířené tolik, že kdybych se mohla dostat trochu blíž, byla jsem si celkem jistá, že bych v jejich vypouklém povrchu spatřila samu sebe stejně zřetelně, jako se Jan van Eyck odrážel v zrcadle ložnice na svém obraze svatebního dne Arnolfiniových.

Ale ne moc dlouho: Rupertovy rohovky se začínaly potahovat mázdrou a bělmo ztácelo lesk.

Cvak!

Tělo sebou už neškubalo. Kůže nabrala mléčně namodralý nádech. Koutek úst zjevně přestal krváčet a ta trocha krve, která byla vidět, se nyní zdála nepatrně tmavší a hustší, ačkoli moje vnímání barev mohly ovlivnit ty červené, zelené a jantarové bodové reflektory.

Cvak!

Na čele těsně pod linií vlasů byla tmavá modřina velikosti a tvaru šestipence. Ačkoliv vlasy pořád doutnaly a do sálu se z nich linul kyselý pach, jaký se dal očekávat při pálení na síru bohatého aminokyselinového keratinu, nevysvětloval se tím kouř, který se stále vznášel v hustých kotoučích kolem světel. Zaznamenala jsem, že opona i kulisy jsou celkem nepoškozené, takže v zákulisí patrně stále hořelo ještě něco jiného. Podle oděru pálené trávy jsem to odhadovala na len – patrně lněný krep letního saka.

Cvak!

Když se Rupert zřítíl dolů, Nialla vyskočila a zamířila k jevišti, ale pak se zastavila a zůstala stát na místě. Bylo zvláštní, že k ní nikdo, včetně mě, nepřistoupil, a nyní, po dlouhých minutách, pomalu mířila do kuchyně a oběma rukama si zakrývala tvář. *Že by opožděná reakce? napadlo mě. Nebo je na tom něco víc?*¹³⁵

¹³⁴ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 129-130. ISBN 978-80-242-4228-6.

¹³⁵ Tamtéž, s. 134-135.

Text 2: Flavia de Luce

„Když jsem smykem brzdila u dveří, přesně jak jsem se obávala, otec stál na prahu a mračil se na hodinky.

„Omlouvám se!“ vypískla jsem. Ani se nenamáhal zjišťovat, kde jsem se toulala.

Proletěla jsem otevřenými dveřmi do haly. Daffy seděla v půlce západního schodiště s otevřenou knihou na klíně. Feely ještě ani nesešla dolů.

Vyřítla jsem se po východním schodišti do své ložnice, hodila na sebe nedělní šaty jako mistr převleků, vydrhla si obličej žínkou a přesně za dvě minuty jsem byla připravená na ranní bohoslužbu – dojem kazily jen maličké kousky dehtu na koncích obou copánků.¹³⁶

Dvoukřídle dveře farního domu byly přetažené provazem, na němž visela cedulka: Policie – nevstupovat.

Nevstoupila jsem. Obešla jsem budovu dozadu a vešla jedním ze zadních vchodů. [...]

Inspektor Hewitt stál v kuželu světla a mluvil se seržanty Woolmerem a Gravesem. Když mě uviděl, okamžitě se odmlčel a vyrazil po pódiu za loutkovým divadlem ke mně.

„Tady nemáš co dělat. Tos neviděla ty nápisy?“

„Promiňte,“ řekla jsem a odpovědi na jeho otázku jsem se vyhnula. „Přišla jsem zadem.“

[...] Ukázala jsem na dřevěné zábradlí nad loutkovým jevištěm, které nebylo víc než třicet centimetrů nad jeho hlavou.

„Vypnuli jste proud?“ zeptala jsem se.

„Nejsme úplní pitomci, Flavie.“

„V tom případě,“ řekla jsem, natáhla jsem ruku a skoro jsem se té věci dotkla, „bychom možná měli panu vikáři sdělit, že jsme našli jeho ztracenou cyklistickou svorku.“ [...]

„Zpočátku bylo těžké ten předmět rozeznat. Černý kov na černě natřeném dřevě je skoro neviditelný. Nebýt toho vzorce uhlíkových částek, vůbec bych si ho nevšimla.

Černá na černé na černé. Byla jsem na sebe hrdá.

Cyklistická svorka obepínala jednu dřevěnou příčku, jako by to byl kotník. Pod ní se táhl elektrický kabel, který spojoval řadu kolíkových vypínačů s barevnými bodovými reflektory dole. I z místa, kde jsem stála, jsem viděla lesk měděného drátu tam, kde někdo seškrábl kus izolace.

„Dobrý bože!“ zvolal inspektor. „Proč si myslíš, že to patří vikáři?“

„Z několika důvodů,“ odpověděla jsem a začala je odškrtnout na prstech. „Zprvu jsem ho ve čtvrtek slyšela říkat, že tu svorku na kalhoty ztratil. Zadruhé bezpečně vím, že včera odpoledne před představením to tu nebylo. Rupert mě vzal nahoru, když se připravoval, a nechal mě, ať si všechno prohlédnu. A navíc jsou na té svorce vikářovy iniciály. Heleďte: když si trochu přidřepnete a podíváte se z boku, rozeznáte je: D. R. – Denwyn Richardson. Cynthia je tam vyškrala jehlou, protože vikář v jednom kuse něco ztrácí.“

„A ty víš opravdu jistě, že v sobotu odpoledne tu ta svorka nebyla?“

„Bezpečně. Když mě Rupert vzal na můstek, aby mi ukázal, jak funguje Galligantus, přidržovala jsem se zábradlí přesně v tom místě.“

„Prosím?“ Inspektor se tvářil zcela zmateně.

„Galligantus. Tak se jmenuje obr z Jakuba a fazole. Tady, ukážu vám to. Nevadí, když vylezu tam nahoru?“ zeptala jsem se a ukázala na můstek.

¹³⁶ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 147. ISBN 978-80-242-4228-6.

„Je to úplně proti předpisům, ale běž.“

Vydrápala jsem se po žebříku na plošinu za jevištěm loutkového divadla, s inspektorem v patách.

Galligantus byl pořád pevně na svém místě.

„Ve třetím jednání, když Jakub seká ten fazolový stonek, Rupert zatáhne za tuhle železnou páku a uvolní Galliganta. Má v sobě pružinu, chápete?“

Rozhostilo se velmi dlouhé ticho. Pak inspektor vytáhl zápisník a odšrouboval kuličkové pero.

„Dobrá, Flavie,“ řekl s povzdechem. „Pověz mi víc.“

„Když Jakub podsekne stonek, obr se má s prásknutím zřítit z nebe. Jenže to se samozřejmě nestalo – místo něj spadl Rupert.“

„A proto Rupert nemohl zatáhnout za tu páku. Tohle se mi snažíš sdělit?“

„Přesně. Kdyby to udělal, spadl by Galligantus. Jenže k tomu pochopitelně nedošlo, protože konec páky držela na místě vikářova svorka. Černá na černé. Rupert to musel přehlédnout.“

„Dobrý bože!“ zvolal inspektor, jakmile mu došlo, co to znamená. „Takže to nebyla –“

„Tragická nehoda? Ne, pane inspektore. To bych opravdu neřekla.“

Tlumeně hvízdla.

„Vidíte tohle? Někdo seškrabal z toho kabelu izolaci,“ vysvětlovala jsem dál, „až na holý drát, a pak to zamaskoval koncem svorky. Druhý konec svorky je upevněný na Galligantově páce.“

„Čímž vzniklo krátké spojení,“ doplnil inspektor. „Úmyslně naaranžovaný zkrat.“

„Přesně,“ přikývla jsem. „Tady – vidíte tu vrstvu uhlíku v místě, kde oblouk sepnul? Všimněte si, že dřevo pod ním je trochu očázené.“

Inspektor Hewitt se naklonil blíž, ale neřekl nic.

„Já bych si myslela,“ dodala jsem, „že se tu ta svorka musela objevit až někdy po prvním představení. Jinak by ani při něm Galligantus nespádl.“

„Flavie,“ obrátil se ke mně inspektor, „musíš mi slíbit, že o tomhle nebudeš s nikým mluvit. Ani slovíčko. Rozumíš?“

Chvilí jsem se na něj dívala, jako by mě těžce urazilo, že ho něco takového vůbec napadlo.

„Zabil ho elektrický proud, že?“ zeptala jsem se.

Inspektor přikývl. „Doktor Darby to považuje za nejpravděpodobnější. Výsledky pitvy budeme mít během dneška.“

My budeme mít výsledky pitvy? Že by mě inspektor zahrnul do vyšetřování? Považuje mě za součást týmu? Musela jsem opatrně volit slova.

„Moje rty jsou zapečetěné,“ prohlásila jsem. „Na mou duši, na psí –“

„Děkuju, Flavie,“ přerušil mě pevně. „Obyčejný slib mi úplně postačí. A teď utíkej a nech mě pracovat.“

Utíkej? To je ale nehoráznost! Taková drzost!

Musím přiznat, že cestou ven jsem vydala poněkud hrubý zvuk.¹³⁷

¹³⁷ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 160-163. ISBN 978-80-242-4228-6.

Text 3: Nialla

Vykoukla jsem zpoza černého mramorového sloupu a vzápětí jsem ji uviděla – ležela na břiše tváří dolů na vápencovém kvádru, který kryl jeden hrob, a její rusé vlasy se řinuly přes vybledlý nápis jako stružky krve. Až na cigaretu, kterou měla elegantně zaklíněnou mezi prsty, vypadala, jako by vystoupila z obrazu nějakého prerafaelity, třeba Burne-Jonese.[...] Stála jsem pevně a prohlížela si její šaty. Byly z krémového bavlněného kartounu, s nabraným živůtkem a zvonovou sukni, a pokrývala je myriáda drobných kvítků, červených, žlutých, modrých a zářivě oranžových, jako vlčí máky. A nemohla jsem si nevšimnout, že jejich lem je potřísněný zaschlým blátem. (str. 15-16)

[...]

„Ach jo, připadám si jako hrozná fňukna.“

Když jsem se otočila, zjistila jsem, že si zrzka otírá oči a vlhce, rozpačitě se na mě usmívá.

„Já jsem Nialla,“ řekla a podala mi ruku. „Rupertova asistentka. Klidně mi můžeš tykat.“

Přemohla jsem odpor a bleskově jsem jí stiskla prsty. Jak jsem se obávala, ruku měla mokrou a lepkavou. Jakmile to jen trochu šlo, strčila jsem si vlastní dlaň za záda a nenápadně si ji otřela o sukni.

„Asistentka?“ To slovo mi vyklouzlo z pusy dřív, než jsem se stihla ovládnout.

„Já vím, vikář usoudil, že jsem Rupertova manželka. Ale tak to není. Opravdu! Vůbec to tak není.“

Bezděčně jsem zatékala pohledem k autu Porsonových loutek. Neuniklo jí to.

„No ano... cestujeme společně. Dalo by se říct, že s Rupertem máme... velmi blízký vztah. Ale ne jako manželé, to opravdu ne...“

Má mě za pitomečka? Sotva před týdnem Daffy nahlas předčítala Feely a mně z Olivera Twista a já si byla stejně jistá, jako jsem si byla jistá vlastním jménem, že tahle Nialla je Nancy a Rupert Porson je její Bill Sikes. Copak jí nedošlo, že jsem si všimla té hnusné velké pohmožděliny na její paži?“ (str. 24)

„Čekáš dítě, vid’?“

Vzhlédla ke mně, pusu nechala dokořán a ve tváři byla bledá jako křída. „Jak to víš?“ zasípala.

Chtělo se mi říct „to je prosté, milý Watsone“, ale bylo mi jasné, že není vhodná chvíle na kousavé poznámky.

„Provedla jsem lysozomovou zkoušku na kapesníku, který jsi použila.“

Nialla se vyškrabala na nohy a vzala mě za ramena. „Flavie, o tomhle nesmíš nikomu říct ani slůvko! Ani slůvko! Kromě tebe to vůbec nikdo neví.“

„Ani Rupert?“ podivila jsem se. Tomu se dalo těžko věřit.

„Především ne Rupert,“ prohlásila. „Zabil by mě, kdyby to zjistil. Slib mi to. Prosím, Flavie... slib mi to!“

„Na mou čest,“ řekla jsem a zvedla tři prsty ve skautském gestu. Ačkoli mě ze skauta vyrazili za insubordinaci (mezi jiným), usoudila jsem, že není nutné sdělovat Nialle nechutné podrobnosti.

„Ještě štěstí, že táboříme na poli. Muselo nás být slyšet na míle daleko, jak jsme na sebe včera ječeli. Bylo to samozřejmě kvůli ženské. Vždycky je to kvůli ženské, ne?“

Neměla jsem dostatečnou kvalifikaci, abych si v tomhle ohledu mohla utvořit názor, ale stejně jsem se snažila dělat, že vím, o co kráčí.

„Rupertovi nikdy netrvá dlouho, než se začne točit za nějakou sukni. Sama jsi to viděla – sotva jsme se objevili na Jubilejním poli, už zmizel v lese s tím Děvčetem pro venkov, Sarou nebo jak se jmenuje.“¹³⁸

Na jedné straně to byla zajatkyňe kočovného loutkaře – mladá žena, která neměla kromě dítěte, které čekala, doopravdy žádnou rodinu; mladá žena, která nyní zůstala bez prostředků a bez jakýchkoli zjevných zdrojů podpory. A přesto, poměrně komplikovaným způsobem, jemuž jsem tak úplně nerozuměla, jsem s ní celou duší nesoucítila.

Je to v tom, že uprchla takříkajíc z místa činu a ukryla se v kočárovně v Jelením mlází? Chápala bych, že chtěla být sama, ale rozhodně si na to nevybrala nejvhodnější chvíli. Kde je asi teď? napadlo mě. Že by ji inspektor Hewitt vážně zatkl a odvedl ji v Hinley do cely?¹³⁹

¹³⁸ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 102. ISBN 978-80-242-4228-6.

¹³⁹ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 230. ISBN 978-80-242-4228-6.

Text 3: Grace Inglebyová

„Zatímco si moje oči přivykaly na světlo svíčky, všimla jsem si, že Grace Inglebyová má na sobě bílou bavlněnou halenku s krátkými nabranými rukávy a hlubokým kulatým výstřihem. S těmi havraními vlasy a pestrobarevnou dirndlovou sukni by si ji jeden snadno spletl s cikánskou kartářkou.

„Robin je pryč,“ řekla.

Ta tři slova mi málem zlomila srdce. Stejně jako všichni ostatní v Bishop's Lacey jsem věděla, že Grace Inglebyová žije v soukromém, uzavřeném světě: ve světě, kde si Robin pořád hrál na prašném dvorku, honil vyplašené slepice od plotu k plotu a čas od času zaběhl do kuchyně, aby si vyškemral cukrátko.

Jenže skutečnost byla jiná: stejně jako já stála Grace u toho malého náhrobku na hřbitově u svatého Tancreda a četla na něm ten prostý nápis: Robin Tennyson Ingleby, 1939–1945. Spí sladce v Pánu.

„Robin je pryč,“ řekla znovu a tentokrát to vyznělo skoro jako zasténání.

„Ano,“ špitla jsem, „já vím.“¹⁴⁰

[...] Je to hodně temperamentní starý samovar, víš,“ pokračovala a vypadala, jako by chtěla jeho stříbrný povrch pohladit, avšak na poslední chvíli si to rozmyslela. „Ale hodně z toho jenom hraje. Jistě, prská horkou vodu a občas vyhazuje pojistky, ale v jádru má srdce ze zlata – nebo aspoň ze stříbra.“

„Působí opravdu důstojně,“ řekla jsem.

„A moc dobře to ví! No prosím, já tu o něm mluvím, jako by to byla kočka. Když s námi pracovala Grace, přezdívala mu ‚Tyran‘. Jen si to představ! ‚Tyran‘ potřebuje naleštit,“ říkávala. ‚Tyran chce, aby mu někdo vyčistil elektrické kontakty.‘“

„Grace?“ opáčila jsem.

„Grace Tennysonová. Tedy dneska Inglebyová.“

„Grace Inglebyová pracovala tady?“

„No jistě! Dokud se neprovdala za Gordona, byla to naše nejlepší servírka. Neřekla bys to do ní, ale sílu má jako kuň. To se u takové křehotinky moc často nevidí.

A Petra a jeho nálad se ani trochu nebála. Mohl si jiskřit a prskat, co hrdlo ráčí, Grace se nezalekla, vyhrnula si rukávy a pořádně se mu povrtala v útrokách.“

„Musela být moc chytrá,“ řekla jsem.

„To opravdu byla.“ Slečna Puddocková se zasmála. „Vyznala se v kdečem. A není divu! Jeden z našich zákazníků – myslím, že to byl velitel eskadry RAF – nám kdysi řekl, ve vsí důvěrnosti, samozřejmě, že Grace má nejvyšší IQ, jaké kdy zaznamenal u ‚krásnějšího pohlaví‘, jak to vyjádřil: než si ji ti lidé ze Zvláštních operací odvedli na nějakou supertajnou práci, montovala ve fabrice vysílačky do spitfirů.“

„Supertajnou práci?“ vypískla jsem. Představa, že by Grace Inglebyová někdy dělala něco jiného, než se krčila ve své holubníkové věži jako uvězněná panna, která čeká, až ji zachrání rytíř Lancelot, byla skoro směšná.

¹⁴⁰ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 77. ISBN 978-80-242-4228-6.

„Samozřejmě o tom nikdy ani nemukla.“ Slečna Puddocková ztlumila hlas, jak to lidé často dělávají, když hovoří o válce. „Nesměli mluvit o tom, co dělají. A dneska ji vlastně skoro nevidáme. Od té tragédie s jejím synkem –“

„S Robinem,“ doplnila jsem.

„Ano. Od té doby se drží stranou. Už to bohužel není to veselé děvče, které dokázalo Petru Velikému ukázat, kde je jeho místo.“

[...]

„Neviděla jste v poslední době paní Inglebyovou?“ zeptala jsem se.

„Ne od toho sobotního večera ve farním domě. Samozřejmě jsem si s ní nestihla popovídat, měla jsem plnou hlavu toho hudebního vystoupení. A zbytek večera byla hotová noční můra, nemyslíš? Smrt toho nebožáka – a ta loutka, která měla Robinovu tvář? Nechápu, co to Gordona napadlo, brát tam Grace, když je tak křehká. Jenže on to nemohl tušit, ne?“

„Ne,“ souhlasila jsem. „To asi nemohl.“¹⁴¹

¹⁴¹ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 250-251. ISBN 978-80-242-4228-6.

Text 3: Mutt Wilmott

„Svižným krokem k nám mířil pomenší švihácký mužik v plátěných kalhotách, saku a žluté hedvábné košili. Kolem krku měl nedbale uvázanou fialkovou šálu a v zubech svíral nezapálenou dýmku. Opatrně přešlapoval ze strany na stranu, aby nestoupl přímo na některý z propadlejších hrobů.

„Proboha!“ zaúpěla Nialla, aniž pohnula rty, a pak se obrátila k němu: „Ahoj, Mutte. V opičinci vám dali půl dne volna, co?“

„Kde je Rupert?“ zeptal se příchozí bez okolků. „Uvnitř?“

„Moc rád tě vidím, Niallo,“ řekla Nialla zpěvavě. „Jak ti to dneska sluší, Niallo. Zapomněl jsi na dobré vychování, Mutte?“

Mutt – nebo kdo to vlastně byl – se v trávě otočil na podpatku a vyrazil k farnímu domu, ale pořád si dával dobrý pozor, kam šlape. „Mutt Wilmott,“ sdělila mi Nialla. „Rupertův produkční z BBC. Minulý týden se příšerně porafali a Rupert se prostě sebral a vyrazil pryč. A nechal Mutta, ať to u Tetičky – tak se říká společnosti BBC, víš? – vyžehlí sám. Ale jak nás pro všechno na světě našel? Rupert si myslel, že tady budeme docela v bezpečí. ‚Zašijeme se na venkově,‘ tak to řekl.“

[...]

„Tonymu nedlužím ani ň.“

„Tak to se pleteš, kámo. Copak si nevzpomínáš, z kolika průšvihů tě už vytáhl?“

Rupert neodpověděl, a tak je Mutt začal vypočítávat na prstech.

„Tak se na to podívejme. Byl tady ten malý incident s Markem. Nesmíme zapomenout na Sandru Paisleyovou – to byla ošklivá záležitost. A co ta věc se Sparkmanem a Blondelem? To stálo BBC pěknou sumičku. A to ani nemluvím o –“

„Zavři klapačku, Mutte!“

Mutt počítal dál. „To ani nemluvím o tom děvčeti z Beckenhamu... jak se jenom jmenovala... Lulu? Lulu, prokristapána!“

„Sklapni! Sklapni! Sklapni!“

Rupert se rozběhl naplno. Kulhavě, ztuhle se rozběhl po schodech dolů, kovová konstrukce na jeho noze příšerně rachotila. Mrkla jsem po Nialle, která byla náhle bledá a nehybná jako madona na obraze. Ruku si tiskla k ústům.

„Nasedni do toho svýho zatracenýho jaguáru, skrčku, a táhni rovnou do pekla!“ zavrčel Rupert. „Nech mě na pokoji!“

Mutt se nedal zastrašit. Přestože teď stáli těsně u sebe, neucouvl ani o píd'. Lhostejně si smetl imaginární smítko z rukávu saka a předstíral, že sleduje, jak se snáší na podlahu.

„Já jsem nepřijel autem, starý brachu. Dopravila mě sem Královská železnice. Víš stejně dobře jako já, že BBC omezuje výdaje, protože se příští rok chystá ta velká Slavnost Británie a tak.“

Když si Rupert všiml Nially, trochu vypouklil oči.

„Kdo ti prozradil, že jsme tady?“ zařval a ukázal na ni. „Ona?“

„Klídek, klídek,“ krotil ho Mutt a poprvé taky zvýšil hlas. „Niallu z toho vynech. Ve skutečnosti to byla nějaká panička přímo odsud z Bishop's Lacey. Její kluk zahlídl u kostela vaše auto a utíkal domů povědět matince, že umře, jestli Porsonovy loutky nevystoupí na jeho narozeninové oslavě, jenže když ji dotáhl zpátky, už jste byli pryč. A tak

zavolala meziměsto do BBC a ústředna ji přepojila na Tonyho sekretářku. A Tony mi nařídil, ať pro vás okamžitě jedu. Takže jsem tady. Konec příběhu. Niallu z toho laskavě vynech.“

„S Niallou jste jedna ruka, co?“ běsnil Rupert. „Zanými zády se plížíte –“

Mutt položil dlaň Rupertovi na hrud'. „A když už o tom mluvíme, Ruperte, rovnou ti řeknu, že jestli na ni ještě někdy položíš třeba jen prst, tak tě –“

Rupert Muttovu ruku drsně odstrčil. Neopovažuj se mi vyhrožovat, ty odporná mrňavá zmije. Ne jestli ti záleží na životě!“¹⁴²

A pak tu byl Mutt Wilmott: bytost z jiného světa, člověk, který jako by vystoupil přímo z nějakého filmu Orsona Wellese. Nebudu chodit kolem horké kaše: Mutt přijel, Rupert zemřel; Mutt zmizel po hádce s Rupertem a později byl viděn, jak dojednává převoz jeho mrtvoly do Londýna na státní pohřeb.

Že by byl Mutt nájemný vrah v žoldu BBC? Že by Rupertův spor s tajemným Tonym dohnal „Tetičku“ – a jejího generálního ředitele – k drastickým krokům? Že by Rupertův hrůzný konec na jevišti prostého loutkového divadla nebyl doopravdy ničím jiným než závěrem hořkého sváru o podmínky smlouvy?¹⁴³

¹⁴² BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 105-107. ISBN 978-80-242-4228-6.

¹⁴³ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 230-231. ISBN 978-80-242-4228-6.

Text 3: Cynthia Richardsonová

„[...] My jsme samozřejmě díkybohu doopravdy neviděly, co se chudáku panu Porsonovi přihodilo, protože jsme měly plné ruce práce v kuchyni. [...] Jak jsem říkala, byly jsme s Aurelií v kuchyni celou dobu samy. A když šla Aurelia odnést šálek čaje tomu loutkáři, zůstala jsem úplně opuštěná.“

Okamžitě jsem našpicovala uši, jako když se na stožáru zatřepetá vlajka. „Ona odnesla Rupertovi čaj?“

„Pokusila se, drahoušku, jenže dveře byly zamčené.“ [...] To je divné, vid’? Pan Porson nás před zahájením požádal, abychom mu tam donesly čaj, až bude představení v běhu. ‚Nechte ho na tom stolečku za jevištěm,‘ řekl. ‚Já si ho najdu. Při práci s loutkami jednomu vyschne v hrdle, víte?‘ A přitom na nás mrkl. Tak proč by pro všechno na světě zamykal dveře?“

Zatímco mluvila dál, už jsem cítila, jak se mi fakta v hlavě začínají pěkně skládat.

„Přesně takhle to řekla Aurelia, když se vrátila celou tu dlouhou cestu a donesla čaj zpátky. ‚Proč pro všechno na světě zamkl dveře?‘“

„Možná to neudělal,“ řekla jsem v náhlém přívalu inspirace. „Možná je zamkl někdo jiný. Nevíte, kdo od nich má klíč?“

„K těm dveřím na jeviště jsou dva klíče, drahoušku. Oba odemykají oboje dveře. Jeden si vikář nosí na svém svazku, kde má všechny klíče, a duplikát visí na hřebíčku v jeho pracovně na vikářství.“

[...]. „Zdálo se mi, že v hale slyším kroky. Zrovna jsem mrkla na hodiny na zdi a oči jsem měla trochu oslněné od žárovky nad sporákem. Podívala jsem se ven a viděla –“

„Pamatujete si, kolik bylo hodin?“

„Dvacet pět minut po sedmé. Chystaly jsme čaj na osmou a těm velkým elektrickým konvicím hrozně dlouho trvá, než se dostanou do varu. To je zvláštní, že se ptáš. Ten milý mladý policista – jak se jenom jmenuje? – takový ten menší blond’ák s d’olíčky ve tvářích a roztomilým úsměvem?“

„Detektiv seržant Graves,“ odpověděla jsem.“

Ano, to je on: detektiv seržant Graves. Zvláštní, vid’? Položil mi přesně tu samou otázku a já mu dala přesně tu odpověď, jakou dám tobě.“

„A to?“

„Viděla jsem vikářovu ženu – Cynthii Richardsonovou.“¹⁴⁴

Cynthia, mstitelka s hlodavčím obličejem! Měla jsem to vědět! Cynthia, která rozdělila křesťanské milosrdenství ve farnosti svatého Tancreda rukou krále Heroda. Snadno jsem si dokázala představit, že se rozhodla vzít na sebe úkol potrestat Ruperta, vyhlášeného sukničkáře. Farní dům byl součástí jejího království; náhradní klíč ke dveřím na jeviště visel na hřebíku v pracovně jejího manžela.¹⁴⁵

¹⁴⁴ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 244-246. ISBN 978-80-242-4228-6.

¹⁴⁵ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 247. ISBN 978-80-242-4228-6.

A co Cynthia? Naše drahá Cynthia Richardsonová, vikářova žena, jejíž jedinou vášní byla nenávisť k hříchu? Náhlý příjezd párku promiskuitních loutkářů, kteří hodlali uspořádat představení ve farním domě s požehnáním jejího manžela, jí musel sežehnout duši jako jezero ohně v Knize zjevení.

Navzdory vší té dobročinnosti nebyla Cynthiina duše zrovna semenišťem křesťanské lásky. Co mi to Meg řekla, když jsem se jí zeptala, jak se vyspala na vikářství? Že jí Cynthia sebrala náramek a pak ji vyhodila, protože je špinavá. Nepochybně mluvila o Niallině motýlí pudřence, ale pokud ano, proč jsem ji našla zamotanou v dece v pracovně? Že by Cynthia vzala Meg pudřenku a pak, přistižená při činu jedním z těch tuctů farníků, kteří se na vikářství hemžili, ji ukryla, aby ji mohla sama později použít?

To se mi nezdálo pravděpodobné: pokud byl nějaký hřích, který Cynthii Richardsonovou rozhodně netížil, byla to marnivost. Stačil jediný pohled, aby člověk pochopil, že tu bledou fretčí tvář nikdy neposkvřnily šminky; na tom hubeném krčku nikdy nevisely šperky a žádná cetka nezdobila zápěstí tenká jako sirky. Mám-li to vyjádřit zdvořile, bezvýraznější ženskou aby jeden pohledal.¹⁴⁶

¹⁴⁶ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 230-232. ISBN 978-80-242-4228-6.

Text 3: Gordon Ingleby

Někdo tady zbudoval zahrádku a muž oblečený v pracovních šatech a s ošumělým kloboukem na hlavě příčinlivě okopával řádky rostlin, zasazených v pravidelných rozstupech daleko od sebe.

„Jsou úplně všude,“ sděloval při práci někomu, koho jsem neviděla.

„... Za každým sloupkem v plotě... schovávají se pod každým stohem sena.“

Když si sundal klobouk, aby si mohl otřít tvář a temeno barevným kapesníkem, poznala jsem, že je to Gordon Ingleby.

„Rty v opáleném, větrem ošlehaném obličejí měly šokující šarlatový odstín, jaký podle otce prozrazoval „krevnatou náuru“, a já si všimla, že si otřel sliny, které na ně přinesla hněvivá slova.

„Ach! ,Samo nebe na nás poslalo špicly,“ zadeklamoval ten druhý člověk jako na divadle: hlasem, v němž jsem okamžitě poznala ten Rupertův.

Povaloval se ve stínu pod keřem a kouřil cigaretu.

Srdce se mi v hrudi málem zastavilo! Všiml si mě?

Nejlepší bude zůstat na místě, usoudila jsem. Ani se nehnout. Jestli mě odhalí, budu předstírat, že jsem šla Ruperta hledat a ztratila se v lese, jako Červená Karkulka. Na pohádkové výmluvy lidi obvykle skákali, protože na nich je vždycky něco, co zní pravdivě.

„Zeman Morton přišel minulý týden na návštěvu a probíral s Dieterem všechno možné. Nejspíš byl na výzvědách.“

„Ty jsi chytřejší než všichni ostatní, Gordone. Tihle chlapi mají místo mozku cihly.“

„Možná,“ odpověděl Gordon, „a možná ne. Ale jak jsem říkal, já s tím končím.

S Gordonem už nepočítej.“

„Ale co já, Gorde? A co ti ostatní? To nás necháš jen tak viset ve vzduchu?“

„Ty hajzle!“ zařval Gordon, zvedl motyčku nad hlavu jako válečnou sekeru a udělal ke svému společníkovi pár výhrůžných kroků. Byl bez sebe vzteky.

Rupert se neohrabaně vyškral na nohy a jednu ruku vztáhl v obranném gestu před sebe. „Promiň, Gorde, já to tak nemyslel. Je to jen slovní obrat. Prostě mi to vypadlo z pusy, nemyslel jsem.“

„Ne, to ty nikdy neděláš, co? Nikdy nemyslíš. Nemáš tušení, jaké to je, být dnem i nocí v mojí kůži – žít s mrtvou ženou a přízrakem oběšeného dítěte.“

S mrtvou ženou? To mluví o paní Inglebyové?

Ale tak či onak, jedna věc byla nabíledni: tohle nebyl rozhovor mezi dvěma muži, kteří se poprvé viděli dneska ráno. Vyplývalo z toho, že Gordon a Rupert se už znají hodně dlouhou dobu.

Chvíli tam stáli, dívali se jeden na druhého a nevěděli co říct.¹⁴⁷

Gordon Ingleby na své skryté mýtině nepěstoval tuříny, ale indické konopí!

O téhle rostlině jsem si přečetla v separátu O'Shaughnessyho článku O přípravě indického konopí neboli gandži, o jeho účincích na zdraví živočišných systémů a jeho použití

¹⁴⁷ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 89-90. ISBN 978-80-242-4228-6.

při léčbě tetanu a dalších konvulzivních chorob, jehož výtisk jsem objevila zastrčený v jedné zásuvce psacího stolu strýčka Tara. [...]

Gandža neboli hašiš je již dlouho známou náhražkou opia a doktor O'Shaughnessy osobně hlásil velké úspěchy při jejím užití k léčbě dětských křečí.

A co jiného byla Rupertova dětská obrna, napadlo mě, než svalové křeče, které kruté potrvají den za dnem až do poslední chvíle jeho života?

Zkouška cigaret, které Gordon s Rupertem kouřili, už byla téměř zbytečná a dopadla přesně podle očekávání. Když jsem umyla a uklidila všechno náčiní (fúúúúj – hrozně nerada myju nádobí!), zapsala jsem si do záznamníku:

Pátek, 21. července 1950, 21.50

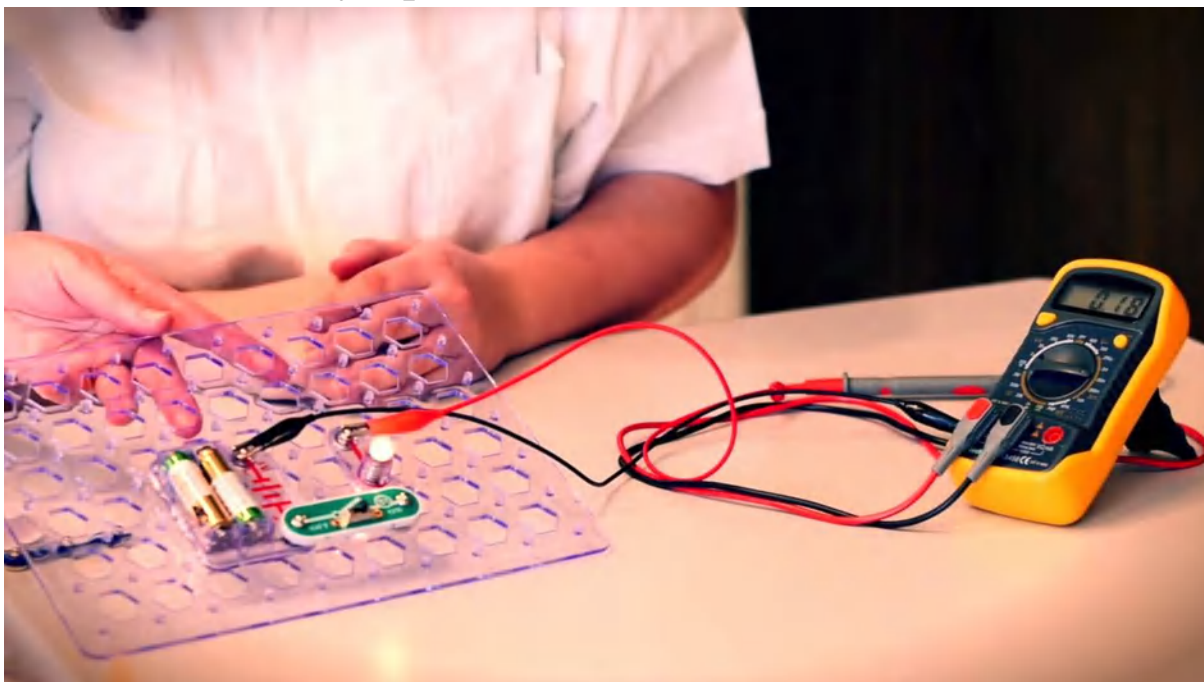
Duquenoisova-Levineova zkouška listů a zbytků cigaret ze Šibeničního lesa prokázala přítomnost indického konopí (Cannabis sativa). Gordon Ingleby tu rostlinu pěstuje – a kouří. Zaslouchla jsem jeho poznámku, že „s tím končí“. Co měl na mysli? Kdo jsou ti „ostatní“, co o nich Rupert mluvil? „Kdo je „mrtvá žena“? Mohla by to být paní Inglebyová? Ať už se děje v Holubím domě cokoli, Rupert Porson s tím nějak souvisí.¹⁴⁸

A potom tady byl Gordon Ingleby. Gordon, ten světec v plátěném oblečení, který pro nebožáky v bolestech dělal to, k čemu nebyl žádný lékař ochotný; Gordon nosící úrodu na trh; Gordon otec mrtvého dítěte v lesích.¹⁴⁹

¹⁴⁸ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 96-97. ISBN 978-80-242-4228-6.

¹⁴⁹ BRADLEY, Alan. *Vražda není hra: případ Flavie de Luce*. Praha: Knižní klub, 2013, s. 231. ISBN 978-80-242-4228-6.

Příloha 9: Obrázky k pracovnímu listu č. 4

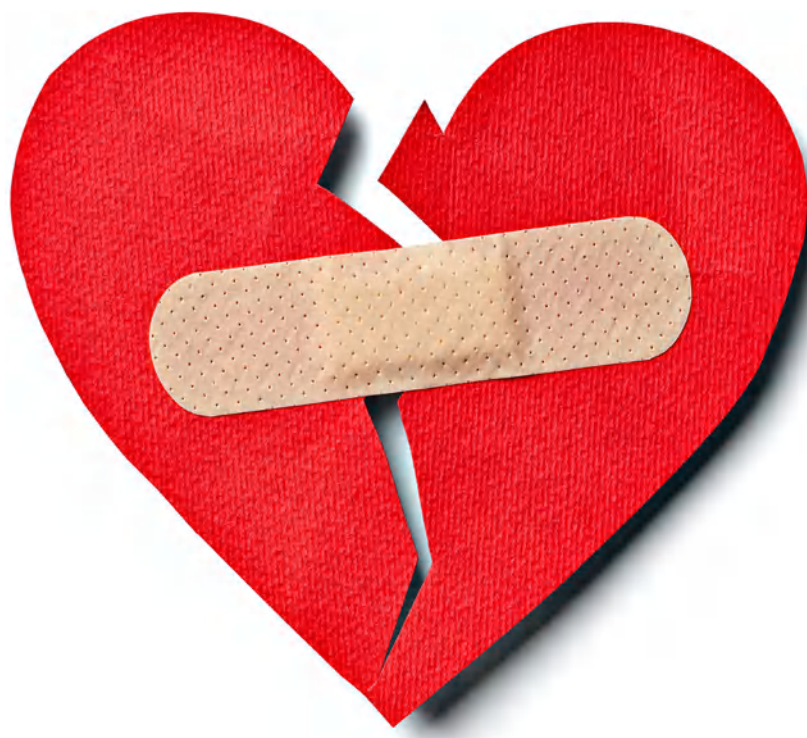
Obrázek 9 Elektřina

Obrázek 10 Loutka

Obrázek 11 Jevišťe

Obrázek 12 Zlomené srdce

Obrázek 13 Cyklistická svorka

Příloha 10: Pracovní list č. 5

Nancy Springerová – Enola Holmesová

Čas: 135 minut (lze rozdělit do tří samostatných hodin)

Plán lekce:

1. hodina

5 minut

1. Aktivity před čtením: rozhovor – *Máte rádi rébusy nebo hádanky? Proč ano/ne? Jaké druhy znáte?*
2. Úkol č. 1: Žáci se podívají na obálku knihy a napíší co nejvíce informací, které mohou z obálky a názvu odhadnout. Můžeme je podnítit k tomu, aby se zaměřili na postavy, zápletku, prostředí nebo cokoli dalšího, co jim vyvstane na mysl.

15 minut

3. Úkol 2: Žáci si přečtou *Text 1* a mají za úkol odpovědět na otázky, které jsou zakomponovány přímo do ukázky. Sdílíme se třídou.

5 minut

4. Úkol 3: Žáci mají za úkol rozluštit šifru, kterou Enola zanechala matka. Řešení: ENOLO HLEDEJ U MĚ V CHRYZANTÉMÁCH (přečteme text pozpátku, rozdělíme na slova, jednotlivá slova taky přečteme pozpátku).

5 minut

5. Úkol 4: Žáci se pokusí vysvětlit, co je to květomluva. Sdílíme. Pokud nikdo nezná odpověď, vysvětlíme: Je to komunikace pomocí květin. Některé květiny mají svůj význam, dnes už se tak často květomluva nepoužívá, ale i tak pořád některé květiny nebo jejich počet něco znamenají. Víte, co znamená červená růže? (láska) Kolik květin se dává na pohřbu? (sudý počet) Kolik k narozeninám? (lichý počet, často 3)
6. Pro lepší objasnění můžeme přečíst úryvek z knihy:
*„, Darujeme-li chryzantémy, vyjadřujeme blízký vztah k rodinnému příslušníkovi a naznačujeme vřelý cit. ‘
Vřelý cit je lepší než nic.
Pro zajímavost jsem si vyhledala i hrachor.
,Sbohem a děkuji za krásný čas. Kytice darovaná při odjezdu.‘
Odjezd.
Dál jsem si našla i bodlák.
,Vzdor.‘
Trpce jsem se ušklíbla.
Tak. Máma mi přece jen nechala vzkaz. Odjezd a vzdor v japonské váze.“¹⁵⁰*

5 minut

7. Úkol 5: Žáci se zamyslí, jakou spojitost mohou mít dárky, které Enola obdržela a matčino zmizení. Sdílíme.

5-10 minut

8. Úkol 6: Žáci mají za úkol vymyslet rostlinu, dát jí název a určit, jaký význam v květomluvě má. Sdílíme se třídou. Můžeme se zeptat, komu by takovou rostlinu dali.

2. hodina

3-5 minut

1. Před čtením: rozhovor o Sherlockovi Holmesovi. Návrh otázek: *Víte, kterou knihou/postavou se autorka nechala inspirovat? Kdy bylo původní dílo napsáno? Kolik let je asi rozdíl mezi těmito dvěma autory? Kdybyste byli v kůži původního autora, byli byste rádi, že se někdo inspiruje vašimi hrdiny nebo ne? Proč?*

10-15 minut

2. Úkol 7: Žáci si přečtou *Text 2* a mají za úkol odpovědět na otázky, které jsou zakomponovány přímo do ukázky. Sdílíme se třídou.

5-10 minut

3. Úkol 8: Žáci usuzují, jak se cítila hrdinka v *Textu 2*. Můžeme žáky vyzvat, aby upřesnili nebo zdůvodnili, proč si to myslí.
4. Úkol 9: Žáci se pokusí odhalit, jaké další myšlenky si čtenář může „přečíst“ mezi řádky. Můžeme napovědět, že se nejedná jen o samotný příběh, ale hlavně o chování Enolina bratra. Žáci nejprve pracují samostatně, potom sdílejí ve dvojici a později i se třídou.

10 minut

5. Úkol 10: Žáci mají za úkol porovnat, jaké postavení měly ženy ve společnosti v 19. století a dnes. Mohou využít text, ale i vlastní znalosti. Sdílíme se třídou, můžeme rozvést diskuzi. V případě zájmu se můžeme věnovat i dalším otázkám: *Jakým způsobem lze dnes s nerovnoprávností bojovat? Kdybyste žili v 19. století, jak byste se na tuto problematiku dívali?*

5 minut

6. Úkol 11: Žáci mají napsat několik vět o tom, jak by se zachovali, kdyby byli v kůži Enoly. Sdílíme se třídou.

5-10 minut (podle zbývajících času)

7. Úkol 12: Žáci pracují ve dvojici a napíší krátký šifrovaný vzkaz pro Enolu. Jednou větou vyjádří radu nebo povzbuzení. Text potom zašifrují (může jít o různé přesmyčky, obrázky a symboly apod., fantazii se meze nekladou). Potom svůj vzkaz předají jiné dvojici, která se jej pokusí dešifrovat. Sdílíme se třídou.

3. hodina

10-15 minut

1. Aktivita před čtením: Žáci přemýšlí o problematice morálních dilemat. Úkol 13: Žáci se pokusí pojem vysvětlit. Sdílíme se třídou.
2. Úkol č. 14: Žáci popíší situaci, ve které oni nebo hrdinové z knihy či filmu řeší morální dilema. Sdílíme nejprve ve dvojici, potom se třídou.

15-20 minut

3. Úkol č. 15: Žáci si přečtou *Text 3* a mají za úkol odpovědět na otázky, které jsou zakomponovány přímo do ukázky. Sdílíme se třídou.

10-15 minut

4. Úkol 16: Žáci v čtyřsměrce najdou 8 klíčových slov a ke každému napíší, jak podle nich souvisí s knihou Enola Holmesová – Případ pohřešovaného markýze.
Klíč: emancipace, dar, dilema, šifra, útěk, vzdor, detektiv, květina
5. Úkol 17: Žáci se pokusí najít další slova, která knihu vystihují. Při sdílení se třídou výběr objasní.

3 minuty

6. Úkol č. 18: Na závěr žáci zhodnotí, jak jim návodné otázky a usuzování v průběhu čtení pomohly při porozumění textu.
7. Závěrečný rozhovor: *Koho kniha zaujala a chtěl by si ji přečíst? Koho nezaujala a proč?*

Příloha 11: Pracovní list č. 5 Nancy Springerová – Enola Holmesová

1. Co o knize můžeš usoudit z obálky a názvu?

2. Přečti si *Text 1* a splň úkoly v textu.

3. Matka zanechala Enole následující zašifrovaný vzkaz. Dokážeš jej rozluštit?

OLON EJED ELHU EMVH CAME TNAZ YRHC

Obrázek 14 Obálka knihy Enola Holmesová

4. Co je to květomluva? Pokud nevíš, zkus význam odhadnout.

5. Jak spolu mohou souviset dárky, které matka Enole dala k narozeninám?

6. Právě jsi objevil/a nový druh rostliny. Nakresli ji, dej jí název a urči, jaký význam v květomluvě má.

7. Přečti si *Text 2* a splň úkoly v textu.

8. Jaké pocity asi zažívala Enola v *Textu 2*?

9. Jaké sdělení nám autorka „zašifrovala“ mezi řádky? Na co chtěla upozornit?

10. Porovnej:

Jaké měly kdysi ženy postavení ve společnosti? (Využij informace z ukázek i tvé znalosti).	Existuje i dnes nějaká nerovnost mezi muži a ženami? (U nás i ve světě.)

11. Co bys dělal/a ty v kůži Enoly?

12. Pracujte ve dvojici. Jakou radu/povzbuzení byste Enole dali? Napište jednou větou, kterou potom zašifrujete. Fantazii se meze nekladou, jen musí být šifra odhalitelná.

13. Pokus se vlastními slovy vysvětlit, co je to „dilema“.

14. Musel/a jsi někdy řešit nějaké dilema? Jaké? (Pokud ne, vzpomeň si na hrdinu z knihy nebo filmu, který morální dilema řešil. Popiš, jak se dilematem vyrovnal.)

15. Přečti si *Text 3* a splň úkoly v textu.

16. Najdi v čtyřsměrce 8 klíčových slov. Jak tato slova souvisí s knihou?

1.

A	V	I	T	K	E	T	E	D	O
C	O	E	V	Z	M	M	T	K	U
G	D	A	R	S	A	L	B	V	K
O	I	K	E	T	N	O	F	Ě	L
T	L	S	I	P	C	M	H	T	C
J	E	A	R	F	I	Š	S	I	R
L	M	V	U	Y	P	L	E	N	O
I	A	Z	U	E	A	R	O	A	D
P	R	D	H	T	C	N	M	U	Z
Y	K	Ě	T	Ú	E	A	Z	P	V

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

17. Napadají tě další slova, která knihu vystihují?

18. Myslíš si, že přemýšlení nad otázkami při čtení ovlivnilo tvé lepší porozumění textu?
Zaznač na škále, jak moc.

0 % _____ 50 % _____ 100 %

Text 1

KAPITOLA PRVNÍ

Vážně bych moc ráda věděla, proč mi máma dala jméno Enola, které se pozpátku čte „alone“ – sama. Máma měla, nebo snad pořád ještě má ráda rébusy a hádanky a tímhle jménem určitě chtěla něco sdělit -

Zamysli se: *co tímto jménem podle tebe mohla matka Enole sdělit?*

- možná mi chtěla dát něco do vínku nebo mi trochu neohrabaně požehnat a naznačit své budoucí plány, i když otec byl tou dobou ještě naživu.

Ať tak či onak, celé dětství mi skoro každý den říkala: „Však ty to nějak zvládneš sama, Enolo.“ Těmito slovy se se mnou většinou loučila, myšlenkami kdovíkde, když odcházela se skicákem, štětci a akvarelovými barvami na toulky přírodou. A takhle, dočista samotnou, mě taky zanechala tehdy v červenci, v den mých čtrnáctých narozenin, když se večer nevrátila domů do našeho sídla Ferndell.

Zamysli se: *proč se podle tebe Enolina matka nevrátila domů na oslavu dcery?*

Ale oslava narozenin se konala, slavila jsem s komorníkem Lanem a jeho ženou, naší kuchařkou, a proto mě nejdřív mámina nepřítomnost nijak netrápila. I když jsme k sobě měly s mamkou dost blízko, málokdy jsme se jedna druhé pletly do soukromých věcí. Pomyslela jsem si, že ji asi zdrželo něco naléhavého, hlavně proto, že už předem poprosila paní Laneovou, aby mi při odpoledním čaji předala několik balíčků.

Zamysli se: *v jaké době a prostředí se bude kniha odehrávat? Proč si to myslíš (podtrhni)?*

Od mámy jsem k narozeninám dostala:

sadu na kreslení: papír, sadu tužek a perořízek, abych si je mohla ořezávat, gumy na vymazávání, to všechno úhledně srovnané v dřevěném kuffíku, který se dal rozložit jako stojan,

tlustou knihu nazvanou *Květomluva, jakož i rukověť k symbolistice vějířů, kapesníčků, pečetního vosku či poštovních známek,*
a mnohem tenčí sešitek s rébusy.¹⁵¹

Zamysli se: *co si myslíš o dárcích pro Enolu?*

¹⁵¹ SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ pohřešovaného markýze*. Praha: Fragment, 2020, s. 12-13. ISBN 978-80-253-4934-2.

Text 2

„Tvá matka nesplnila povinnost, kterou vůči tobě měla.“ Jeho tón byl ostřejší než ten nůž. „Chceš skončit jako nějaký neotesanec bez řádného vzdělání a slušného vychování a společenské úrovně? Nezapadneš do slušné společnosti a tvé vyhlídky na manželství...“

„Jsou stejně dost mizerné,“ skočila jsem mu do řeči, „protože vypadám jako Sherlock.“

Myslím, že ho má upřímnost ohromila. „Mé drahé dítě,“ pronesl měkce, „to se změní nebo s tím něco uděláme my.“ Takže budu muset nekonečné hodiny sedět s knihou na hlavě a hrát na piano, napadlo mě. Celé dny se trápit v korzetu, s vycpávkami pod šaty a přičesky, i když nahlas to ještě nevyslovil. „Pocházíš z dobré rodiny a s trochou náležitě péče nám určitě neuděláš ostudu.“

Odpověděla jsem: „Vždycky jsem byla ostudou naší rodiny a vždycky budu. Opravdu se nechci nechat otesávat v ústavu pro mladé dámy.“

Zamysli se: proč si Enola může myslet, že je ostudou rodiny? Myslíš, že je to pravda?

„Ale ano.“

Upřeně jsme na sebe hleděli v matném světle svíček a už jsme ani trochu nepředstírali, že večeříme. Jsem si jistá, že stejně jako já moc dobře věděl, že Laneovi poslouchají na chodbě za dveřmi, ale aspoň mně to bylo úplně fuk.

Zvýšila jsem hlas: „Ne. Když jinak nedáš, sežeň mi guvernanku, ale já do žádné takzvané internátní školy nepůjdu. K tomu mě nemůžeš donutit.“

Promluvil sice tiše, ale rozhodně: „Ale ano, můžu a donutím.“

„Jak asi? Uvážeš mě na řetěz a odtáhneš mě tam násilím?“

Obrátil oči k nebi. „Stejná jako její matka,“ sdělil stropu a pak se na mě podíval s tak nekonečnou trpělivostí mučedníka, až jsem ztuhla. Sladkým tónem mi oznámil: „Enolo, podle zákona jste ty i tvá matka zcela v mé moci. Budu-li chtít, můžu tě zamknout v pokoji, dokud nedostaneš rozum, nebo učinit jakákoli jiná opatření, abych dosáhl kýženého cíle. Navíc za tebe jako tvůj starší bratr nesu jistou morální zodpovědnost a je zcela jasné, že jsi příliš dlouho měla povolené otěže. Možná jsem přišel právě včas, abych ti zabránil promarnit celý život. Ty mě zkrátka poslechneš.“

Zamysli se: souhlasíš s tím, co říká Enolin bratr? Proč ano/ne?

V tu chvíli jsem přesně pochopila, jak bylo mámě v těch dnech po smrti mého otce. A proč se bratry nepokusila navštívit v Londýně ani je nepozvala na ferndellské panství.¹⁵²

Zamysli se: proč Enolina matka už nevidá své syny?

¹⁵² SPRINGER, Nancy. *Enola Holmesová: Případ pohřešovaného markýze*. Praha: Fragment, 2020, s. 59-60. ISBN 978-80-253-4934-2.

Text 3

Máma mi tajně věnovala docela velkou částku.

Kterou určitě získala od Mycrofta.

A to nepoctivě.

Je správné, abych si ji nechala?

Zamysli se: je správné, aby si Enola peníze nechala?

Ty peníze Mycroft nevydělal. Spíš, jestli jsem tomu dobře porozuměla, mu náležely proto, že byl otcův prvorozený syn.

Bylo to šlechtické dědictví. Celá staletí shromažďované příjmy z nájmu, které se každým rokem rozrůstaly. Ale odkud pocházely? Z panství Fendell a jeho pozemků.

Ve skutečnosti ty peníze, stejně jako třeba lustry, opravdu patřily k panství.

Které bylo nebo mělo být mámino.

Podle zákona nenáležely ty peníze ani mně, ani mámě. Ale z morálního hlediska... Máma mi mnohokrát vysvětlovala, proč jsou zákony nespravedlivé. Třeba když žena pracuje, napíše nějakou knihu, kterou vydají, tak má všechny vydělané peníze dostat její manžel. Není to nesmyslné?

Nebylo by taky úplně nesmyslné, abych tu stolibrovou bankovku vracela Mycroftovi jen proto, že se narodil jako první?

Ať zákony táhnou k šípku, pomyslela jsem si s uspokojením. Z morálního hlediska jsou ty peníze moje. Máma se musela hodně snažit a taky něco obětovat, než se jí je podařilo shromáždit. A pak mi je strčila pod rukou.

Zamysli se: změnil se teď nějak tvůj názor? Je správné, aby si peníze nechala? Můžeš napsat seznam pro a proti.

Kolik peněz tu asi ještě může být? Máma pro mě vymyslela spoustu rébusů.

A co si přála, abych s nimi udělala?

Odpověď na tuhle otázku jsem díky jejímu příkladu začínala už matně tušit. ¹⁵³

Zamysli se: jak podle tebe bude příběh pokračovat?

Příloha 12: Metodický list č. 6

Maureen Johnsonová – Křiváci

Čas: 90 minut

Plán lekce:

10 minut

1. Úkol č. 1: Žáci mají za úkol zamyslet se nad tím, jaké vlastnosti, znalosti a dovednosti by měl mít dobrý detektiv. Své nápady zapíší do myšlenkové mapy, na které pracují nejprve samostatně, až jim dojdou nápady, tak ve dvojici. Sdílíme s celou třídou.
2. Na myšlenkovou mapu navážeme rozhovorem: *Jak se člověk stane detektivem? Co pro to musí udělat? Jak by vás předměty ve škole mohly připravit na práci detektiva?*

25 minut

3. Úkol č. 2: Uvedeme žáky do situace. Ukázka bude pojednávat o hlavní hrdince knihy Křiváci Stevie, která se dostala na Ellinghamovu akademii. Žáci si přečtou *Text 1* a při čtení využijí metodu podvojného deníku. Mají za úkol vypisovat si části textu, které je jakýmkoliv způsobem zaujmou nebo v nich vyvolají otázky. K citacím si připišou vlastní komentář. Komentáře sdílíme nejprve ve dvojici, dobrovolníci s celou třídou.

10-15 minut

4. Úkol č. 3: Rychle ověříme porozumění textu. Žáci krátce vystihnou postavy, které se v ukázce objevily.
5. Úkol č. 4: Žáci budou předvídat, co se v knize dále bude odehrávat. Upozorníme je na to, ať využijí vodítka v textu a vlastní zkušenost. Sdílíme se třídou a žádáme zdůvodnění odpovědí.
6. Úkol č. 5: Žáci zhodnotí, jestli podle nich bude ze Stevie dobrá detektivka. Svě odpovědi zdůvodní. Poté mají za úkol zjistit, jestli má Stevie některé vlastnosti/znalosti/dovednosti, které uvedli v úkolu č. 1.

10 minut

7. Úkol č. 6: Žáci si přečtou *Text 2* a následně mají 3 minuty na to, aby volným psaním vyjádřili své detailnější představy o Ellinghamově akademii. Můžeme zopakovat princip volného psaní. Podle potřeby můžeme žákům napovědět: *Představte si, že jste se zrovna ocitli v kůži hlavní hrdinky. Co vidíte? Slyšíte? Cítíte? Jak škola vypadá? Co a jak se v ní učí? Kde bydlí studenti? Jaké ve škole panují vztahy? Jaká je ve škole atmosféra?*
8. Žáci mohou porovnat své představy s představami ostatních. Krátký rozhovor: *Chtěli byste do takové školy chodit? Proč ano / ne?*

10 minut

9. Rozhovor: *Co znamená panická ataka? Víte někdo, jak taková panická ataka může vypadat?*
10. Přečteme žákům ukázkou:

A pak to přišlo.

Panické ataky jsou pěkné potvory. Nejdřív přišla rychlost. Pak se jí stáhlo hrdlo, zamotala hlava, následoval prudký nával zmatku. Pak podivný závan větru, který jí vstoupil do hlavy, všechno uvnitř překotil a proměnil svět kolem

ni v parodii na realitu. Všechny cesty byly zablokované. Každá možnost znamenala zkázu. Nic nedávalo smysl. Měla pocit, že ji někdo drží kolem krku. Stevie ztěžka polkla, aby si dokázala, že o tuhle schopnost nepřišla, že dýchací cesty má pořád průchozí.

„Všechno je v pohodě,“ ujišťovala sama sebe. „Nádech dva tři...“

Jenže nádech dva tři nepomáhal, protože vesmír se smrskával v jeden bod. Uvítala by, kdyby teď omdlela, až na to, že v ní zuřil panický strach z toho, že tenhle nesmyslný kolotoč neskončí, ani když bude v bezvědomí.

Říká se, že deprese lže. Úzkost je zase veskrze pitomá. Nedokáže poznat rozdíl mezi věcmi, které jsou opravdu děsivé (jako například být pohřbený zaživa) a věcmi, jež děsivé vůbec nejsou (ležet v posteli pod peřinou). Na obojí reaguje stejně. Zastav. Běž. Nahoru. Dolů. Úzkost tyhle věci nerozlišuje. Závěsy křičí boj se a stejně tak podlaha. Boj se křičí tma, a kdyby teď Stevie rozsvítla, nejspíš by boj se křičelo i světlo. Stejně rozsvítla. Z nástěnky na ni vyčítavě hleděly tváře zavražděných Ellinghamových. Stevie přeběhla ke komodě a roztřesenýma rukama otevřela zásuvku. Vzala si jeden lorazepam pak rychle přešla k nočnímu stolku a spláchla ho lokem vody z lahve vedle postele.

Chvilí potrvá, než lék zabere, a vesmír jí pořád vyl v uších.

Potřebuje pomoc.

Vyklouzla na chodbu a při tom vrazila do rámu dveří. Vykročila k Janelliným dveřím a zaklepala. Po chvíli se ozvalo rozespalé: „Ano?“

Stevie zabrala za kliku a zjistila, že dveře nejsou zamčené. Byla příliš rozhozená na to, aby se cítila trapně nebo provinile, že kamarádku probudila.¹⁵⁴

11. Úkol č. 7: Na základě *Textu 1* a přečtené ukázky žáci do prvního sloupce tabulky vypíšou alespoň 3 způsoby, které Stevie pomáhají vyrovnat se s panickými atakami. *Proč ji pomáhá zrovna studování zločinů?* Můžeme vyzvat žáky, aby odpověď našli přímo v textu. („Tyhle věci byly potravou pro její mozek, a když se její mysl zabývala záhadami, neměla čas panikařit.“¹⁵⁵) Dále se žáci zamyslí a napíší do tabulky, co jim osobně pomáhá při zvládnutí stresu, strachu nebo úzkosti, co by mohlo pomáhat jiným lidem a jak by oni sami pomohli ostatním v této situaci. Sdílíme se třídou.

5-10 minut

12. Úkol č. 8: Žáci se zamyslí nad přečtenými ukázkami komplexně, můžeme je vyzvat k tomu, aby si přečetli své vypracované úkoly a potom zhodnotili, jak se jim oblasti zmíněné v tabulce líbily. Každé oblasti přidělí 0-5 hvězdiček (5 = nejlepší hodnocení). Potom jednotlivé hvězdy sečtou a udělí ukázce, potažmo knize, celkový počet bodů. Můžeme udělat anketu, žáci se hlásí v určitém rozmezí udělených hvězdiček. Žáci mohou okomentovat, proč udělili daný počet hvězdiček.

¹⁵⁴ JOHNSON, Maureen. *Křiváci*. Praha: CoBoo, 2019, s. 153. ISBN 978-80-7544-840-8.

¹⁵⁵ Tamtéž.

15-20 minut, popř. jako DÚ

13. Úkol č. 9: Na závěr/jako domácí úkol mají žáci za úkol napsat autorce knihy krátký dopis. V dopise zhodnotí potenciál knihy a uvedou alespoň 3 důvody, proč by je kniha mohla obohatit či nikoliv. Dále mohou připsat i jakékoliv další postřehy podle vlastního uvážení. Podle času sdílíme, nebo ohodnotíme jako domácí úkol. Pokud se chceme hlouběji věnovat předchozím aktivitám, můžeme tento čas ušetřit a zadat psaní dopisu jako domácí úkol.

Příloha 13: Pracovní list č. 6
Maureen Johnsonová – Křiváci

1. Jaké vlastnosti, znalosti a dovednosti musí mít dobrý detektiv? Vytvoř myšlenkovou mapu.

2. **Podvojný deník: Přečti si *Text 1* a vypiš si části textu, které tě zaujmou nebo v tobě vyvolávají otázky. Citaci okomentuj.**

CITACE	KOMENTÁŘ

3. Kdo jsou...

Stevie Bellová? _____

Albert Ellingham? _____

Křiváci? _____

4. Co se podle tebe bude v knize dále odehrávat?

**5. Zhodnoť, jestli podle tebe bude ze Stevie dobrá detektivka? Proč ANO x NE?
Má některé z vlastností / znalostí / dovedností, které jsi uvedl/a v úkolu č. 1?**

6. Jak si představuješ Ellinghamovu akademii? Použij metodu volného psaní, na které budeš mít 3 minuty.

7. Doplň tabulku:

Co pomáhalo Stevie při zvládnání panické ataky? Napiš alespoň 3 body.	Co pomáhá mně nebo ostatním lidem při stresu / strachu / úzkosti?	Jak bych pomohl/a blízkému člověku, který zažívá stres / strach / úzkost?

8. V této lekci jsme se zabývali hlavní postavou, zápletkou, prostředím a vedlejším tématem (panická ataka). **Zhodnot', jak moc pro tebe byly tyto součásti knihy zajímavé.** Na závěr ohodnot', jestli ti vyhovoval autorčin styl psaní:

Postava	☆	☆	☆	☆	☆
Prostředí	☆	☆	☆	☆	☆
Zápletka	☆	☆	☆	☆	☆
Vedlejší téma	☆	☆	☆	☆	☆
Styl psaní	☆	☆	☆	☆	☆

Celkem kniha obdržela _____ ☆ z 25.

9. **Projdi si znovu celý pracovní list. Napiš autorce této knihy dopis.** Dopis bude obsahovat minimálně tři důvody, proč by pro tebe čtení této knihy bylo nebo nebylo přínosné a jakékoliv další informace, otázky, pochvaly, doporučení... které si přeješ přidat.

Text 1

V noci vždy vyplouvaly na povrch strachy a starosti. Bylo těžké je přetrpět.

Byly tři ráno a Stevie nemohla zamhouřit oka. Jestli bude mít panickou ataku, nejspíš přijde ještě teď v noci. Nová škola, nový začátek, noví přátelé, nový domov v horách, fakt, že ještě nikdy neodjela od rodičů na víc než pár dní. Noc přinesla chladnější vzduch, i tak ale bylo v pokoji poněkud dusno. Když Stevie otevřela okno, nějaká obrovská můra si to vyložila jako pozvánku k návštěvě. Neohrabaně vyrazila přímo ke stropnímu světlu a hlasitě do něj narazila.

„Vím, jak se cítíš,“ pronesla Stevie.

První panickou ataku dostala, když jí bylo dvanáct. Nikdo nevěděl proč. Rodiče se jí snažili pomoci, ale pořádně nechápali, co se Stevie přihodilo. Léky její problémy zčásti vyřešily, skutečné pomoci se jí ale dostalo až od školní poradkyně a po přelouskání víceméně celého internetu.

Už rok a tři měsíce dostávala Stevie záchvaty paniky jen výjimečně a dobrého půl roku uběhlo od chvíle, kdy prodělala poslední velkou ataku. Noci jí ale pořád dělaly starosti. Vždycky před spaním nervózně popocházela po pokoji, vrhala pohledy na postel a přemítala, jestli ji čeká jedna z nocí, kdy jí bude budit srdce bušící tak zběsile jako auto řítící se bez řidiče s prknem zaseklým na plynu.

Posadila se před okno na podlahu, zavřela oči a nechala vánek, aby ji šimral na zátylku. Nádech. Výdech. Počítej. Jedna. Nádech. Výdech. Dva. Nech myšlenky plynout.

Nechystala ses říct tohle, že ne?

Nech to být.

Vždycky se můžeš vrátit domů.

Vážně, nech to plavat. Jako Elsa z Ledového království.

Jsi ještě víc v háji než já.

Otevřela oči a zabloudila pohledem k psacímu stolu. Mohla by do sebe lupnout jeden lorazepam a vyřadit se z provozu, ale to by pak zítra byla naprosto nepoužitelná.

Ne. Zvládne to. Všechno bude v pohodě.

A tak se obrátila ke svému druhému léku – záhadám. Stevie je milovala už od malička. Když přišly ataky, zjistila, že záhady jsou její spása. Když byla v noci vzhůru, měla po ruce mysteriózní romány, knihy o skutečných vraždách, seriály, podcasty. Většinu lidí by asi neuklidnilo čtení o házení lidí do kyseliny, vraždkyni Lizzie Bordenové nebo prvním americkém sériovém vrahovi H. H. Holmesovi, o vraždách na dálnici, tichém sousedovi s temným tajemstvím, tělech ve zdech a latentních otiscích prstů, o třinácti hostech u večeře, z nichž nemůžou přežít všichni... Tyhle věci byly potravou pro její mozek, a když se její mysl zabývala záhadami, neměla čas panikařit.

A tak se ze Stevie stala odbornice na záhady. Mezi hodinami ve škole poslouchala přednášky o skutečných zločinech, v čemž pokračovala i v místní kavárně, když sypala kávová zrna do nádob. Nemohla se jich nabažit. Přidala se k internetové komunitě Websleths zabývající se pohřešovanými osobami. Tam našla lidi, jako byla ona sama, lidi, co trávili volný čas hltáním odložených případů. Právě tam narazila na případ Ellinghamových, který ji okamžitě pohltil.

Ano, myšlenka, že by případ vyřešila, zněla nepravděpodobně. Pořád byla jen šestnáctiletá školačka z Pittsburgu. Tenhle případ byl starý několik desítek let. Snažili se ho rozlousknout snad úplně všichni. Nedokázala to F.B.I. Nezvládly to ani zástupy vážených (více či méně) vyšetřovatelů. Zabývali se tím tisíce lidí. Samotný Ellingham, génius a boháč v jedné osobě, se snažil zjistit, co se stalo, a pátrání ho přivedlo do hrobu.

Případ Ellinghamových nejde vyřešit jen tak.

Stevie hypnotizovala stěny se silnými vrstvami malby a potenciálními tajemstvími.

Nebyla v háji. Je Stevie Bellová a dostala se na Ellingham vlastním přičiněním. Nestávalo se, že by přijímali studenty omylem.

Ledaže by to *vážně* byl omyl.

Co když se stala chyba? Co když udělali první chybu v dějinách akademie? Proč jí to udělali?

Ne ne ne ne.

Stevie si pustila do uší podcast, přesunula se po zemi a otevřela zalepenou krabici. Vytáhla několik tlustých desek napěchovaných dokonale seřazenými fotokopiemi dokumentů, roli pevné lepicí pásky a pár kvalitních nůžek. Jakmile krabici vyprázdlila, jala se ji rozebírat na menší části a zastříhávat okraje, aby byly obdélníky hezky souměrné. Pracovala svižným tempem a pozornost dělila mezi podcast a svůj úkol

V policejních procedurálních dramatech vždycky mívali nástěnku – místo, kam připínali fotky obětí a podezřelých, mapy a diagramy. Vizuelní berličky, když jste potřebovali vidět celý případ komplexně. Tahle krabice jí poslouží jako nástěnka.

Úplně nahoru umístila tři fotografie – Iris Ellinghamové, Alice Ellinghamové a Dottie Epsteinové. O kus níž připevnila půdorys hlavní budovy v době únosu. Její detektivní nástěnka pomalu dostávala konkrétní rysy.

Doprostřed desky Stevie umístila nejproslulejší důkaz, ten, o němž lidé vedli nekonečné debaty: dopis od Křiváků:

Hleď, hádanka! Čas se bavit!
Provazem, nebo kulkou budeme slavit?
Ostří nožů blýská se krásně,
jed je pomalý, kde to vážně?
Plamen je sváteční, tonutí dlouhé,
řešením je pověšení pouhé.
Rozšklebená lebka, ošklivý pád,
náraz auta do zdi má dobrý spád.
Bombová symfonie lahodí v uších,
skvělý způsob, jak nadělat paseku v duších.
Co si vybereme? Sami nevíme.
Tak jako tak vás lapíme.
Ha ha.
Vaši Křiváci

Originální dopis se ztratil v průběhu vyšetřování, takže nebylo možné z něj sejmout otisky prstů. Dochovala se jen jeho fotografie – chladné a úděsné sdělení, jež bylo doručeno do domu Ellinghamových pouhý týden před únosem. Skládalo se ze slov vystřižených z magazínů a novin, husí kůži nahánějící, ovšem tradiční způsob, jak zakrýt rukopis.

Jeden z nejzajímavějších aspektů případu Ellinghamových, k němuž se pokaždé vracela – tohle podivné anonymní prohlášení, které se dalo přeložit jako: „Jsme zvrácení. Máme v plánu někomu ublížit. Chceme vyvolat strach. Jsme nůž. Jsme Křiváci.“

Skoro jako trol, a hodně důmyslný, jelikož ve třicátých letech dvacátého století bylo nepředstavitelně obtížnější dostat se pod kůži celebritě. Museli si obstarat magazíny a

noviny, najít potřebná slova, opatrně je vystříhnout a se zvrácenou přesností je přilepit na papír. Ten pak poslat poštou s tím, že se nikdy nedozví, jakou odezvu vyvolá.

Proč jste svůj útok oznamovali, Křiváci? Proč jste posílali výstrahu? [...]

Křiváci se vznášeli nad případem jako nějací zlí démoni.

Následující hodinu strávila Stevie vylepováním fotek a přerovnáváním složek. Měla k dispozici půdorysy pater, kopie výslechů, policejní zprávy. Ke všemu se dostala jen díky vstřícné knihovnici a pomoci dalších členů komunity Websleuths. Než celou hromadu materiálů vytiskla, spotřebovala dva tonery do tiskárny a celou krabici papíru koupenou pro předvolební kampaň Edwarda Kinga (což bylo super). A že toho všeho bylo – dokumenty vážily několik kilo. Stevie ráda brala složky a svazky papírů do ruky, listovala jimi pořád dokola, až si v hlavě vytvořila vlastní kartotéku. Na Ellingham přišli určitě i další lidé, co se o případ zajímali. Někteří tu studovali ještě před vynálezem internetu, takže neměli přístup ke všemu jako Stevie. A ostatní...

Ne. Nikdo nebyl stejně zapálený. Poznáte, když jste největší fanoušek – ten, kdo zná text slovo od slova, předvídá pauzy a nádechy. Víte, že jste *ten, kdo to chápe*.

Když Stevie dokončila svoji nástěnku a seřadila všechny dokumenty na stole i v knihovničce, začínalo svítat. Přešla k oknu a nechala se přivítat lehkým nasládlým vánkem nastupujícího přívětivého rána. Zavřela oči a zhluboka se nadechla.

Zásadním okamžikem v detektivce je chvíle, kdy se na scéně ukáže vyšetřovatel. Akce se přesune do Sherlockova obývacího pokoje. Drobný Belgičan s navoskovaným knírem se zjeví v lobby noblesního hotelu. Křehká stařenka s kabelkou plnou pletení dorazí na návštěvu k neteři zrovna ve chvíli, kdy po vesnici začnou kolovat anonymní dopisy. Soukromý detektiv se vrátí do kanceláře po prohýřené noci a najde ženu s cigaretou a fascinátorem. V tu chvíli se věci dají do pohybu.

A na ellinghamské scéně se právě jeden takový detektiv objevil.¹⁵⁶

Text 2

První věc, které si Stevie všimla, byl oválný pás zeleně s fontánou uprostřed. Z výšky jim kynula socha Neptuna obklopená stříkající vodou. Trávník lemoval hustý pás stromů. Z mezer nesměle vykukovaly náznaky budov, záblesky cihel, kamení a skla. Na samém vrcholu travnaté plochy trůnilo hostitelovo přepychové sídlo – hlavní budova, honosná gotická usedlost s desítkami vysokých vitrážových oken, čtyřmi oblouky nad vchodem a členitou střechou s mnoha věžičkami.

Stevie na chvíli oněměla. Viděla snad stovky fotografií sídla Ellinghamových. Znala všechny mapy, úhly a výhledy. Ale teď, když stála na rozlehlém trávníku panství, vdechovala čerstvý vánek a poslouchala šumění Neptunovy fontány, když cítila na tváři slunce – dočista se jí zamotala hlava.¹⁵⁷

¹⁵⁶ JOHNSON, Maureen. *Křiváci*. Praha: Coobook, 2019, s. 94-98. ISBN 978-80-7544-840-8.

¹⁵⁷ JOHNSON, Maureen. *Křiváci*. Praha: Coobook, 2019, s. 27. ISBN 978-80-7544-840-8.

Anotace

Jméno a příjmení:	Terezie Lišková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Rozvoj čtenářství žáků na 2. st. ZŠ prostřednictvím detektivního žánru v současné literatuře pro děti a mládež
Název v angličtině:	Developing Reading Skills of Secondary School Children through Contemporary Children and Juvenile Detective Fiction
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na didaktické využití současných detektivek pro děti a mládež v literární výchově na 2. stupni ZŠ. Teoretická část obsahuje charakteristiku a popis vývoje detektivky pro děti a mládež, definuje čtenářskou gramotnost, seznamuje čtenáře s šetřením PISA, čtenářskými strategiemi a šesti konkrétními současnými detektivkami pro děti a mládež. V praktické části čtenář nalezne popis pracovních a metodických listů, které jsou obsaženy v příloze práce.
Klíčová slova:	Čtenářská gramotnost, pracovní list, detektivka, literatura pro děti a mládež
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is focused on the usage of children's and juvenile detective fiction in lower-secondary school literature classes. The theoretical part contains the characteristic and the description of the historical development of children's and juvenile detective fiction, defines the reading literacy, introduces the PISA assessment, reading strategies and particular

	detective novels for children and young adults. In the practical part there is a description of worksheets and lesson plans attached to the thesis.
Klíčová slova v angličtině:	Reading literacy, worksheet, detective novel, children's and juvenile literature
Přílohy vázané v práci:	13 příloh
Rozsah práce:	91 stran, přílohy
Jazyk práce:	český